

1926.

Olvasóinkhoz.

Lapunk mai számával némi változás állt be úgy a lap terjedelmét, mint beosztását illetőleg is.

Azt a tapasztalatot szereztük ugyanis, hogy igen sok értékes közlemény lapunk korlátolt terjedelme miatt — vagy egyáltalán nem, vagy pedig megrövidítve jelenhetett csak meg, ami nemcsak az íróját kedvetleníthette el, de nem volt képes azt a benyomást kelteni, amit a cikkező kelteni akart.

Ezen a hiányon kívántunk segíteni akkor, amidőn elhatároztuk, hogy ezentúl lapunkat két havonként jelentetjük meg, de 32–40 oldalon, esetleg, ha kellő támogatásban részesülünk, még nagyobb terjedelemben is.

E módon nem leszünk kénytelenek a hosszabb tanulmányokat szétbontva, vagy megrövidítve közölni, másrészt egy-egy szakkérdés kellő indokolására is jut hely.

A beosztást illetőleg úgy határoztunk, hogy minden számban jelenjék meg egy elméleti és egy gyakorlati cikk a gyógypedagógiai oktatás egy és ugyanazon ágából. Amikor tehát a siketnémákról lesz szó, azon szám két vezető cikke — tehát úgy az elméleti, mint gyakorlati — ezzel a kérdéssel fog foglalkozni. A vakok ügyét tárgyaló szám ugyanezen szempontok szerint állíttatik össze, éppugy a fogyatékos értelmű, vagy erkölcsileg fogyatékos gyermekek védelmével s nevelés-oktatás ügyével foglalkozó szám is. Ezen két vezető cikken kívül nagy gondot fogunk fordítani a fogyatékosok szociális helyzetének javítása körül felmerülő kérdésekre is és pedig nemcsak hazánkban, hanem a külföldön felmerülőkre is.

Munkatársaink száma és nyelvtudása lehetővé teszi, hogy a külföldi és pedig nemcsak az európai, hanem Európán kívüli szakirodalom termékei is megfelelően ismertfessenek.

Mi a célunk ezzel a változással? Bele akarunk illeszkedni nemzeti életünk tényezői sorába. Ki tagadná, hogy gyógypedagógiai intézeteink éppoly kulturális tényezők, mint bármely iskola, vagy intézmény, mely a belőle kikerülő egyént a nemzet és a társadalom hasznos tagjává képezi ki. Arról lehet szó, hogy melyik tényező tölt be fontosabb, vagy magasabb rendű hivatást úgy a nemzeti, mint társadalmi élet szempontjából, de azt nem lehet tagadni, hogy a vak, siketnéma, gyenge tehetségű, erkölcsileg fogyatékos egyéneknek hasznos állampolgárokká való nevelése nemzetgazdasági szempontból is eléggé fontos. Ezt kell bebiztosítanunk nekünk, gyógypedagógusoknak, mert még igen sokan vannak hazánkban, akik ezt tagadásba veszik.

De ezt csak úgy fogjuk bebiztosítani tudni, ha az eredmények, amiket intézményeink felmutatnak, kiválóak és meggyőzőek lesznek. Nem az abszolút kiválóságra gondolok én, hanem csak arra, amit a mai kor egyéne felmutatni képes, ha ... és itt egy bökkenő van.

Ha mi megelégszünk azzal a tudással, amit egy-egy foglal-

kozási ág mesterségi része megkövetel, ha nem vizsgáljuk, nem tanulmányozzuk a szomszéd területeket, amelyek ha nem is nyulnak be, de érintik a mi területeinket, ekkor fogunk ugyan eredményeket felmutathatni, de ezt nem nevezhetjük kiválónak.

Agyógypedagógusnak olyan lélektani, élettani, kísérlettani ismeretekre és tapasztalatokra van szüksége, mely egyenesen megköveteli, hogy az újabb vívmányokkal, a fogyatékoságot előidéző okokkal és körülményekkel, a gyermeki elme rendetlen és rendes megnyilvánulási módjaival, a fejlődés irányításával teljesen tisztában legyen. Csak a saját szakmáját ismerő egyén mindig egyoldalú marad, ha ignorálja azokat a segédtudományokat, melyek az ő munkájában is, legalább a gyermekanyagot illetően, alapvetőknek tekinthetők.

Mi nem nélkülözhetjük az orvos tudását és tapasztalatait, amit az az érzékű, vagy fogyatékos érzékű és értelmű egyének vizsgálatai alapján szerzett, nekünk ismernünk kell a rendes fejlődésű gyermek értelmi megnyilatkozásának idejét, módját és eszközeit s a magunk eljárását is ehhez kell lehetőleg kapcsolnunk, hogy az általános célt, a fogyatékos egyének hasznos állampolgárrá nevelését elérhessük.

Ezért keresi társaságunk azokat a kapcsolatokat, melyek a gyógypedagógiai oktatás szorosabb területén kívül esnek ugyan, de amely kapcsolatok közreműködése nélkül a fogyatékosággal sújtott egyének nevelése és védelme számot tevő sikereket nem érhet el. Ezért kívántuk bevonni lapunk érdekkörébe is az orvosokat, a jogászokat, akik ha nem is foglalkoznak gyakorlatilag a neveléssel, de kísérleti téren olyan tapasztalatokat nyújthatnak és nyújtanak, amelyeket mi a nevelés-tanítás folyamán eredménnyel használhatunk fel.

Az a meggyőződés, hogy csakis ezzel a közös, egy célra törekvő munkával leszünk képesek azt a közönyt, mely úgy a társadalom, de különösen a törvényhozás részéről sajnosan érezhető, megszüntetni s csak így fogjuk elérni azt, hogy nem lesz hazánkban egyetlen könnyesszemű szülő sem, aki szerencsétlen gyermekét nem neveltetheti s nem lesz koldussá egyetlen siket, vak, vagy értelmi fogyatékos sem, azért, mert nem neveltethették.

Azt hiszem a cél nemessége megérdemli, hogy akik tudást és kedvet éreznek magukban, lapunk köré tömörüljenek.

Öszinte örömmel várjuk és fogadjuk őket.

—s.—n.

Dr. Szondi Lipót: A fogyatékos értelem.*)

Ismertette: **Dr. H. Révész Margit** a Magyar Gyógypedagógiai Társaság 1926 január 27-iki ülésén.

Szerző előszavában hangsúlyozza, hogy könyve nem kíván sem tankönyvvül szolgálni, sem pedig a tárgykört nem próbálja minden oldalról részletesen kimeríteni; hanem az a célja, hogy az értelmi fogyatékoság tanát a haladó orvostudomány egyik új irányából, az *alkati látás* szempontjából ismertesse. Ennek alapján részletesen foglalkozik a *vérmirigyrendszernek* és az *átöröklésnek* a szerepével, viszont az *agyi hibáságok kórtani* jelentőségét szűkebbre szorítja.

*) Budapest, 1925. A Magyar Gyógypedagógiai Társ. kiadása 364. old.

I. Az értelem szervi hibái.

1. *Az alapfogalmak.* Az értelmi fogyatékoságon az elme azon állapotát érti, melyben a gondolkodást szolgáló erők a normálisnál gyengébbek. Norma alatt a legujabb meghatározás szerint úgy mennyiségi, mint milyenségi fogalmat ért; a normalitás megállapítását a leggyakrabbi előfordulás mellett ahhoz is köti, hogy az egyéniség, vagy annak valamely tulajdonsága az egyén s a köz céljainak megfelelően. Továbbá a nem normális fogalma még azzal is kiszélesedik (Hoffmann, Martius, Bauer megállapításai révén), hogy az eltérés ártalmassága mellett még *öröklékeny* is. Meghatározásai tehát szabályba foglalva a következőkép hangzanak: *Normális* az egyén, illetve valamely tulajdonsága, ha a *fajtipustól nem tér el*, így pl. normális termetű a férfi, ha testhossza 167 cm. vagy valamely ember emlékezete, ha a Ranschburg-féle logikai szópár módszerrel mérve, 24 óras emlékezetének terjedelme 80%. *Nem normalis* az egyén vagy annak valamely tulajdonsága, ha feltűnően eltér a faj típusától. Ennek alfaja háromféle: 1. *abnormális* az egyén, illetve valamely tulajdonsága, ha az eltérés nem ártalmas és hol öröklődik, hol nem, pl. kétszinű szívirványhártya vagy színvakság; 2. *elfajult*, degenerált az egyén, illetve valamely tulajdonsága, ha a normalistól való eltérés ártalmas és öröklékeny, pl. a családi merevgörcsös bénulás, vagy a vaksággal járó családi hülyeség; 3. *Beteg* az egyén vagy valamely tulajdonsága, ha az eltérés ártalmas, de szerzett és nem öröklékeny, pl. az angolkór, az agylob utáni elme-fogyatékoság.

2. *Az agyvelő hibái.* Az agyvelő hibásságai megnyilvánulhatnak az agyszövet helytelen növési hajlamában, másrészt pedig az agyvelő finomabb szöveti szerkezetének hibájában. Nagyszámú vizsgálat alapján ki lehet mondani, hogy sem az agy súlyából, sem pedig az agykéreg terjedelméből és fejlettségéből *közvetlenül* nem lehet ítéletet mondani az értelem fejlettségére nézve, hanem az *összagyvelő*, illetve az *összes agyvelő részek finomabb szerkezete dönti el az agyi fejlettség fokát*. Az agy növési zavarainak legsúlyosabb formái: agyhiány, agynélküliség, félagyvelejűség, lyukas agyvelejűség életképtelen, torzszülötteken fordulnak elő s így gyakorlati megtárgyalásuk nem fontos. A *kisagyúság* és vele együtt a kisfejűség már gyakrabban és különböző mértékben fordul elő; okát keresve az újabb vizsgálatok (Virchovtól eltérőleg) azt tanítják, hogy nem a csontos koponya vezeti az agy fejlődését, hanem megfordítva: az agy fejlettségi fokától függ a koponya fejlettségi állapota.

Bár a koponya nagysága és az értelem fejlettségi foka között szoros kapcsolat áll fenn, mindazonáltal ma még nem tudjuk pontosan megmondani nekem és életkorok szerint, hogy *melyik az a legkisebb koponyatérfogot, amely még ép értelemmel jár*. E célból a szerző új módszerhez folyamodik, amely az abszolút koponyatérfogot mellett a viszonylagos koponyatérfogot fogalmának élesebb körülhatárolását vezeti be az értelmi fogyatékoság körtanába. A viszonylagos fejtfogatot úgy kapjuk meg, ha a

$$\text{testhosszúság} : \text{abszolút koponyatérfogot} = 100 : \\ \text{viszonylagos koponyatérfogot.}$$

Ezt a szerző 1—20 évig különböző nemekre kiszámította és eredményei a következő megállapításhoz vezették: *az ép értelműségű, de törpe növésű egyén viszonylagos koponya térfogata többnyire nagyobb vagy*

csak egészen elenyészően kisebb az életkornak megfelelő viszonylagos térfogatnál. Betegelméjű, de normálisan nőtt egyénekben a viszonylagos koponya térfogat értéke kivétel nélkül jelentősen kisebb az illető életkorának megfelelő viszonylagos koponya-térfogat értékénél, vagyis a tények azt jelentik, hogy ott, ahol a növés gátlása általános, azaz ahol úgy a koponya, mint a testhosszúság résztvesz a korcs növésben, ott *a kisfejtűség csak látszólagos.* Ép ezért nem is jár mindig együtt beteg értelemmel.

Nagyagyúság esetében lehet az agyszövet kóros növési hajlama kizárólag az agykéreg finomabb idegeinek túlfejlettsége, amikor nem értelmi fogyatékosággal, hanem értelmi túlfejlettség esetével állunk szemben. Ezzel ellentétben gyulladási folyamatok hatása alatt is megindulhat az agyszövet túlbujánzása, aminek eredménye természetesen értelmi fogyatékoság lesz. Nagyfejtűség előállhat az agykamrák folyadékának felszaporodása folytán is, amelyet számos kutató vizsgált. Ranschburg felfogása szerint az agybarlangok folyadékának felszaporodása olyan serkentő ingert képvisel, amely a rossz agy szöveti működését rossz irányban, a jónak működését pedig jó irányban serkenti vagy serkentheti. Szerzőnek az agyvízkór és a magasabb értelmiség kapcsolatához az a tapasztalata, hogy a folyadék felszaporodás olykor egyazon egyénben hozza létre egyes képességek teljes fejletlensége mellett, más elmeképességek túlfejlettségét.

Az agy növési hibái részleges értelmi fogyatékosághoz is vezetnek. Valószínű, hogy az olvasási gyengeség (*legasthenia*) elsősorban a szögleti tekervényben, valamint a nyakszirti tekervényben található, örökletesen gyenge agyszövet életerejére vezethető vissza. Az emlékezeti gyengeséget azonban nem lehet az agykéreg valamely bonctanilag körülírt pontjára korlátozni, ezt egyes vérmirigyrendszerbeli tényezők káros hatása mellett inkább az egész agykéreg szöveti vagy működési hibásságára kell visszavezetni.

Az agy teljesen ép növési hajlama mellett is hibás lehet az értelem, ha az agyvelő finomabb szerkezete hibásan épült fel. Ilyen lehet az a szerkezeti rendellenesség, midőn az agyvelő egyes sejtjei olyan helyen találhatók az agyban, ahol rendszeren nem találhatók, amely jelenség magyarázatául felvehető, hogy a fejlődés folyamán az ébrényi velőcsőből az agyfelszín felé induló sejtek nem jutnak el eredeti céljukhoz, útközben korábban megállapodnak, minek folytán megakasztják magának az agykéregnek fejlődését is. (Heterotopia).

Számos esetben fordul elő, hogy az agykéreg szerkezetét alkotó idegelemek örökletesen épek, de azok *életereje és ellenállóképessége* veleszületetten gyenge, miért is az élet olyan ingerei, melyeket más idegrendszer károsodás nélkül eltűr, az ilyen gyengült életerejű idegelemekben maradandó, egyre előrehaladó, végleges elfajulást hoznak létre. Az ilyen haladó családi elfajulásos bántalmakkal hazai szerzők is (Jendrassik, Schaffer, Kollarits) részletesen foglalkoztak és vizsgálataik mintegy áthidalják azt a távolságot, amely egyrészt az átöröklés és betegség, másrészt pedig a fejlődési rendellenességek és betegségek között eddig az orvostudományban fennállottak. Pl. a vaksággal járó családi hülyeségnél (Tay—Sachs-féle megbetegedésnél) a gyermek születésekor teljesen egészségesnek mutatkozik, azonban az első életév folyamán úgy testi, mint szellemi ereje lassan gyengülni kezd. Ezen általános gyengeség fokozódik, a gyermek megvakul és rendszerint a

második életév befejezése előtt meghal. A finomabb mikroszkopikus vizsgálatból kitűnik, hogy az ilyen betegek agyában, bár szabad szemmel semmi elváltozás nem észlelhető, a dúcsejtek felpuffadtak, a magot körülvevő rece eltűnik, amely kórszöveti jelenség úgy magyarázható, hogy a sejtek eme elfajulása nem külső inger hatására következett be, hanem a rendszeres működési ingerek hatása alatt is már 2 év alatt teljesen elkoptak, megrokkantak, elhaltak.

A központi idegrendszer valamely veleszületett életgyengesége megnyilvánulhat abban is, hogy az idegrendszer támasztó szövete (glia) felette nagy hajlandóságot mutat daganatos túlbujánzásra, mely úgy a központban, mint a környéki idegrendszerben is előfordulhat. Az ezt kísérő értelmi fogyatékoság, kétség kívül az agyban fellépő sejtes daganatok (gliomatosis) következménye. Erre vonatkozólag a szerző saját orvosi gyakorlatából vett tanulságos esetet ír le.

Az agyvelő és burkainak szerzett, gyulladással és fertőző megbetegedései, melyek szintén gyakran járnak értelmi fogyatékosággal, a munka kereteinek betartása miatt, nem kerülnek tárgyalásra.

3. A vérmirigyek hibái az értelmi fogyatékoságoknál.

a) A pajzsmirigy hiányainak az értelmi fogyatékosághoz való viszonyát Gull már 1873-ban észrevette. A pajzsmirigy elmeegyorsító hatását pontos kísérleti úton 1903-ban Ranschburg írta le. „A szörványos kretinizmus kór és gyógytana” cím alatt, mely munka nyomán a Ranschburg által vezetett állami gyógypedagógiai laboratórium és a poliklinika idegosztályán lévő beteganyagon számtalanszor végzett pontos mérési eljárásokkal sikerült a pajzsmirigy váladékának elmeegyorsító hatását számszerűleg kimutatni. A Ranschburg-iskola (Kaufmann, Krausz) kezelése alatt álló egy, 5 éven át meglígyelt és pajzsmirigyadagolás hatása alatt álló elmeegyenge fiúnak esetét ismerteti, amely végeredményben azt mutatja, hogy a pajzsmirigyszedés elmejavító hatása mennyivel jobban jut kifejezésre a szellemi folyamatok időbeli lefolyásában a teljesítmény nagyságához képest. Saját vizsgálatai kapcsán megállapítja, hogy a gyengeelméjű gyermekek pajzsmirigye 60%-ban kisebb az átlagnál, mely alapon kimondható, hogy a kisegítőiskolás gyermekek szellemi fejlődési tempójáért, valamint az egyes értelmi folyamatok súlyos lassúságáért a pajzsmirigy vonható felelősségre.

b) A mellékvese hibái. A mellékvese hatása az agyvelő fejlődésére ma még alig ismeretes. Pende alkattana szerint az az ember, akinek mellékveséje túltengéses, akár férfi, akár nő az illető, az átlagnál nagyobb szellemi és erkölcsi erővel rendelkezik. Fontosnak tartja a mellékvese két részének, a kérgi résznek (*interrenális*), valamint a velős résznek (*adrenális*) a különválasztását. A mellékvesekéreg túlműködését mutató női egyének hangsúlyozottan férfias külsejűek, túlerős szörzetenővással, szellemileg is férfias észjárással bírnak; egyúttal túlhamar fáradnak el, lehangoltságra hajlamosak. Erre vonatkozólag szerző Goldschmied, Halban, Mathes részletes tanát ismerteti a nemiség meghatározása és kialakulása körül. Ezzel kapcsolatban hangsúlyozza, hogy nőknél elsősorban a mellékvese kéregállománya a vérmirigyrendszer azon pontja, melynek akár daganati, akár egyszerű szöveti túltengése elhalványítja a női egyén eredeti jellegét és helyébe férfias testi és elméleti vonásokat állít. Egy idevágó jellemző esetet ismerteti a Stefania-gyermek-kórházbeli álhermafrodita gyermekkel kapcsolatban. Felhoz egy másik esetet is, egy 13 éves 155,5 cm. magas és 176 kgr. súlyú betegét, aki

tehát a világ egyik legkövérebb egyéne, kinek nemi szervei részben férfias, részben női jelleget árulnak el, értelmileg fogyatékos, különösen az elméműködések gyorsaságára vonatkoztatva. Elmetani szempontból tehát a mellékvesekéreg túlműködése az emberi elmének és a testnek megfelelő irányú nemi jellegét elgyengíti és felfokozza az ellentett nemű elmeképességeket, az elme ezen nagyfokú aránytalanságára jellegzetes az értelem teljes uralma az érzelmi élet felett. E tények alapján *a mellékvesekéreg az értelmi fejlődését fokozó tényezők közé tartozik*. A mellékvesemirigy velős állományának gyengesége testileg hitvány, gyenge érrendszerű, nagy fokban fáradékony egyének fejlődéséhez vezet. Az egész mellékvese megbetegedése az u. n. bronzkór, szellemi kifáradás, főleg pedig emlékezet gyengeséget idéz elő.

c) *A mellékpajzsmirigy* hibái közül, annak gyengesége spasmophil tulajdonságokhoz vezet, amelyre jellemző a túlérzékenység, nyugtalan-ság. Az értelemhez való közelebbi vonatkozásai még nincsenek kellően tisztázva, ugylátszik annak gyengesége hajlamosítja az egyént korai elbutulásra vagy hasadó jellegű (schizoid) vérmérsékletre.

d) *A nemi mirigyek* túltengését mutató egyén értelmi fejlődése lassú, értelmiségi foka közepes. Másrészt az ivargyenge ember sem szokott magasabb értékű értelemmel birni. Szerző a nemi mirigyek gyengeségét 78%-ban találta meg az értelmileg fogyatékosok között, de hangsúlyozza, hogy a nemi szervek hiányos működése csak ritkán vezet-hető vissza egyedül a nemi mirigyek hibáira. Több érdekes esetet ismertet, amelyből kitűnik, hogy a gyengén fejlett nemi jelleg mellett fennálló értelmi fogyatékos-ságot nem a nemi mirigyek gyenge működésével, hanem az ezzel együtt járó agyi hibákkal kell magyarázni.

e) *Az agyfüggelék* (hipofizis) hibái és az értelem fogyatékos-ságai. Biedl álláspontja alapján különveszi: 1. az *elő-agyfüggelék* (pars distalis) működését, amely a növés központja és így ennek hatása a test formáinak kialakítására irányul, amelyben hathatósan támogatja a nemi mirigy, tehát hatásának főideje a serdüléssel esik egybe. 2. *A köztű agyfüggelék* (pars intermedia) központilag szabályozza az oxigénszükségletet és egyes vegetatív szervek működését. A másik két résznek (dombi és ideg agyfüggeléknek) működése még nem kellően tisztázott. Az elő-agyfüggelék túlműködése esetén beállott óriás növés rendszerint komoly értelmi zavarok nélkül folyik le. Ugyaezen mirigy másik megbetegedése (acromegalia) a test végrészeinek túlfeljlettségével jár. Ezen eseteknél az értelmiség leromlása legkifejezettebb az emlékezet terén. Szerző kiegészítő iskolai gyengeelműjűeknél 12%-ban talált az agyfüggelék elülső lebenyének túlműködésére való tüneteket. Ugyanezen lebeny működési gyengesége törpeséggel jár együtt. Vizsgálatai azt az egyöntetű eredményt adták, hogy a gyermekded törpék ép értelműségűek, de elmebelileg aránytalanok, azaz náluk a felnőtt ember értelmisége kapcsolódik egy egészen fiatal gyermek kedélyvilágával. Több, igen részletesen leírt és megmagyarázott törpe eset közül ki kell emelnünk a *törpeségnek festői* tehetséggel párosult esetét, amely egy 21 éves, 108.2 cm. magas egyénre vonatkozik; magassága tehát 3 cm.-rel kisebb a 7 évesénél, koponyakörfogatának abszolút nagysága 498 mm. (4 évesnek megfelelő); viszont viszonylagos koponyakörfogata 12.3 cm.-rel nagyobb, mint amekkora az életkorának megfelelő lenne és csak 1.4 cm.-rel kisebb, mint az a testhosszának megfelelő lenne. Ennek alapján értelmi fogyatékos-ságot nála nem várhatunk, sőt tanárának jellemzése szerint,

valóban festőtehetség, azonban tehetsége terén is megvan az aránytalanság, amelyet általában a törpék egyéniségére jellemzőnek találtak: nagy tehnikai készség mellett infantilis, imitativ alkotó képesség találató nála.

Az agyfüggelék közti lebenyének működési gyengeségét mutató ember értelmiségének érési tempója lassú, elméjét közönyösség és egyúttal derü jellemzi.

A közti agyfüggelék visszafejlődésével járó egy más bántalmat, amely nagyfokú kövérségben és a nemi jelleg késői kialakulásában nyilvánul meg (Fröhlich—Barthel-féle dystrophia adiposogenitalis) gyakran kíséri elbutulás. Ranschburg tanárral együtt észlelt és bemutatott erre vonatkozó esetét ismerteti, amely a közti lebeny fokozódó izzadmányával függött össze és Röntgen-besugárzásra feltűnően javult. Mindezek alapján valószínűnek tartja azt, hogy az agyfüggelék közti lebenyének váladékát *az értelmi fejlődést serkentő tényezők közé kell sorolni.*

Az elülső lebenyre vonatkozó vélemények e tekintetben nem oly határozottak. Szerző szerint az agyfüggelék elülső lebenyének azon váladéka, amely óriási növéshöz vezet, az értelmi fejlődésre lassító hatást fejt ki.

f) *A kedeszmirigy (thymus) hiányos működése* állatkísérletek szerint értelmi fogyatékosághoz vezet, annak túltengése szintén gyakran található értelmi fogyatékosoknál együtt járva a nyirokmirigyek túlfejltségével, (Paltauf: status thymico-lymphaticus.) Szerző vizsgálatai szerint az állami kisegítő-iskola növendékeinél az összes vérmirigyrendszeri túlműködő mirigyek közül ez volt legtöbbször megtalálható és pedig 27.30%-ban. Nem valószínű azonban, hogy a kedeszmirigy túlműködése egymaga vezet értelmi fogyatékosághoz, de annyi valószínű, hogy a *kedeszmirigy túlműködése az értelmi fejlődés tempóját gátolja.*

g) *Tobozmirigy (glandula pinealis) és az értelem fogyatékosága.* Descartes 1646-ban e szerv páratlan voltából azt következteti, hogy ezen mirigy van hivatva a kétoldalról jövő érzékszervi benyomásoknak egybefoglalására. A modern kutatás azonban csak 1909-ben Franckl-Hochvarthtal veszi kezdetét, aki nyomatékosan állapítja meg, hogy a tobozmirigy váladékának hiánya korai értelmi fejlődéshez vezet. Szerző véleménye szerint a tobozmirigykiesés csak a betegség legelején vezet a testi és elméleti folyamat gyorsabb fejlődéséhez; e gyermekek későbbi vizsgálat során úgy testileg, mint szellemileg korukhoz képest elmaradnak.

Az egyes mirigyek szerepét tehát az értelem fejlődése szempontjából a következőképpen foghatjuk fel:

Az értelem fejlődésének tempója.

Értelemserkentő Psychaccelerator csoport	}	Pajzsmirigy	}	Értelemgátló	
		Adrenal-rendszer		Kedeszmirigy	Psychoretardator csoport
		Interrenal rendszer		Tobozmirigy	
		Közti agyfüggelék		Elülső agyfüggelék	
		Nemi mirigy			

Tehát az ismertett adatok alapján tapasztalható, hogy a *testi és szellemi fejlődés tempóját ugyanazon mirigy csoport serkenti illetőleg gátolja.* (Falta.) A tempóval ellentétben a kutatók megállapításai az értelem *fokára* vonatkozólag lényegesen bizonytalanabbak.

d) Az egész mirigyrendszer hibáinak jellemzésére vonatkozó eredményeit illetőleg 1923-ben megjelent könyvében (*Schwachsinn und innere Secretion*) leszűrt szabályaira utal. Ennek végső következtetése így hangzik: *a vérmirigyrendszernek akár alkati, akár szerzett megbetegedése egymaga nem lehet oka az értelmi fogyatéknak.* Ez csupán *egyik feltétele*, nem pedig *kizárólagos oka* a vele járó értelmi fogyatéknak. A mongol idiótiá, valamint eunochoid esetekkel kapcsolatban, külföldi szerzők nyomán azon tanulságokat domborítja ki, hogy számos olyan értelmi fogyatéknak ismeretes, melynek okát a belső secretió tudományos időszak előtt kizárólag az agyvelő valamely fejlődés zavarára vezették vissza, míg újabban másodrangúnak fogják fel az agyvelő szöveti elváltozásait és a vérmirigyrendszer hibáságát tartják elsődlegesnek. Másfelől számos példa található az irodalomban arra nézve, hogy valamely belső secretió megbetegedés egyszer ép elmével, máskor beteg elmével jár együtt. Saját, részben normális elméjű, de beteg vérmirigyrendszerű, másrészt beteg elméjű, beteg vérmirigyrendszerű fiatal és felnőttkorú egyénekre vonatkozó, összehasonlító vizsgálataiból azt a megállapítást vonja le, hogy a *vér-mirigyrendszernek ezideig nem ismeretes olyan klinikai megbetegedése, amely minden esetben biztosan értelmi fogyatéknak vonna maga után.* Mindezek egybevetésével a közös agymirigy (neuro-hormonalis) rendszernek az elme értelmi életére gyakorolt hatását a következőképen gondolja el: az értelmi fok elsődlegesen az agy szöveti szerkezetében van meghatározva, a vérmirigyrendszer pedig csupán azt a fejlődési tempót szabja meg, amellyel az agyvelő szöveti szerkezetében meghatározott fokot eléri. Tehát míg magának az *agyvelőnek* valamely veleszületett vagy szerzett megbetegedése *egymagában is elég ok lehet az értelmi fogyatéknak keletkezésében,* addig a vér-mirigy rendszer egyes mirigyeinek vagy mirigy csoportjainak együttes vagy külön megbetegedése, avagy alkati hibája önmagában nem képes értelmi fogyatéknak eredményezni. Azaz a vérmirigyrendszer csupán *befolyásoló,* nem pedig *önállóan alkotó képességgel* rendelkezik a szervezet és az összegyéniség testi és elmebeli tulajdonságainak kialakítására.

Szerző végül ezen fejezettel kapcsolatban beszél a vérmirigyrendszer szerepéről a felfogási és gondolkodási típusok kialakulásában és statisztikai adataiból eredményeit úgy szögezi le, hogy a vérmirigyrendszer alkati hibái a normális véralkathoz képest segítik az egyének a *látási típusra* való hajlamosságát t. i. beteg vérmirigyrendszerű gyenge tehetségűek csaknem kétszer olyan nagy gyakorisággal (45%) olvasnak jól és szeretnek olvasni, mint az ép vérmirigyrendszerű, de szintén gyengetehetségű egyének (26%).

Ezen adatok teljes megegyezést mutatnak a Jaensch és tanítványai által kidolgozott *eidetikus* elme sajátosságaival, amely szerint a *mellékpajzsmirigy gyengeséggel* vagy *pajzsmirigy túltengéssel* együtt található meg legtöbbször az eidetikus alkat. Kiegészítő iskolásoknál szerző ezt 26%-ban találta meg. Ennek alapján az öröklött agyszöveti forma-alkaton kívül az egyének egyéni hormon-alkata az a másik tényező, melynek a normális vagy abnormis alkatától, illetve működésétől függ az egyén tiszta vagy vegyes látása, vagy egyéb irányu felfogó és gondolkodási típusa.

II. A kórokozók.

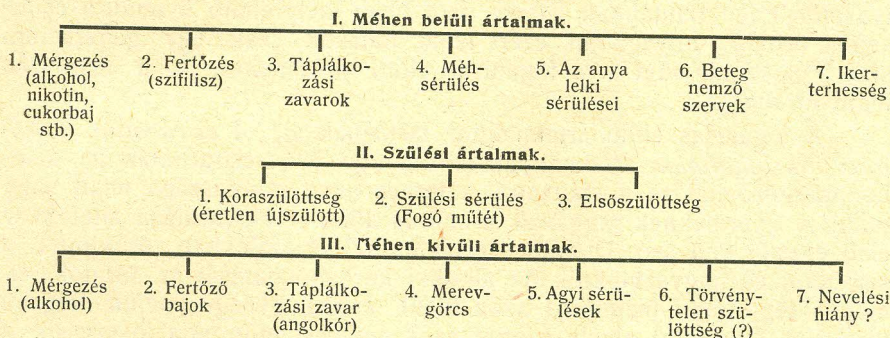
Az értelmi fogyatékoságok megjelenése két oksorozatra vezethető vissza: 1. A nemzési vagy örökléses ártalmakra, 2. az alkalmi vagy szerzett ártalmakra. Ranschburg nyomán a szerző is hangsúlyozza, hogy az esetek nagy százalékában nem csupán egy kórok, hanem a kórokoknak egész sorozata az, ami a gyengeelméjűséget létre hozza. A Gyógypedagógiai pszichológiai laboratóriumban dr. Schnellel együtt gyűjtött statisztikai adatok szerint: Egy kórokozó szerepel a növénydekék 49,3 százalékánál, két kórokozó 29,7⁰/₀-nál, három kórokozó 10,7⁰/₀-nál, négy, illetőleg öt kórokozó pedig 5,5⁰/₀-nál. Az idevágó szakirodalom eredményeinek értékesítését felette megnehezíti az a körülmény, hogy a szerzők nem értenek egyet abban, vajjon mikor kell valamely tényezőt kórokozónak minősíteni, továbbá pedig, hogy az adatokat beszolgáltató hozzátartozók bemondásai nem megbízhatók, tehát ilyenformán a *statisztikai adatok csak megközelítő értékűek*.

A különböző ártalmak szerepét a következőképen csoportosítja:

A) Nemzési ártalmak.

B) Szerzett ártalmak.

A). Az örökléses ártalmak megítélésekor tekintetbe kell vennünk, hogy az egyénnek azon tulajdonságai, melyek a csirasejtekben letéteményezett hajlamokból fejlődnek, adják az egyén *konstitúcióját* (Johannsen, geno-típus); az egyéniség megjelenési típusának azon tulajdonságait pedig, melyek részben a környezet hatásából, részben pedig a szervezet eredeti alkatának alkalmazkodási eltéréséből erednek, alkalmi vagy *condicionális* tulajdonságoknak mondjuk. Ezek összessége eredményezi az egyén *megjelenési* (phaeno) típusát. További fontos megállapítás, hogy nem a tulajdonságok maguk találhatók meg mikroszkopikus kicsinségben a csira öröklési anyagában, hanem csak azon feltételek, amelyek a kérdéses tulajdonságok kialakulásához szükségesek, azaz a hajlamnak felszínre jutásához rendszerint valamely külső

ingerre van szüksége. Az öröklött hajlamok nagy jelentősége természetesen nem csupán az értelmi fogyatékoság terén, hanem úgy a normalitás, mint a talentum birodalmában számtalanszor megismétlődik. A tehetségeknek egyes családokban való halmozódására szép példával szolgál Ferenczy Károly esetében, ahol a festőtehetség megszakítás nélkül uralkodó (domináns) formában jelentkezett a Ferenczy-családban három nemzetségen keresztül. Külföldi szerzők (különösen Peters) adataival bizonyítja, hogy az elmebeli öröklékenység foka egyenesen arányos a vérbeli rokonság fokával.

1. A valódi, *azonos* (idiotyp) átöröklés alatt az értelmi fogyatékoság tanában azt érti, midőn a szülők vagy nagyszülők maguk is értelmi fogyatékosok voltak. A vizsgálatok egyrésze odairányult, hogy gyengeelméjűek házasságából származott utódok hány 0/0-a gyengeelméjű. Goddard adatai szerint, ha mindkét szülő gyengeelméjű 99/0, ha csak az egyik szülő gyengeelméjű 46/0 volt az értelmileg korlátozott utódok száma.

2. Gyakrabban fordul elő a *valódi eltérő* (heterotyp) örökléses értelmi fogyatékoság, amely szerint a szülők vagy nagyszülők nem értelmi fogyatékosok, hanem valamely más elmebántalomban szenvedtek. E tekintetben különösen az ősök nehéz kórja, (epilepszia) és a korai elmeengedésben (dementia praecoxban) szenvedők adatai vannak megvizsgálva. Saját vizsgálatai szerint a kiegészítő iskolai növendékeknek 18-6 százaléka tartozik az értelmi fogyatékosoknak ebbe a csoportjába.

II. *Áltörökléses* valamely értelmi fogyatékoság, ha a gyermek szülei nem voltak sem gyengeelméjűek, sem elmebeteg, ellenben a szülők valamely fertőző megbetegedése (lues), vagy a szülők huzamos kicsapongása (alkoholizmus) vagy vérrokonsága a szülők csira sejtjeit károsan befolyásolta. Ezen bántalmak hatása nem hogy mélyreható nyomot a csirasejtek öröklési anyagában, ezért tehát hatásuk csak egy generációra szól. Felosztjuk őket 1. a fogamzás előtti ártalmakra, 2. a fogamzás alatti ártalmakra.

A fogamzás előtti ártalmakhoz tartoznak. *a) A csirarontó ártalmak.* Az *alkoholos* ártalmaknak három útja van: csirarontás, az alkohol mérgező hatása a magzatra, a terhes anya iszákossága miatt vagy pedig a gyermeknek magának kronikus alkohol fogyasztása által. Itt az első esetről van szó. Donáth szerint ez 60 százalékban öröklődik a szülőktől és nagyszülőktől. Az alkohol károsító hatását az utódok elméjére legjobban bizonyítja azon 8000 svájci gyengeelméjű végzett vizsgálat, (Bezzola) amely szerint ezek nemzési időpontja összeesik a farsangi mulatozások, lakodalmak és a szüret idejével.

Egyébként a szerzők adatai e téren igen nagy ingadozást mutatnak, amennyiben az alkohol szerepének 6-8 százaléktól 82 százalékgig menőleg tulajdonítanak szerepet az értelmi fogyatékosok keletkezésében. A gyógypedagógiai laboratórium adatai szerint (dr. Schnell) 12 százalék az alkoholosan terhelték száma. *Altalában minden negyedik-ötödik gyengeelméjű gyermek elme-fogyatékoságáért egyedül, vagy más okok mellett a szülő iszákossága vonandó felelősségre.* A *vérbaj* (szifilisz) szerepének elméletileg a következő lehetőségei vannak: azonos átöröklés, csirarontás, magzatfertőzés, szülési fertőzés, méhen kívüli életben történő fertőzés. A tudományos életben azonban ma már öröklött fertőzésekkel betegségeket nem ismer és ezért *a vérbaj szerepét egyrészt veleszületettnek, másrészt szerzett úton támadott-*

nak kell gondolnunk. Azt kell hinnünk, hogy vagy a nemzékör a csira sejtekhez tapadt fertőző kórok vagy a fogamzás után a betegvérű anya véreből a magzathoz jutott fertőző csirok teszik vérbajossá a magzatot, tehát *nem örökléses, hanem a magzati életben szerzett, világra hozott vérbajról beszélünk (lues congenita)*. Sokat vitatott kérdés az is, vajjon a szülők vérbaja nem befolyásolja-e a csira sejteket oly módon, hogy az azokból támadt utód fogyatékoságokat mutat fel ezen vérbajos fertőzés eredményeképpen. Különösen francia tudósok (Fournier, Graves) állították fel azon tünetcsoportot, amelyek összességükben jellemzik a vérbajosok gyermekeit (nyeregorr, nyálkahártya hegek, zománchiányos fogak, sajka alaku lapocka, hurotos folyamatok). Szerző asszisztens társaival együtt (Kaufmann és Krausz) végzett vizsgálataiból megállapítja, hogy *nem egyes tünetek, de a tünetek összesége nagyobb százalékban található meg a vérbajos, mint a nem vérbajos szülők gyengeelméjű gyermekeinél*. Kísérleti módszerek mutatták ki, hogy a lueszes szülők gyengeelméjű gyermekeinek értelmi teljesítményei hitványabbak a többi, nem lueszes, de szintén gyengeelméjű teljesítményéhez képest.

A csirarontás módját szerző úgy képzei, hogy a régi, de nem kezelt avagy a friss szülői vérbaj a szülő minden sejtjére, tehát a nemző sejtekre is károsító befolyással hat ki és ennek az eredménye lehet a vérbajos utódok egyik-másik abnormitása is. Más irányú vizsgálatok kiderítették, hogy ugyanazon tünetek, amelyek a vérbajos szülők gyermekeinél megtalálhatók, felfedezhetők más, alkoholos, tuberkulotikus vagy egyéb bajokban szenvedő szülők gyermekeinél is. A *tuberkulózis* csirarontó hatása azon különbségekből állapítható meg, amely épelméjű gyermekek 15 százalékában, gyengeelméjűeknél 25 százalékban találja meg a szülők tuberkulózisát.

b) *Csira-kifáradási ártalmak*. Ezen ártalmak közül a szülők magas életkorának némi befolyása van az utódok nem normális elméleti alkatára.

2. *Fogamzás alatti ártalmak*. A vérrokonság álláspontjában szerző, Hoffmannal egyetértve azt hangsúlyozza, hogy a *vérrokonság az öröklés tényét csak erőteljesebbé teszi, de önmaga nem okozhatja az utódok elfajulását*. Ezért orvosilag a vérrokonok házasságát ne ellenezzük, ha a házasulandók egészségesek.

B) *Szerzett ártalmak*. — I. *Méhenbelüli ártalmak*. Kétségtelenül beigazolást nyert az, hogy *az anya véreből az alkohol átszármaszik a magzat vérébe*, tehát terhes asszony tartózkodjék minden szeszes italtól, szintugy a niktintól is. A magzati fertőzések között legfontosabb szerepet megint a *vérbaj* tölti be, mert éppen a magzati korban történő fertőzés a *leggyakoribb és legsúlyosabb*. Az anya vérbaját a magzatra szülés közben is átviheti, amikor is a szülés okozta kisebb-nagyobb bőr és egyéb sérülések jó alkalmat adnak a vérbajjal történő fertőzésre. Innen magyarázható azon klinikai tapasztalat, hogy 6—8 héttel a szülés után szoktak mutatkozni vérbajos gyermekeknél a világra hozott vérbajra jellegzetes bőr- és nyálkahártya tünetek. Van olyan eset is, midőn minden tünet nélkül jön a gyermek a világra és csak a későbbi élet során válik belőle veleszületett vérbajos gyermek (lues congenita tarda). Ranschburg iskolája 14 szülőpártól eredő 87 magzatot vizsgált meg, amelyből elvetélt 30%, halvaszületett 70%, élveszületett 63%; az élveszületett 36 közül csak 20 volt épnék mondható.

12

Azonban azon a tényen felül, hogy a szülőknek a gyermek születése előtt szerzett vérbajuk volt és a gyermek értelmileg fogyatékos, a vérbajos elmeegyenség kimondásához még az is szükséges, hogy a *gyermeki vérbaj tünetei ténylegesen jelen legyenek*. Az orvos legyen tehát mindig a végletekig elővigyázatos a vérbaj egész családot megbélyegző diagnózisának felállításában. A külföldi adatok (Dollinger) és saját idevágó vizsgálatai alapján *minden 8-ik gyermek fogyatékos-ságáért a szülők vérbaja vonható felelősségre*.

3. *A méhen belüli táplálkozási zavarok* pl. méhdaganatok, ikerterhesség, az anya éhezése szintén kihat a gyermek elmebeli fejlettségére, azonkívül a terhes anya lelki sérülései, a véredényt mozgató idegrendszerre való hatásuk folytán szintén okozhatnak zavart a magzat táplálásában, amely valamely elmefejlődési gátlásnak alapját képezheti.

II. *Szülési ártalmak*. 1. A koraszülöttség gyakran szerepel az ártalmak között (Dollinger 40%), amikor a koraszülöttség valószínűleg azon ártalomra vezethető vissza (vérbaj), amely épen a koraszülés tényéhez vezetett. 2. *A szülési sérülésekkel* magyarázható az elsőszülöttek aránylagos nagy %-a a gyengelméjűek sorában, melyet legujabban úgy magyaráznak, hogy a szülési sérülések következményeként igen gyakran fejlődnek ki apró vérzések és ezek nyomán hegek a nagy agyi kéreg legkülönbözőbb helyein.

3. *Az elsőszülöttség* szerepe is a szülési sérülésekkel kapcsolatban magyarázható a fogyatékosok keletkezésében.

III. Méhenkívüli ártalmak.

1. *Az alkohol* a gyermekkorban a fejlődő agynak és így a gyermeki elmének egyik legsúlyosabb mérge. 2. *A fertőző bajok* olyan módon vezetnek értelmi fogyatékosághoz, hogy mérjük az elme valamelyik szervét, vagy a vérmirigyrendszeret támadja meg (pl. gennyes agyhártyagyulladás, influenzás agyi-gyulladás stb.); másrészt, hogy a fertőző betegség súlyossága vagy halmozott fellépése gátolhatja meg az elme fejlődését (tifusz, influenza). Kisegítő iskolai tanulóknál a fertőző bajok nem fordulnak elő gyakrabban, mint a normális tanulók között.

3. A gyermekkori táplálkozási zavarok közül az *angolkór*nak tulajdonítanak nagy fontosságot. Szerző szerint az angolkór egymaga nem vezet értelmi fogyatékosághoz, legfeljebb *elnyújtja a gyermek fejlődésének idejét, de tartósan azt meg nem gátolja*. Kisegítő iskolai növendékeknél 18%-ban találtak angolkórt. Kiemelendőnek tartja, hogy ezen tanulók általános testi fejlettsége lényegesen alatta áll a hasonló korú és társadalmi osztályú tanulók állapotának. Súlyuk átlagban *3.5 kg-mal* kisebb, magasságuk *8.2 cm-el*. 4. Az eskór (epilepszia) és merevgörcs állapotok (spasmophilia) kórokozóinak hatása 31%-ban állapítható meg. 5. A gyermekkori agyi sérülésnek, mint kizárólagos oknak szerepe mindige felette kérdéses, mert ha ezek ténylegesen meglennének, akkor gyakoriságuk folytán lényegesen több gyenge elméjűnek kellene lenni. 6. Törvénytelen szülöttség, valamint 7. a nevelés teljes hiánya egymagában nem vezet értelmi fogyatékosághoz.

IV. Értelmi fogyatékoság és elfajulás.

A kórokozók megismerése után felvetődik az a kérdés, hogy minő kölcsönös vonatkozás áll fenn az értelem fogyatékos működése és az egyén elfajulása között. Az értelmi fogyatékosok közül csupán azoknál, akiknél valódi örökléses forma van jelen, beszélhetünk együtt az egyén elfajulásáról is. Azok a gyermekek azonban, akiknek értelmi fogyatékosága szerzett ártalmak hatására gyengült meg, nem nevezhetők elfajultaknak, hanem egyszerűen betegeknek.

A másik kérdés az, vajjon szükségszerűen kell-e, hogy a *test részleges vagy teljes elfajulását szükségszerűen kísérje* valamely zavar. A test részleges elfajulását jelentő tünetek (stigmata degenerationis) egyrészt a koponya és a csontváz rendelleneségeire, (hátraszökő homlok, farkastorok), másrészt a szemén (kétszintű pupilla), fülön (Darwin gumó), fogakon, bőrön mutatkozó kisebb nagyobb alaki elváltozásokra, beidegzési rendellenességekre (szemrengés), működési eltérésekre (féloldali fejfájás), továbbá az elmeélet terén szélsőségekre, szenvedélyeségre való hajlamok alakjában stb. jellemzők. Mindezek legtöbbször a haladó orvostudomány kimutatta, hogy azok *nem valamely elfajzás jelei, hanem a súlyosak javarésze szerzett megbetegedések következménye, a kevésbé súlyos nagyrésze pedig ártalmatlan abnormis variációk gyanánt* foghatók fel. A testi elfajulásos jelek fontossága tehát napjainkban kétségtelenül hanyatlóban van. Ranschburg állítása szerint is magukból e jelekből soha sem szabad a pszihopátia fenforgására következtetni, amit elsősorban elmebeli hibák és rendellenességek jellemznek. De ezek kóros természete valószínűbbé válik oly egyéneknél, kiknél *feltűnőbb ilyen elfajulási jelek nagyobb számban* vannak jelen. Erre vonatkozólag részletesen is leírt egy esetet, ahol a hegyesfejűség és összenőtt ujúság volt együtt értelmi fogyatékosággal; valamint egy, az arc és koponya örökletes csontosodási zavarával együtt járó esetet, amelyek mindegyikénél megjegyzi, hogy hasonló testi tünetek fordultak elő a család más tagjainál is az értelmi fogyatékoság nélkül. Tehát *egyes testi elfajulási jelekből nem lehet biztonsággal az értelem fogyatékos működésére következtetni.*

A test teljes elfajulásai közül a kretinizmust és mongolizmust ismerteti részletesen. *A kretin elfajulás* kóroktani lényegére vonatkozólag három-féle vélemény van: az ivóvíz, fertőző megbetegedés és pajzsmirigy szegénység. De van olyan felfogás is, mely szerint a kretin egyének nem betegek, hanem elfajzott európai emberek, akiknél az emberiségnek valamelyik régi, primitív fajtája tér vissza szórványosan vagy csoportosulva (Finkbeiner). *Mongolizmusnál* a csiraanyag elagrási folyamatával kapcsolatban a belső szekreciós rendszernek nagy jelentősége van anélkül, hogy ez fajlagos lenne a mongolizmusra nézve. Ehez szükséges még az is, hogy az illető egyén olyan fajból származzék, amely primitívebb fajokkal keveredett. *A kretines elfajulást mutató testben ép elme ritkán található, ellenben a mongolizmus és gyengeelméjűség között a kapcsolat nem oly szoros.* Kimondható tehát, hogy a test teljes elfajulása sem jár mindig együtt szükségszerűen az értelem fogyatékos működésével.

V. Megelőzés.

A megismert ártalmak elhárítása a végső feladat. Az átöröklés útján fogyatékosá lett egyén boldogulásának előmozdításával az egyénen segítünk, de ugyanakkor megvan a lehetősége annak, hogy az

illető maga testi fogyatékoságát örökségül hagyja utódaira, megsokszorozítja azt és ezáltal a fajt megrontja. Ezért vigyázni kell a nép-egészségügyi intézkedésekkel, hogy *az egyén érdeke ne kerüljön szembe a faj érdekével.*

A befolyásolás egyik módja az a próbálkozás volt, hogy a külső körülményeket (milió) igyekeztek megváltoztatni, azonban a növényi és állati kísérletek azt igazolják, hogy a *külső tényezők megváltoztatása magukban nem biztosítják a faji értelem hibátlan fennmaradását.* A másik út a fajnemesítésre vonatkozólag, öröklési sejteket befolyásoló eljárások (rádium, Röntgen), amelyek azonban a fajra nézve káros hatásuaknak bizonyultak. A harmadik út a kiválasztás útja, aminek szintén két tényezője van: az első, hogy a *hitvány egyedek termékenysé- gét* gátoljuk meg *(elimináció)*, a másik pedig, hogy az értékes egyének termékenységét kíséreljük meg felfokozni *(elektív szelekció)*. A második útra vonatkozólag sajnálatos tényként emeli ki szerző az ellenkiválasztás *(kontraszelekció)* tapasztalati tényét, amely szerint az *egyes társadalmi osztályok termékenysége fordítottan aránylik a társadalmi osztályok fokával*, tehát a megelőzésnek csupán azon negatív útja marad hátra, amely az ártalmak kirekesztésére irányul. Ilyen volna a gyengeelméjűek *internálása*: nálunk ki nem vihető. A gyengeelméjűek *házasságkötésének megakadályozása*, mint leginkább megoldható átmeneti intézkedés és végül a gyengeelméjűek *nemzőképességének mesterséges megszüntetése*, mint távolabbi intézkedés. Általánosságban az orvos igyekezzék megakadályozni olyan házasságot, amelyben a házasulandó felek egyike vagy mindketten gyengeelméjűségben, epilepsziában vagy serdüléssel elmezavarban szenved. Az értelem néphigiéniájához tartoznak továbbá az alkohol-, vérbaj- és a tuberkulózis elleni küzdelem; a közvélemény felvilágosítása (szülők iskolája). Nemzetközi elmevédelmi ligához való csatlakozás, fogyatékosokat nyilvántartó iroda. Végeredményben kimondja, hogy *a faj értelmi egészségét biztosító, fenntartó, vagy fokozó intézkedések inkább elméletileg tökéletlenek, de alkalmazhatóságukban emberre szabottak, gyakorlatilag kivihetők. legyenek.*

* * *

A fent ismertetett könyv a magyar szakirodalom nagy gazdagodását jelenti. Az egész könyvön keresztül vonul a szerzőnek konstrukciós nézőpontja, az adatok pontos megfigyelése, azok felépítésének könnyed, de biztos szerkezete; a problémák meglátása, felállítása, kidolgozása, rendszerbe szedése szinte egy vonalban röpi az olvasót, sűrítve és lerövidítve, a könyv végcélja, a megelőzés gyakorlati kérdései felé.

További nagy érdeme a szerzőnek, hogy a külföldi irodalmat bőségesen, de kellő kritikával szűri át. A hazai szerzőknek, különösen mesterének, *Ranschburgnak* elismerésében külön helyet biztosít. Alkattani módszerét törhetetlenül keresztülviszi, ami a műnek elévülhetetlen nagy jelentősége mellett egyúttal kis részben hátrányául is szolgál, amennyiben a fogyatékoság tanát ezáltal egyoldalúlag tárgyalja. Lélektani elemzéseiben teljesen átveszi a gyógypedagógiai laboratóriumban kipróbált, hitelesített módszereket. Külön kell hangsúlyoznunk a könyv meglepően szép, friss előadási módját, amely elibénk hozza egy erejében bízó, harcos fiatalember élményeinek könnyedén szárnyaló lendületét. Nyelvében igyekszik mindenütt az idegen műszavak helyett vagy mellett magyart is alkalmazni, ami legtöbb eset-

ben szép eredménnyel jár, bár olykor kisebb kisiklások előfordulnak pl. fliehende Stirn, „repülő homlok“ használ a sokkal helyesebb hátra-
szökő helyett. „Jelény“ szót használ szimptoma helyett, amelyre pedig
a tünet szó van forgalomban. A műnek szegényes magyar szakirodal-
munkban nemcsak viszonylagos, de abszolút értéket biztosít a szerző
pontos megfigyelő képessége, erős szerkezeti látása és a tartalommal
egyenértékű formaérzéke.

A mű igen szép kiállításban, 36 ábrával jelent meg, mint a
Gyógypedagógiai könyvtár 2-ik kötete. Bolti ára 125.000 korona.

Uj irányu gyógypedagógiai évváró ünnepély.

Összeállította és rendezte: **Pánczél Imre.**

A gyengeelméjű gyermekek nevelésével, tanításával foglalkozó
budapesti állami gyógypedagógiai nevelő intézetben folyó pedagógiai
munkásságot általában két oldalról kísérik az ügühöz méltó megértő
figyelemmel: a hivatalos és az érdekelt részről. A hivatalos részt az
intézet közvetlen és közvetett felettes hatóságai, az érdekelt részt a
szerencsétlen gyermekük jövőjéért aggódnó szülők képezik.

A nagy nyilvánosság az intézetről nem tud sokat. Legtöbben
még azt sem tudják, hogy létezik. Ha pedig egyesek valamelyest hal-
lottak is róla, az itt végbemenő munkásságról, a munka mikéntjéről és
eredményéről nem rendelkeznek tisztult fogalmakkal.

Legfelsőbb tanügyi hatóságunk a gyógypedagógiai intézetek
szakpedagógiai munkásságának minőségét a miniszteri biztosi minő-
ségben évenként kétszer kiküldeni szokott kiváló szakférfiak jelenté-
seiből állapítja meg. E miniszteri biztosi jelentések szoktak — a többek
között — beszámolni az egyes intézetekben megfigyelt esetleges mód-
szeres változásokról, fejlődésekről is.

Az igazgatói és miniszteri biztosi jelentések alapján hatósá-
gunk állandóan tisztán látják az egyes intézetekben s így a budapesti
állami gyógypedagógiai nevelő intézetben is kifejtett különleges nevelői,
tanítói munkásságot, de ha mindezekhez hozzászámítjuk még azokat,
akik az érzékszervi vagy értelmi fogyatékos gyermekek testi vagy lelki
életét hivatásuk meleg szeretetével tanulmányozzák s azokat, akik éltük-
ket ezek nevelésére, oktatására szentelik, le is zárul azon keveseknek
száma, akik a rengeteg testi és lelki energiát felemésztő gyógypeda-
gógiai munkásságot belső értékéhez illően ismerik.

A siketnéma, vak vagy szellemi fogyatékos gyermekek szülői
a különböző ágazatoknál működő gyógypedagógusok nevelőoktatói
munkásságát legtöbbször még szósz szerint is megegyező azon megállapítással
szokták jellemezni, hogy rengeteg türelem kell hozzá. Ez két-
ségtelenül így igaz, de igaz az is, hogy a mi nehéz próbákat sikeresen
kiállott, edzett türelmünk sem nyitott még meg némán maradt ajkat,
nem helyettesített szemet újjal s nem tanított meg hasznos ismeretekre
olyan szellemi fogyatékos; kinél az általános pedagógia módszeres
eszközei elégteleneknek bizonyultak.

Ez így van rendjén. Ha nem így volna, türelemjáték lenne a
gyógypedagógia.

Szivesen elismerjük, türelem nélkül mi sem érhetnénk célt, de
gyógypedagógiai eszközeinket sok-sok más helyről szerezzük be első-
sorban.

Gyermeke sorsának, jövőjének kialakulása általában érdekli a szülőket. De minden szülői érdeklődésnél jobban izgatja a gyógypedagógiai nevelésre utalt gyermekek szülőit: mi lehet, mi lesz fogyatékos gyermekükből az életben s csak természetes, hogy érdekli őket, miként neveljük céltudatosabban és eredményesebben mint ők vagy mások, miként vezetjük be azokat az ismeretek azelőtt elérhetetlennek látszó rejtelmeibe.

Az egyes intézetek igazgatói épúgy, mint a gyermekekkel foglalkozó osztályfőnökök a legszívesebben adtak és adnak felvilágosítást, nevelésre vonatkozó útbaigazítást a hozzájuk forduló szülőknek, de minden ilyen uton szerzett információ csak egy gyermekre, egy bizonyos szülő gyermekére vonatkozó adat csupán, melynek alapján általános következtetést ügyünkre vonatkozólag levonni nem lehet.

A szülőkkel való érintkezés arról győz meg bennünket, hogy — már a gyermekük révén fennálló kapcsolat miatt is — nagyon érdekli őket az intézetek különleges munkája, ezekbe betekintést tenni azonban nem áll módjukban.

A szülők a tanév elején „behozzák“, a tanév végén „hazaviszik“ gyermeküket s ha az egyes intézetekben megtartani szokott évről-évre vizsgálatokon meggyőződhetnek is gyermekük fejlődéséről, az eredményről, az intézetben végzett különleges gyógypedagógiai munkásságunkat nem láthatják s azt még megközelítően sem ismerik.

Az érdektelen idegen, ha tanév közben néhány órás látogatást tesz az intézetünkben, tisztább fogalmat alkot magának a gyógypedagógiai munkásság módjáról, nehézségeiről és értékességéről, mint az a szülő, ki éveken keresztül csak „behozza“ és „hazaviszi“ gyermekét.

A tények féligmeddig való ismerete mindig sok veszedelemnek, bajnak volt a szülőanya. A mi különleges oktatói, nevelői eljárásainkról is csak rossz, enyhébb esetekben hiányos és téves véleményt mondhatnak azok, akik ügyünkről nem a saját tapasztalataik, megfigyeléseik, hanem csak sejtésekre épített mendemondák alapján mondanak véleményt.

Minden ügynök s itt a gyógypedagógia sem lehet kivétel, szüksége van jól értesült apostolokra, akik az intézmény jóhírét szerte-hordva, akaratlanul is az ügy javát szolgálják.

A gyógypedagógiai oktatásügy minden ágazatának sok-sok jó emberre, apostolra van szüksége, úgy az intézetek belső munkája, mint külső támogatása szempontjából, de legtöbb apostolt kíván a szellemi fogyatékosok oktatásügye, mert ez az ágazat a legkevésbé ismert és egyben a legjobban félreismert.

A siketekről már sokan hallottak annyit, hogy beszélni is megtanítják őket, a vakokról, hogy az újjaikkal tapogatnak és túvel irnak, de hogy a gyengeelméjű gyermekeket céltudatos tanítással képezni, emberibb színvonatra emelni lehet, csak kevesen tudják.

Nekünk, az értelmi fogyatékosok oktatásnevelésével foglalkozóknak kell tehát elsősorban a szülők, s ezeken keresztül a sajtó és a társadalom figyelmét munkásságunk mikéntje és eredményei felé irányítanunk, hogy jól végzett munkánk révén ügyünknek hasznára lehessünk.

Egy-egy ilyen figyelemfelhívás, módszeres eljárásainkról való függönyfellebbentés, oktatáságazatunknak népszerűsítése, moziszerűen lepergetett képekben való bemutatása volt az 1924 és 1925. évek júniusában megtartott két évről-évről ünnepélyünk.

Ünnepélyeinket nemcsak a növendékek szülői részére rendeztük, hanem számítottunk az ügyünk iránt eddig közömbösen viselkedő tanügyi emberek és laikusok megjelenésére is. Ezért műsorunk anyagát úgy állítottuk össze, hogy az mindenkit kielégítsen, a kivitelnél pedig arra ügyeltünk, hogy mindent a legélvezetesebb, legváltozatosabb alakban s filmszerűen lepergetett képekben mutassunk be közönségünknek.

A szülők kedvében jártunk akkor, amikor egyes gyermekek testi törődöttségére, bénaságára való tekintet nélkül minden egyes gyermeket a színpadra engedtünk s hosszabb, rövidebb jelenetekben szerepeltettünk.

Célunknak megfelelő szöveganyag nem állott rendelkezésünkre, magunknak kellett tehát ilyeneket írunk, s a verses megoldást a könnyebb megtanulás és gördülékenyebb előadás kedvéért választottuk anélkül, hogy a legcsekélyebb költői érdemre tartanánk igényt. Verseink címét s szerzőjét — mint feleslegeset — a színpadon be sem mondtuk s egyébként sem közöltük eddig.

A két ünnepély alap gondolata s vázlata közös volt, az anyagát pedig az egyes tantárgyaknak megfelelően a következőképpen csoportosítottuk.

- I. Bevezető.
- II. Érzékszervi gyakorlatok.
- III. Olvasás-írás.
- IV. Beszéd és értelemgyakorlat.
- V. Számolás.
- VI. Szülőföld ismeret: a) földrajz, b) történelem, c) természetrajz, d) természettan.
- VII. Rajz.
- VIII. Kézügyesség.
- IX. Női kézimunka.
- X. Ének.
- XI. Torna.

I. BEVEZETŐ.

1. **Karének.** Mindkét évben az ünnepélyt egy rövid kis fohász előzte meg. A színpadon elhelyezkedett énekesek közül, a háttérből léptek elő a következő szám szereplői.

2. A kis dobos.

Írta Pánczél Imre. Bemutattuk 1925-ben.

Egy ügyesebb fiú meghajlás nélkül előre lép, a nyakába akasztott dobos néhány másodpercig dobol, majd zsebéből írást vesz elő s hangosan hirdeti:

Dobszóval tétetik közhírré ezennel,
Hallgassák mindnyájan éber figyelemmel...

Tudtára adatik az édes szülőknek,
Kedves vendégeknek s jó ismerősöknek...

Tudtára adatik a beköszöntő nyárnak,
A kéklő égnek, az ezüst napsugárnak,
Zöldelő erdőnek, illatos virágnak,
A tarka lepkének s csicsergő madárnak...

Tudtára adatik a nagy mindenségnek,
Falunak, városnak, völgynek és hegységnek:
Jó kedvűek vagyunk, nagy a mi örömünk,
E dobszó nyitja meg évváró ünnepünk! (Dobolva távozik.)

3. A mesekönyv.

Írta Pánczél Imre. Bemutattuk 1924-ben.

Sanyi és Piri az énekesek mögül a színpad elejére jönnek.
Piri kezében nagy album alakú mesekönyv. Oldalt két zsámoly.

- Piri: Jöjj csak ide mellém, ülj le ide szépen,
Lapozgassunk ketten e szép könyvecskében.
Majd meglátod mindjárt, mennyi szép van benne,
Minden kicsi kis kép, mintha élő lenne,
Úgy járnak, mozognak széltében hosszában
S okosan beszélnek, mint te az iskolában...
A képek meséje nincs is könyvbe nyomva,
Mert a mondókáját maga a kép mondja...
Sanyi: Köszönöm Pirike, látod, melléd ülök (leülnek)
A képeskönyvnek én mindenkor örülök.
Szivesen lapozok mindenféle könyvben,
A könyv szórakoztat, tanít engem könnyen...
(Sértődötten). De nem értem Piri, kinek nézel engem?
Nem hiszed komolyan, hogy a fejemre estem?
Ne mesélj oly zöldet, hogy a képek élnek.
Járnak-kelnek fürgén s hangosan beszélnek!
Olyan könyv még nem volt, de nem is lesz soha,
Amelyik meséjét maga a könyv mondja!
Piri: (Közbeváág). Megelőztél pajtás! Ne siess oly nagyon!
Akármit is beszélsz, igazam nem hagyom!
Úgy van az kis komám, ahogy én elmondtam,
— Hazudni nem szép s én hazudni nem szoktam, —
Figyelj tehát reám, mert nem mondom kétszer...
Sanyi: (Engesztelően). Bocsáss meg Pirike, figyelek már szépen...
Piri: Mond csak kicsi komám, akarsz szépét látni?
Virágos mezőkön, gyöngyharmaton járni?
Megismerni mindent, amit Isten adott...
Mit az ember vetett s mit ember aratott?
Amiből mi élünk, amiből lesz minden,
Mind, mind megláthatod, ha akarod — itten! (A könyvet mutatja).
Sanyi: (Igenlően bólint).
Piri: Szereted a dalt? A gyermekek dalát,
S gyönyörködve nézni kis gyermekek hadát?
Istent, ha szereted s ha szereted hazádat,
Szereted apádat s jó édes anyádat,
Ha érdekel szegény vérző honunk sorsa,
Hazánk története, országunk földrajza,
Ha szeretsz rajzolni madarat virágot,
S szeretnéd ismerni a kerek világot:
Mind megismerheted, mindezt élvezheted,
Ha e könyvet nézni megjött már a kedved.
Sanyi: (Türelmetlenül). Ne kérdezz még egyszer, én mindent akarok.

Mi van e szép könyvben? Oly kíváncsi vagyok!
Nyisd fel hamar Piri! nézzük csak sorjában,
Szeretnék megtudni mindent ez órában.

Piri: Jól van! Meg lesz minden, hogyha megigéred,
Minden figyelmedet e könyvnek szenteled.

Sanyi: Mindent megigérek s meglásd, jól figyelek,
(Kérkedően) Nem vagyok én olyan ugrifüles gyerek!
Csak mondd meg már kérlek, mi van hát e könyvben?
Mert amit elmondtál, nem értem meg könnyen.

Piri: (Fontoskodóan) Sok van e kis könyvben, de minden nincs
benne,

Mert akkor e kis könyv egy ház nagyságu lenne.
Mutatót ad ez csak ősztől-péterpálig,
Abból mit tanultunk mindnyájan idáig.

Sanyi: Nyisd ki hát a könyvet, érdekel már nagyon!

Piri: Jól van!... (Kinyitja) Kezdjük mindjárt az első oldalon.

(A könyvben kettőt-hármat lapoznak, felállnak, s a könyvet
nézegetve az énekesek háta mögé mennek, s az éneke-
sekkel együtt észrevétlenül távoznak a színpadról.)

Az alábbi utolsó jelenet az ünnepély legvégső számát ké-
pező éneket követte. Az énekesek háta mögül a mesés-
könyvet nézegetve lassan előlépnek Piri és Sanyi.

Piri: Becsukom a könyvet. A mesének vége...

Nem gyönyörködhetünk tovább a sok képbe...

Sanyi: (Felnéz, s örömmel újságolja) Az alatt míg mi itt játszottunk
beszéltünk,

Édes jó szüleink eljöttek miértünk.

Itt vannak mindnyájan, — hozta Isten őket, —

Nehezen várják már kicsiny gyermeküket...

Piri: Mindegyikünk most már szülőjéhez vágyik:

Bocsássanak meg, ha untattuk idáig.

(Az énekesekkel együtt mennek le a színpadról.)

II. ÉRZÉKSZERVEK GYAKORLÁSA.

1. Érzékszervi gyakorlat.

Irta Pánczél Imre. Bemutattuk 1924-ben.

Az előkészítő csoport 12 növendéke a színpadon egyenesen sorba
áll, az első 6 gyermek mellén fekete, fehér, stb. színű táblácska, a sor-
ban 9-ik gyermeken sima, a 10-iken érdes lemezpapiros lapocska van.
Az utolsók egyike madártollat, másika téglát tart kezében. Iván, egy felsőbb
osztályu tanuló tálcán sót és cukrot hoz be, a növendékek előtt elmegy,
esetenként mindent megmutatva mondja:

Fekete, fehér, zöld, sárga, piros meg kék,

Legjobban tetszenek ezen szép színecskék.

(Sót tesz a gyermek szájába) Sós ize van a sónak, a cukor
meg édes (izlelteti.)

Ez ugye jó sima (érezkelteti), ez meg itten érdes (érezkelteti).

A toll igen könnyű, a téglá meg nehéz (megemelteti),

Tartani nem tudja csak erős fiu-kéz.

(Kivülről csengetés hangzik) Csing-csing cseng a csengő,

(Kivülről csörrenés hallatszik) az üveg meg csörren,

Hangjukról ismerik ők ezeket könnyen...
Erről tanul a kis fiú és a kis lány,
Előkészítőbe szorgalmasan ha jár...

2. Érzékszervi gyakorlat.

Irta Pánczél Imre. Bemutattuk 1925-ben.

Az előkészítő csoport 14 növendéke a szinpadon egyenesen sorban áll. Egy Iván nevű felsőbb osztályú növendék rájuk mutatva mondja:

Iván: Hölgyeim, uraim! Akik itten állnak,
Még csak az előkészítő osztályba járnak.
Ne kívánjanak ám túlsokat ötőlük,
Nehéz a beszédet kiszedni belőlük...
Írást-olvasást még nem tanulnak ezek,
Nehezek ehhez még az érzékek és kezek.
... Hogy miről tanulnak? Bemutatjuk mostan,
(A gyermekekhez) Álljatok gyerekek nyugodtan egysorban!

Egy oldalt felállított kis asztalkán tálca s ezen a következő tárgyak: gyújtó, jég, pálcika, bot, téglá, pehelytoll, cukor, méz, tej, konyhasó, ecet, faszén, piros szalag, táblakréta, barna papiros, fű, kékitő, tubusos sárga festék. Iván ezek közül egyet-egyet felvesz mindenkinek felmutatja, a soros gyermeknek átadja, érzékelteti.

Iván: (Gyújtót gyújt, elfújja). A tűz meleg, (jeget ad át) a jég hideg.
Ki nem hiszi, fogja csak meg.

(Pálcát, botot ad át). Rövid a pálcá, hosszú a bot,
Régen a rossz gyermek ilyenekkel kikapott.
Nehéz a téglá, könnyű a pehely (átadja, érzékelteti)
Jó édes a cukor, a méz s a tej. (Izlelteti mind)
Sós íze van sónak (izlelteti), ettől sós

ételünk,
Konyhasó nélkül biz mi meg sem élhetünk...

Savanyú az ecet (izlelteti), üvegekben tartják,

Az uborkát, tököt ezzel savanyítják.

Fekete a faszén (átadja), a pántlika piros (átadja),
A kréta szép fehér (átadja), barna a papiros (átadja).

Zöld színű a friss fű (átadja), a kékitő meg kék (átadja),
Ez pedig egy tubus sárgaszínű festék (átadja).

(Kívülről koppanás hangzik) Valami leesett, halljuk,
nagyot koppant.

Ha valaki mérges, a lábával dobbant (nagyot dobbant),
(Kívülről csengetés hangzik). Csing-csing cseng a csengő,
(csörrenés hangzik kívülről) az üveg meg csörren.
Hangjukról ismerik ezeket ők könnyen,

Illatos a rózsá, orunkkal szagoljuk, (átadja, szagoltatja)
A büzt nem kedveljük s így be sem mutatjuk.

A sok beszédet én magam sem szeretem,
A mondokámat itt be is fejezem...
Mutatni valónk még lenne igen sok,
Nekünk már mennünk kell, hadd jöjjenek mások.

III. OLVASÁS – IRÁS.

Tanitotta: Faragó G. és Pánczél I. Bemutattuk 1924-ben.

1. *Alsófok.* Megadott jelre 2 növendék fut a szinpadra, megállnak, s a magukkal hozott 2 olvasó táblát magasra tartják. Új jeladásra 6 első osztályos gyermek siet be, mindegyik mutatópálcát tart kezében s mindegyik egy-egy sort olvas el hangosan, értelmesen.

I. tábla.

1. gyermek: ás, ör, út, ad.
2. „ vaj, nap, kút,
3. „ föld, kert, pénz.

II. tábla.

4. gyermek: apa, éva, ima,
5. „ mama, béla, géza,
6. „ fehér, pohár, jános.

(Jelre lefutnak a szinpadról.)

A szinpad jobb és bal oldalán felállított két iskolai nagy táblához 4 első és 2 második osztályos gyermek siet. A négy első gyermek kezében tűzifa, dob, óra és baba van s ezek az első táblára felírják a kezükben tartott tárgyak nevét, míg a másik táblára az odaállt 2 gyermek ezen tárgyakról rövidebb mondatot ír fel.

A felírt szavakat, mondatokat, a tárgyak felmutatásával sorjában elolvassák, így: fa, dob, óra, baba. Továbbá: A dob perereg. Az óra ketyeg.

2. *Középsőfok.* Négy III.—IV. osztályos gyermekek rövidebb olvasmányt olvas fel, míg ezalatt a 2 másik gyermek hosszabb mondatot ír fel a táblára. Ezeket: Ma évváró ünnep van. Éljenek a vendégek. (Elolvassák.)

3. *A felsőfok.* Két növendék szavalata.

a) A kis növendék.

Irta: Pósa Lajos.

Csörög a szarka,
Billeg a farka.
Ki lesz a vendég?
Egy kis növendék.
Régen ment Pestre,
Hazajön este
Vakációra,
Meleg cipóra.

Gazda befogat
Négy csengős lovat.
Megy a diákért,
Kedves fiáért.
Prüsszög a Büszke.
Táncol a Szürke,
Repül a Sárkány
A Szellő szárnyán.

Gyül a rokonság.
„Jön már!” azt mondják.
Már édes anyja
A csengőt hallja:

Gyorsan bevágtat
A négy szép állat.
S nem jött a vendég,
A kis növendék.

Leszállt a réten
A faluvégen,
Kert alá kerül,
Ballag egyedül,
Lassan titokban,
Majd ha betoppan
Lesz meglepetés.
Sírás, nevetés.

Egyszer valaki
Kocog odaki,
Kacag az apjuk,
Szalad az anyjuk
Fia elébe
Zárja ölébe,
Boldog a vendég,
A kis növendék.

b) Éji látogatás.

Irta: Gyulai Pál.

IV. BESZÉDERTELEMGYAKORLAT.

1. Kis versikék.

Bemutattuk 1924-ben.

a) *A kutya.*

Elmondja egy I. osztályos növendék, kezében kis kutyácskát tartva.
 A kutyának négy lába van,
 Ötödik a farka,
 Okos állat, szófogadó,
 Szereti a gazda.

b) *A kakas.*

Első osztályos növendék, kis kakast tart a kezében s mondja:
 Kukuriku, jóreggelt,
 Mond a kakas, ha felkelt.
 Gyermek is keljetek,
 Iskolába menjetek.

c) *Samu.*

Elmondja egy első osztályos gyermek.

Nini, nini a Samu	Elnye-ejnye milyen kár!
Az ebédnél elaludt.	Nem ehetett diót már,
Leesett a villája,	Lefektették az ágyba.
Nyitva maradt a szája.	Alázatos szolgája.

2. Énekes magán és társas jelenetek.

a) *A hangya.* Bemutattuk 1925-ben.

Egy kis leányka a kezén mászkáló hangyát szemlélgetve éneklí:
 Kis állat a hangya,
 De nagy a szorgalma.
 Szorgalmas a méh is,
 Ilyen leszek én is.

b) *Cseresznye és meggy.* Bemutattuk 1925-ben.

Egy kis leányka a kötényében hozott cseresznyét és meggyet mutogatva éneklí:

Megérett a cseresznye és meggy,
 A kis leány szedegetni meggy.
 Egész uton dudolgatja
 Cseresznye és meggy,
 [:Neki izlik mind a kettő,
 Szedegetni meggy:].

c) *Nyuszi...* Bemutattuk 1925-ben.

Élő nyuszit hoz be a szinpadra egy kis leányka, azt simogatva énekelgeti:

Nyuszi, nyuszi nyulacskám,
 Ne félj tőlem nincs puskám,
 Van ám nekem egyebem,
 Jó káposzta levelem.

Mák, mák, mák, mák káposzta,
 Jó is az a káposzta,

23

Nyúl pecsenye kék pajtás,
Attól orrod fokhagymás.

d) *Jertek haza libuskáim.* Bemutattuk 1925-ben.

Az énekkar gágogó kísértével éneklí egy leány növendék.
Jertek haza libuskáim, gá, gá, gá Hazajöttek a libuskák gá, gá, gá.
Erdő szélén róka jár kinn gá, gá, gá. Megcsalták a róka komát gá, gá, gá.
[: Itt van már a róka, [: A róka megjárta
A libát megfogta:]. Felköpött az álla:].

e) *Beültettem kis kertemet...* Bemutattuk 1924-ben.

Éneklí két kis leányka. Az első a színpad elejét díszítő virágokat kis öntöző kannával locsolgatja.

A) Beültettem kis kertemet a tavasszal
Rózsa, szegfű, liliom és rezedával.
[: Ki is nyíltak egyenkint,
El szeretném adni mind,
De most mindjárt:].

A végsorok ismétlése közben bejön a második leányka s éneklí:

B) Én megveszem virágodad, ha eladod,
Ha az árát temagad is nem sokalod,
[: Versenyfutás az ára,
Uccu nézzünk utána,
De most mindjárt:].

Egymást kergetve a színpadot körül futják.

f) *A bátor katona.* Bemutattuk 1925-ben.

Éneklí két fiú. Palika vesszőparipán lovagol.

Pista: Hova, hova Palikám, Azon a szép paripán?	Pista: Kicsi vagy még Palika, Levet az a paripa.
Pali: Elmegyek a csatába, Édes hazám javára.	Pali: Ha ledob is nem bánom, Gyere te is barátom.

g) *A kis baka.* Bemutattuk 1924-ben.

Éneklí három fiú.

Peti: Egyszer volt egy kis baka,
Nagy volt bátorsága,
Hogyha elsült a puska,
Szint a hideg rázta.

Jóska: (remegve huzódik hátra).

Peti-Misi: Ej, haj! Vitézem,
Ezt már szégyenlem.

Jóska: Ha majd megnövök
Máskép cselekszem.

Misi: Hogyha szól a trombita,
Előre csatába,
A mi vitézünk elbújt
A kályha lyukába.

Jóska: (a sarokba bujlik s ott arcát bekormozza)

Peti-Misi: Ej, haj! stb.

Jóska: Ha majd megnövök stb.

Peti: Mikor megjött a sereg

A győztes csatából,
Ő is kibujt kormosan
A kályha lyukából.

Jóska: (előjön kormos arccal).

Peti-Misi: Ej, haj! stb.

Jóska: Ha majd megnövök stb.

3. A fák élete.

Írta Horváth Frigyes. A rajzokat tervezte Füzesi Árpád.

Bemutattuk 1924-ben.

a) A szöveg közé nyomtatott s eredeti nagyságukban egy egész íves rajzlapnak megfelelő magyarázó rajzokat a színpadon növendékek készítették. (Lásd VII. rész 1. pont).

b) A kész magyarázó rajzok alá 5 növendék áll s mindegyik egy-egy részletet mond el a fák életéből

Böske: Télidőben, amikor már leesett az első hó,
Fűnek, fának és virágnak megpihenni jaj, de jó!
A jó Isten kiteríti a nagy fehér kö-
penyet,
Mint anyuska Bözsikére a jó dunyhát,
meleget.

Így alusznak ők tavaszig, hosszú, hosszú
éjszakát,

Míg a nap anyóka róluk lerántja a dunyhát.

Mari: Felébredtek már a fácskák, kinyitották szemüket,

Úgy tanultuk iskolánkban, hogy azok a kis rügyek.
Kétféle van, kérem szépen, az egyik az hosszukás,
Levélke lesz biz abból, a tompából meg virág.
Ki is nyílnak egyenkint mind, szagos lesz az
udvar, ház,

Méhecskék is megörülnek, rá rá száll nem egy,
de száz.

Vera: Aztán jön a pajkos szellő s lerázza a szirmokat,

A kis méhek a fa alatt bánatukban búsulnak.

De biz örül Pali gyerek, mert azt tudja nagyon jól,

Hogy abból a kicsi gömbből lesz az alma, meg dió.

Öntözgeti is a fákat, kora reggel, estelen.

Vigyáz arra is még kérem, rajtuk féreg ne legyen.

Erzsi: A napsugár nyári napon, mint a tűz úgy melegít,

Almafának, körtefának, mindegyiknek kell ez így!

Attól kapják a szép sárga, meg a
piros színeket,

Amivel ők meghódítják a kis gyer-
mek sziveket.

Sietnek is a kis fiúk, leszedni mind
szaporán,

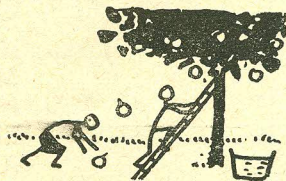
Mutatóul alig marad, egy-egy darab
fenn a fán.

Teri: Elfáradtak már a fácskák, aludni térnek ők mind.

Őszanyóka elaltatja őket szépen egyenkint.

Leveti a ruhájukat, a sárguló levelet,

És azt mondja szép csendesen, hunyjátok le szemetek.

Elmegy aztán tél apóhoz s megkéri őt kedvesen.
Takarja le mindegyiket hó paplannal melegen.

4. A kerti munkák.

Írta Pánczél Imre. A rajzokat tervezte Füzesi Árpád.

Bemutattuk 1925-ben.

a) A tárgyat kísérő magyarázó rajzokat a szinpadon 6 felsőbb osztályos növendék készítette, (Lásd a VII. rész 1. pont.)

b) Elmondja és bemutatja a II. osztály 9 növendéke.

Lujza: Amikor a tavasz vígan beköszöntött

A mező magára új zöld ruhát öltött;

A dalos pacsirta felrepült a légbe

S imát csicsgergett az Istenhez az égbe.

Amikor megjött a villámszárnyú fecske,

Zümmögve kirepült a dolgos méhecske,

A tavaszt hirdette a napsugár, a virág,

Új életre kelt az eleven nagy világ.

A tavasszal mi is új életre keltünk,

Munkáért sóvárgott a testünk, a lelkünk!

... Itt a kertben hamar munkába is fogtunk,

Majd ti elmondjátok, hogy miket dolgoztunk.

Pali: A mi kertünk földje sovány és agyagos,

Főlásni, mondhatom kissé bizony bajos,

S mert a mult nyáron oly kevés zöldség termett,

Bizony a télen még trágyázni is kellett.

Tavasszal meg ásót fogtunk a kezünkbe (ásóját mutatja)

S vidáman ástuk a földet a kertünkbe' (mutatja).

A kemény rögöket porhanyóra ástuk,

A köveket kisédtük és rakásba dobáltuk.

Jani: Ha valahol hantot láttunk szerte széjjel,

Szétvertük ezzel a kis vasgereblyével. (mutatja)

Majd a sima kertet ágyakra osztottuk,

Szép rendbe-sorjába mind be is magoztuk.

Józsi: Ha nem volt jó eső, nem estünk kétségbe

Találtunk mi vizet a vízvezetékbe'.

Csak a csap alá tartottuk a kannát,

S a kertre locsoltuk annak tartalmát. (Kannával locsol).

Ilona: A gáz — mely káros — mindig kigyomláltuk,

A kemény földet meg puhára kapáltuk. (kapával kapál)

S higyjék el, a munka igen jól tett nekünk,

Megjött az étvágyunk s felfrissült az eszünk.

Magunkról tudjuk jól: a munka nemesít!

Segíts magadon, az Isten is megsegít.

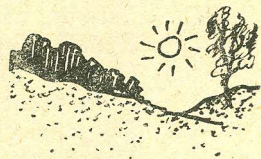
A szorgos munkánkat megáldotta Isten,

Hogy iniket termeltünk, bemutatjuk itten:

Karcsi: (Egy kis tálcán zöldborsót, zöldbabot, sárgarépat és burgonyát tart, s ezeket mutatva, mondja):

Zöldborsó és zöldbab termett elég bőven,

Eitünk is belőle lent az ebédlőben.

- Az új sárgarépa gyenge még ilyenkor,
Burgonyát jót terem vagy néhány száz bokor.
- Etel: (Kezében petrezselyem zöldjét, petrezselyem gyökeret és uborkát tart).
- Petrezselyem zöldje, hófehér gyökere
Megízésíti a levesünk egyszerre.
A gyenge uborkát télire eltesszük,
A nagyobbakat frissen salátának esszük.
- Juli: Tessék e salátát (mutatja) jól szemügyre venni,
S ecetes tejföllel sült-tyúk mellé tenni!
Tudom, aki egyszer enne csak belőle,
Kétfelé állna a két füle majd tőle!
- Ica: (Tálcán fokhagymát, vöröshagymát, zöldpaprikát, kalarábét és tököt tart. Sorjában mutatva mondja:)
Hagymánk van kétféle, fokhagyma és vörös.
Paprikánk, ha megnő nem lesz nagyon erős,
Főzeléknek pompás: kalarábé és tök.
Kivált, ha reája egy kis tejfölt öntök.
- Sanyi: Van még egy termésünk, mit ajánlani merek,
Jegyezzék ezt jól meg a nagy és kis emberek!
Aki a retekből száz éven át eszik,
Nagy beteg nem lehet s szépen megöregszik.

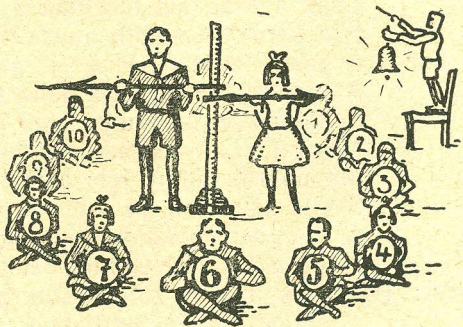
5. Az eleven óra.

Irta: Horváth Frigyes.
Bemutattuk 1925-ben.

Eljátszotta: 15 harmadik osztályos növendék.

- Miklós: (A szinpad elejére szalad, zsebére üt és mondja:)
Itt a zsebem! Hej, üres! Nincs kis óra benne.
Bizony, pedig jó volna, ha nekem is lenne!
Édes apám ígérte, hogy majd pár év múlva,
Ha az órát ismerem, ad majd ajándékba.
Pedig már most ismerem, bemutatom kérem!
Ha tetszik, hát eljátszuk társaimmal szépen
Gyerek lesz a mutató, gyerekek a számok,
Ripsz-rapsz kész lesz az egész, öt percet rá szánok.

(A szinpad hátsó sarkában felállított székre áll fel, taposással jelt ad, amelyre „tik-tak, tik-tak” mondókával, lassu léptekkel vonulnak be az óraszámkat jelképező növendékek. Mindegyik számát a mellére akasztott számlap jelzi, s körbe menve az óraszámnak megfelelő helyét foglalja el, s ott leül. Elhelyezkedés után sorban bemutatkoznak:)

XII. Tizenkettő a nevem, harangszóval hirdetem.

VI. A hatos szám én vagyok, itt ülök és nem mozgok.

III. Hármát üt az óra, ha ott áll a mutatója.

IX. Ha már kilenc az óra, haza siet a baka.

I. Én csak egyet üthetek, aztán elpihenhetek.

XI. Tizenegyszer szólok én, az egész föld kerekén.

II. Bim-bam kettő a nevem, már a délutánt jelzem.

X. Szeretnek a gyerekek, tizkor zsemlyét ehetnek.

IV. Négykor van az uzsonna, kávé, kifli és torta.

VII. Reggel hétkor gyerekek, pontosan felkeljete!

VIII. Nyolc órakor csengetek, iskolába menjete.

V. Ötös vagyok a körbe, de nem az értesítőbe.

Miklós: Ez az óra lapja kérem, most csak mutató kell nékem.

(A szinpad szélén megjelenik két gyermek.)

Miklós: Ej, Bözsi de kövér vagy, gyere kis mutatónak.

Bözsi: Jó, nem bánom, beállok, de én csak lassan járok. (Beáll a körbe mutatónak, a 12-höz.)

Miklós: (Sanyira mutat) Itt a hosszú mutató, Sanyi sovány éppen jó!

Sanyi: Ó! szívesen pajtikám, repülök mint a villám,

Mutatom a perceket, felet és a negyedét. (Beáll a körbe a 12-höz nagy mutatónak s megfogja a kör közepébe előre beállított, oszlopra erősített mutatót jelképező pálcát.)

Miklós: Folytassuk a játékot, én majd innen diktálok!

Legyen hát most négy óra, nézzük, hogy jár az óra.

(Pár másodpercnyi szünet után nyugtalanzkodva néz körül, leugrik a székről, az óra számlapját vizsgálgatva körbe szalad s hangosan kérdi):

Mi az, mi az? Miért nem jár? Miért nem ketyeg, miért áll?

Egy hang a közönség soraiból: Nincs felhúzva, nem járhat, húzza fel, aszt pipálhat!

Miklós: (Az óra felhúzást utánozza, majd felsiet a székre, a kezében levő csengőre 12-öt üt s vár.)

A nagy mutató: (a 12-ről kiindulva teljes kört fut be.)

A kis mutató: (a 12-ről az 1-hez lép, amikor Miklós az egy órát egy csengő ütéssel jelzi.)

Miklós: (egyet csenget)

Ugyanigy mutatják be 2—3—4 órát a mutatók, s Miklós minden órát csengetéssel jelez.

Miklós: Látom pompásan szalad, hát fél nyolcat, hogy mutat?

A mutatók: (az 5, 6, 7 óra után, melyeket Miklós csengő-ütéssel jelez, fél 8-nál megállnak!)

Miklós: Legyen most 9 óra és térjünk nyugovóra.

(kivitel mint fent).

Miklós: Bevégeztük játékunk, most szépen elbúcsuzunk.

Sugják meg a papámnak, az órára spórolhat.

(Az óra járását zenélőóraszerű harmóniumjáték kísérte.)

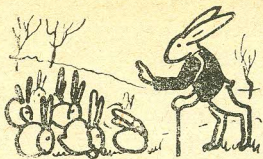
6. Mese a cipős, csizmás nyulakról.

Irta és a rajzokat tervezte Füzesi Árpád. Bemutattuk 1924-ben.

a) A magyarázó rajzokat a növendékek készítették. (L. VII. 1.)

b) A rajzoló gyermekek közül egy a szinpadon marad s a papírra vetett tréfás rajz meséjét így mondja el:

Hajdanában egy nyulnak mi jutott eszébe,
Összehívta a nyulakat nyulak szigetére.

„Tisztelt nyulnemezetség én ammondó vagyok,
Hegyezzétek fületeket kicsinyek és nagyok.
Ez a mi életünk bizony nagyon dib-dáb,
Fúj a szél brr, itt a tél brr, miért járunk
mezitláb.

Úgy fázik, úgy reszket a két lábam szára,
Szükségünk van nyulnemezetség egy csizmadiára.

Éljen, éljen, éljen, zúgnak, kiabálnak,
Tapsifülest meg is tették nyúl csizmadiának.

Körülfogták mindjárt az új suszter mestert,

Ki cipőt, ki csizmát nosza rögtön rendelt.

Nem is fájt azután a nyúlaknak a
lába,

Ki cipőben, ki csizmában járt az
iskolába.

Egyszer aztán mi történt, puskás
vadászt láttak,

Uccu, bezzeg vesd el magad, neki a pusztának.

Nehéz volt a cipő, nehéz volt a csizma,

Majd elcsipte őket már az agár koma.

Mind el is dobálták, ki jobbra, ki balra,

Egyet én is megtaláltam, lyukas volt a talpa.

7. Közlekedési eszközök.

Irta és a rajzokat tervezte Füzesi Árpád. Bemutattuk 1925-ben.

a) A szöveg közé illesztett magyarázó rajzok mind növendék készítmények, melyeknek eredetijeit színes krétákkal a szinpadon rajzolták meg. (L VII. 1.)

b) A kész rajzokról egy nagyobb fiú az alábbi versikét mondotta el:

Közlekedés eszközeit így tanuljuk mi kérem,
Hogyha éppen parancsolják, szívesen elmesélem.

1. Az évet most befejezzük,
elbúcsúzunk sebtiben.

A papával elindulunk

kofferral a kezünkben.

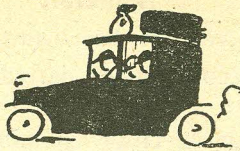
Krisztinába *gyalogosan*
cipeljük a csomagot.

2. Megállunk a megállónál,
soká várunk *villamost*.

Egy év múlva megérkezik, fölszállnánk rá örömmel,
De a kalauz nem engedi ily csuda nagy bõrönddel.

3. Erre aztán ott közelben *autótaxit* fogunk el.

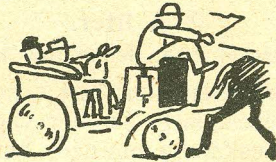
Át a hidon! Elérünk a „Keleti“-hez sebtiben.

4. A villamos várakozás meghozza a gyümölcsét
A *vonatunk* már elindult, üdvözöljük a — végét.

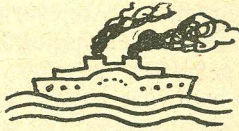
Nem baj! (Örül édes apa.) Hát majd *hajón* utazunk.

5. S hogy kijussunk a hajóhoz, egy *konflisba* pattanunk.

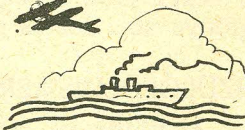
A konflis az szép kis eszköz! Gyorsan ugyan nem halad,
Egy álló *autóbusz* tőle, mégis lassan elmarad.

6. Duna vizén füstölög már a hajó két kéménye.

Jegyet váltunk és beszállunk. Kapitány szól: „Előre!“

7. Fölöttünk a levegőben úszik karcsú *hidroplán*

Papa mondja: „Pár év múlva, azon utazunk majd tán“.

8. Megérkezünk. Édes mama összecsókol itt, meg itt.

Tisztelettel bejelentem kis mesémnek a végét.

V. SZÁMOLÁS.

1. A méter.

Irta: Pánczél Imre. Bemutattuk 1924-ben.

Egy kis leány, a kezében métert tartva, mint a méter megszemélyesítője jön be s mondja:

Én a méter vagyok. Hogy én mihez értek?
Éjjel-nappal folyton hosszúságot mérek.
Mindenféle testnek én mérem a hosszát,
Szélességét s ha kell, annak magasságát.
Kis fiam ép tiz van, nevük deciméter,
Unokám is van száz, nevük centiméter.
Hogy az apám ki volt? Azt ne kérdjék tőlem,
De ha ezret tesznek egy végbe belőlem,
Kilométer lesz az. Ez már hosszú kérem!
Ezzel már a földet is könnyű szerrel mérem.
Isten legyen velük, tovább nem beszélek
Nem érzem jól magam, csak akkor, ha mérek. (Meghajtás
nélkül a szinpadot mérve távozik).

2. A liter.

Irta: Pánczél Imre. Bemutattuk 1924-ben.

(Egy kis fiú kezében litert tart s mondja:)
Folyadékot mérek, mert én liter vagyok.
Bádog gyomrocskámba mindent befogadok.
Szeretem a tejet, ecetet meg vizet,
Én mérem a bort, sört, annak aki fizet.
Szomorú a sorsom, ezen a bús földön,
Egész életemet üres hassal töltöm.
Pedig minden reggel, itt a tejsarnokban,
Jól megfürösztének a tejes habokban.
Üres gyomrom százszor, ezerszer megtöltik,
De ami bennem van, azt rögtön kiöntik.
Nem valami finom mulatság, jaj, ez ám,
Üres marad gyomrom, tátva marad a szám.
Deciliter fiam a tiz kicsi árva,
Tátott szájjal, sírva néz szegény apjára.
Hektoliter apám neked jobb a dolgod,
Borral van megtöltve száz literes gyomrod.

VI. SZÜLŐFÖLDISMERET.

a) Földrajz.

1. Budapest.

Irta: Füzesi Árpád. Bemutattuk 1924.

A székesfőváros 10 kerületét ugyanannyi IV. osztályos növendék személyesíti. Mindegyik növendék mellén a kerületet jelző római szám van.

A szinpad leghátsó részében egymás mellé, egysorban helyezkednek el.

Simi: (a sorból kilép):

Tizen jöttünk ide, mi nagyobb diákok,

Hogy pár percig játszunk egy furcsa játékot.
 Úgy hívják, hogy földrajz, mégis nagyon kedves.
 Szépen kérünk mi mindenkit, hogy legyen figyelmes. (Visszalép helyére).

Frici: (előlép)

Budapestről játszunk, hiszen ezt tanultuk.
 Kár, hogy a játékunk dióhéjban adjuk. (Visszalép a helyére).

Sanyi: (Egy kék szalagot dob végig a színpadon s rámutat).

Itt folyik a Duna. Van jobb és bal partja.

A jobb partja hegyes, a bal pedig sima.

Az Buda, ez meg Pest. 5 hid köti össze,

Ez a *tíz* kerület egy csokorba kötve. (Mindnyájan összefogóznak.)

I. (Kilép. A Duna jobb partján az I. kerület helyére áll).

Én vagyok az első. A helyem Budán van,

Király lakott nálam a várpalotában.

Van csodás templomom, a szép Mátyás templom,

Sok miniszterium, szép Szent István szobrom.

Van két pályaházam, sőt két alagutam,

Pompás Gellértfürdőm és 3 szép hidam.

Ha gyomrom elrontom? Kesertüviz? Faka!

A villamos nálam soha el nem akad.

A levegőm pompás, hegyeimbe nyáron

Nyaralni önöket mind szívesen látom.

II. (Kilép, a II. kerület helyére megy.)

Második kerület az én nevem kérem,

Van villanytelepem, Margithidam nékem.

A Gül Baba sírját rózsza koszorúzza.

Irgalmas kórházam fogát ingyen húzza.

Van Vásárcsarnokom, Vigadóm és Ganzom,

Sőt majd Szentendrére is tőlem utazzon.

A fejem: Országút. Viziváros — lábam.

Most jön a szomszédom, ha ugyan jól láttam.

III. (Kilép, a III. kerület helyére megy.)

Én Obuda vagyok, 3-ik kerület.

Aquimkumtól jönni elég szép terület.

Nincs csúzos lábam, mert 2 fürdő mossa,

A Lukács és Császár bajom elmulasztja.

Itt készül én nálam gázgyárban a gázom,

Hajógyárban hajóm, dohánygyárban dohányom,

Én az egész Pestet vígan lepipálom.

IV. (Kilép. A Duna balparti részén a IV. kerület helyére megy.)

Hapci, hapci kérem én már Pesten vagyok,

Hol a poros ucca elegánsan ragyog.

Negyedik kerület. Sok szép bolt és álom.

Elmesélem, hogy mi minden itt az ideálom.

Főposta palota, Városház, Egyetem,

De legjobban mégis Petőfit szeretem.

Kossuth Lajos ucca. Szép a Duna korzó,

Nem megyek nyaralni, hisz itt is nagyon jó.

V. (Kilép. Az V. kerület helyére megy)

Lipótváros vagyok, bizony elég gazdag,

Van annyi palotám, mint égen a csillag.
Van szép Országházam, van szép Bazilikám,
Elcsodálkozhatnak Andrásy szép szobrán.
Vörösmarty szobrát is láthatják nálam,
Egészen Újpestnél van az én határam.
Ha majd sok pénzünk lesz (mit merek remélni)
Ide jöjjenek majd kérem házat venni.

- VI. (Kilép. A VI. kerület helyére megy)
Hatodik kerület, máskép Terézváros,
Sok utcája poros és néha meg sáros.
A szép Andrásy-út Pest legszebb utcája.
Földalattin jöhet bárki Operába.
De ha szépet akar látni és hallani,
A városligetbe jöjjön szórakozni;
Nemcsak jó levegő és szép tó van itten,
De az állatkertben van viziló, hidd el.
- VII. (Kilép. A VII. kerület helyére megy)
Hetedik kerület Tercsivel határos
Bemutatom magam, mint Erzsébetváros.
Keletin indul el, ki Miskolcra vágyik,
De helyi érdekű elvisz Cinkotáig.
Van szép zsinagógám és egy szegényházam,
Vakok intézetem és több szép kórházam,
Siketnémák nálam tanulnak beszélni,
Hangos élőszóval az Istent dicsérni.
Volt egy rossz papucsom, nem rég, a mult télen
100.000-ért el is adtam — a Garai téren.
- VIII. (Kilép a sorból. A VIII. kerület helyét foglalja el)
Józsí vagyok máskép a szép Józsefváros,
Levegőm az rémes, poros, bűzös, sáros.
Nemzeti Színházam, Múzeumom híres,
Van szép Ludovikám, Urániám fényes,
Tisza Kálmán téren Városi Színház van.
Jó levegőt találsz kint az Orczy-parkban.
Van ugyan egy bűnöm, — mentsenek föl kérem,
A József-központ is nálam lakik... régen.
Itt alszik szegényke éppen ezer éve.
Telefonon kérem, tehát... soh'se kérje,
- IX. (Kilép a sorból. A IX. kerület helyére megy)
Kilencedik kerületben én vagyok az úr,
Úgy hívnek, hogy a szép „Franzstadt“ máskép magyarul.
Nálam van a vámház és sok közraktár,
Elevátor, Vágóhidak, Szappan-, Fegyvergyár.
Szent István, Szent László kórházak enyémeK,
Van egy pályaházam külön a szemétnék.
Van 2 nagy laktanyám, benne jó katonám,
Majd megérzik nemsokára: cseh, szerb és a román.
- X. (Kilép helyéről s a X. kerület helyére megy),
Én Kőbánya vagyok. Máskép 10 kerület,
A sok sörgyártól oly híres terület.
De én sört nem iszom, mert nekem nem való,

Hanem a maláta gyermeknek igen jó.
 Óhegy és az Újhegy: két hegyem van kérem,
 A Szent László templom nem épült föl régen.
 Gróf Batthyányi, Kossuth és még sok-sok hősünk,
 Kerepesi temetőben itt nyugszik köröttünk.
 Tisztviselő telep, gázgyáram, menhelyem,
 Több nevezetessel most nem dicsekedem.
 Van még sok szép kövér, kedves kis malacom,
 De az drága kérem, ingyen biz nem adom.

Ottó: (tapsol)

I—X. (A kerületeket személyesítő — Ottó kivételével — lefutnak a szinpadról).

Ottó: A játéknak ezzel vége,
 Lesz folytatás, de — jövőre.

2. Magyarország földrajza.

Irta: Füzesi Árpád. Bemutattuk 1925-ben.

Előadja 10 felsőbb osztályos növendék.

A szinpad hátsó falához feketére festett nagy iskolai tábla van támasztva. Rajta a városok, hegyek, stb. felakasztása céljára szegek vannak. Mellette egy széken a hegységek kartonra épített domború, színes képei, piros, kék színű kréták, a tavak s a tengernek fényes bádogból kivágott alakjai hevernek. Egy kosárban a városok jelzésére való színes, lyukas golyók.

A tábla fölött láthatatlanul elhelyezve, egy rúdon felgöngyölt gyászfátyol, rajta Magyarország határát nemzeti színű pántlika szegélyezi, Csonkamagyarország helye ki van nyírva. A lecsatolt országrészek helyére „Nem, nem soha” felírás van kivarva.

Hat gyermek jön a szinpadra, közülök 3 a tábla jobb, 3 a tábla bal széléhez áll.

Piri: Amit majd a földrajzból hallanak,
 Pár perc, pár szó, pár gondolat.
 Pedig oly sokat tudnánk mondani,
 De nem szeretnénk senkit untatni.

Ottó: Magyarország határa ez (piros krétával kirajzolja)
 Gyermek, férfi, agg, ne feledd.

Frici: Évezredes szent határa
 A Kárpátok koszorúja (a hegyeket felhelyezi a táblára).

Pipi: Itt a Tátra, Mátra, Fáttra (felrakja),
 Nini, porcukros a háta. (A havasokat mutatja.)

Lili: Fogarasban, Retyezátban (felrakja)
 A mackóknak jó dolguk van.

Frici: Bakony, Vértes, Mecsek hegység (felrakja)
 Nem mondom, hogy kis hegyecskek.

Pipi: Ezek itt a magas Karsztok. (Felrakja).
 Jaj! Szegények, de kopaszok.

Ottó: Ez a Duna! (Kék krétával gyorsan felrajzolja).

Piri: Széles hátán
 Sok ország hajója jár ám.
 Lassan rajzold, lassan folyik,
 Forrásától a tengerig.

Ottó: (A Tiszát rajzolja).

Józsi: Ni csak, ni csak, jaj de görbe
A jó Tisza folyónk medre
Benne sok hal, partján szúnyog,
Úszd át Pajtás, hogy ha tudod.

Ottó: Itt a Dráva! Ez a Száva! (Rajzolja).

Piri: Belefolynak a Dunába.

Lici: A nagy Alföld csodás róna (mutatja)
Kis alföldünk sem kis Miska (mutatja).

Pipi: A Balaton pompás vizén (felrakja)
Szeretnék nyaralni az idén.

Frici: Mocsaras a Fertő tava (felrakja)

Ottó: Ez a tenger az Adria (felrakja).

Józsi: (Kis kosárból piros golyókat szed egyenkint elő s minden város nevének említésekor az ugyanazon város helyén jelző szegre egy-egy golyót helyez).

Nézzük tán a városokat
Csak egy párat, nem túl sokat.
Ez itt Buda, ez meg itt Pest.
Kettő együtt ez Budapest.
Szeged, Arad, Debrecen,
Kolozsvár és Nagyszeben.
Miskolc, Kassa, Eperjes,
Rimaszombat is híres.
Pozsony, Győr és Esztergom,
Cegléd, Kecskemét, Zombor,
Mind, mind magyar városok,
Vagy szabadok, vagy rabok.

Ottó: Ez az ország Magyarország (mutatja)

Magyar szívü a lakosság.
Itt-ott más az anyanyelve,
Hű a hazaszeretete.
„Cuke mune!“ szól a román,
„Szeretek a zenyim hazám,“
Csendül a tót legény ajka.
„Ich bin Ungar“ zúg a Lajta.
A szerbje is magyar fajta.

Piri: Hát ti Pajtás mit cipeltek?

Laci-Béla: (Egy ruhás kosarat hoznak be).

Béla: Töménytelen drága kincset.

Pipi: Mi van ebben a kosárban?

Laci: A magyar föld kincse, titka.
De az *egész* magyar földé,
Nem a mostani csonkáé!

Piri: Hadd látom csak, rakjuk sorba.

Kössük kincseit csokorba:

(A gyermekek a kosár köré térdelnek az alábbi sorrendben, egyenkint kiszedik, felmutatják s egy padra helyezik a kincseket: só, szén, buzakalász, ló, ökör, báránka, barack, körte, hal, cukor, dohánylevél, bor, ásványvíz, burgonya, zöldség, nadrág, ezüst, arany. Minden város említésénél)

egy-egy újabb piros golyót raknak a térképen az említett város helyét jelző szegre.)

Ottó: Egy só kristály
Mármarosból.

Pipi: Ez szén. Pécsről
és Tarjánból.

Frici: Alföld acélos bú-
zája.

Lova, ökre, bari-
kája.

Józsi: Kecskeméti ba-
rack, körte
Bécsbe is küld-
nek belőle.

Lici: Ilyen halat ad a
Duna.

Laci: Híres Hatvan, Szerencs cukra.

Béla: Itt egy pompás dohánylevél

Ottó: Ez szűz dohány, halkan beszélj!

Laci: Tokaji a Hegyaljáról.

Lici: Ásványviz a föld gyomrából.

Piri: Nini krumpli! De szeretem!

Béla: Ez a zöldség is itt terem.

Józsi: Ez a Pali új nadrágja,
Magyar gyártmány a posztója.

Laci: Ez itt ezüst, ez meg arany.

Pipi: Jaj, mennyi kincs egy halomban.

Piri: De gyerekek! Hagyjuk abba,
Hiszen nem lesz vége, hossza.

Mind: (felállnak s az elkészített térkép két szélénél helyezkednek el.)
(A „Nem, nem, soha!” felírású gyászfátyollal lassan leterítik

Sanyi-Ottó: Nagymagyarország térképét úgy, hogy a középső, üres
részén át Csonkamagyarország látható csupán.)

Ottó: Csak még egyet. Ezt a fátylat,
Mely maga könny és bánat.

Nézzétek csak, beborítja,

Csaknem az egész hazánkat.

Országunk most ily csonka már,

Többi részén ellenség jár.

Fogadjuk meg búcsúzóra

Nem nyugszunk meg ebben soha.

Mind: (kezüket esküre emelve) „Nem, nem, soha!”

b) Történelem.

A magyar nemzet története.

Irta: Pánczél Imre. Bemutattuk 1925-ben.

Előadja 10 V—VI. osztályos növendék. A gyermekek félkörben helyezkednek el a színpadon, s minden tanuló egy-egy részletet mond el a történelemből. A közbeszúrt énekeket közösen éneklük.

1. Dicső elődeink, hős vitéz magyarok.
Szittyá hon fiai, szóljunk most rólatok

Regéljük el mostan, mit tettetek értünk,
Rég letűnt időkben, mikor még nem éltünk.

2. Hunok testvér népe, bátor lovas magyar,
Elszaporodott biz Ázsiában hamar.
Új hazát szerezni nyugatra törtettek,
Minden ellenséget vitézül legyőztek.

Ének: *Szittyá vitézek . . .*

Árpád vezér népe Etelközt ott hagyta
Káipátok övezte szép hont elfoglalta.
S itt él ezer éve a dicső magyar nemzet,
Mely nevének oly sok dicsőséget szerzett.

Ének: *Árpád apánk . . .*

3. Ez időben őseink még pogányok voltak
Istenüknek fehér lovakat áldoztak.
István fejedelem be okosan tette,
Hogy a magyar népét megkereszteltette.

Meg is koronázták nagy fénnel, pompával,
A pápától kapott arany koronával.
Árpád elfoglalta, ő megalapozta,
Országunk ügyeit kint s bent rendbehozta.

Szent volt az élete, szent volt a halála
Szent jobbját fent őrzik a budai várba,
Mindnyájunk lelkében él szent István képe,
Hozzá fohászkodik bajba jutott népe:

Ének: *Hol vagy István király . . .*

4. Szent László a kunok ellen vívott harcot
S ő csatolta hozzánk szép Horvátországot.
Kálmán királyt népünk Könyvesnek nevezte,
Könyveket, tudományt oly nagyon szerette.

Szép hazánk dolgával nem törődött Endre,
S bizony sok bajt hozott a magyar nemzetre.
Az ő fia, Béla király idejében,
Vad tatárok verték nemzetünket széjjel.

Nagy Lajos korában oly nagy volt az ország,
Hogy a határait tengerek is mosták.
Törököket verte hős Hunyadi János,
Kinek fia Mátyás nagy volt s igazságos.

5. Mohácsnak mezején dicsőségünk letűnt
S török iga alá került bús nemzetünk.
Pártoskodásáért a magyar meglakolt
S 150 évig török rabságban volt.

De végre hadaink Budát megrohanták,
Kemény harcok árán vissza is foglalták.

Buda várfoára magyar zászlót tűztek,
Az országból minden törököt kiűztek.

6. De így sem javult meg az országos helyzet,
A király szemében mi sem volt a nemzet.

Rákóczi nagy vezér, a nép mellé állott,
Császári önkénnyel büszkén szembe szállott,
Győztek a kurucok, győztes harcuk vége
Fegyverletétel lett s csúf szatmári béke.

Ének: *Krasznahorka büszke vára . . .*

7. Károly a trónusát leányára hagyta.
Ellenség egyszerre hét is megtámadta
Az ifjú királynét, Mária Teréziát
S mi segítettük meg őt és kicsi fiát.

8. József a császár ezt azzal köszönte meg,
Némétte akarta tenni a nemzetet.
Lipót, I. Ferenc és Ferdinánd alatt
A magyarra békés és szebb korszak virradt.

Megszűnt a jobbágyság s kivivta a nemzet,
Hogy a törvény előtt minden magyar ember egy lett.
E jog és szabadság rövid volt minékünk,
Rácot és horvátot küldték ki ellenünk.

De Kossuth szavára jöttek a honvédek,
Kezükben puska, kard s ajkukon az ének:

Ének: *Kossuth Lajos azt üzente . . .*

9. És mi lett a dicső szabadságharc vége,
Leraktuk a fegyvert oroszok kezébe.
Bitófa, elnyomás, németező jött reánk,
De mindezt kibirta meggyötört szép hazánk.
10. És talpra állottunk és erősek lettünk,
A nagy világ előtt ismert lett nemzetünk.

A nagy háborúban a nevüinktől is félték,
Folyton győztünk s végül mégis széjjel téptek.
De ez így nem marad, megsegít Istenünk
Nagy lesz még országunk s boldog lesz nemzetünk.

Ének: *Csajj fel pajtás katonának . . .*

c) Természetráajz.

A légy.

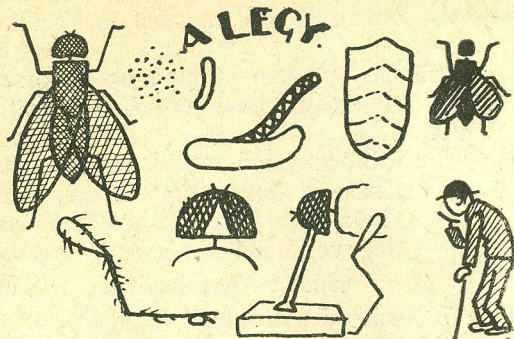
Irta és a rajzokat tervezte: Füzesi Árpád. Bemutattuk 1925-ben.

3 növendék a légyről tanultakról az itt bemutatott magyarázó rajzot készíti el a szinpadon. (L. VII. 1.)

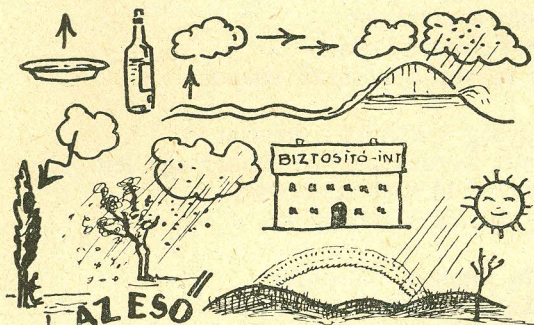
Egy növendék a rajz alapján elmondja, mit tud a légyről.

Tegnap reggel az orromon egy kis legyet fogtam,
A nagyító üvegemmel meg is nagyítottam.

Jaj, de csúnya állat a légy,
nem is hiszik kérem.
Sok petét rak. Ez egy pete,
ha nagyítva nézem.
A petéből kél ki a nyű.
Undorító állat.
Majd ez magát bebábozza
és eltelik pár nap.
A bábból már légy bújik ki.
Itt látunk egy lábat.
A tapadó korongjával az
üvegen járhat.
A légy szeme összetett,
nagy. Szívóka a szája.

Nyálat bocsát a cukorra, azután felszívja.
Veszedelmes állat a légy, betegséget terjeszt.
Ezt a bácsit megfertőzte s tüdővészben szenved.

d) Természettan.

Az eső.

Irta és rajzait tervezte:
Füzesi Árpád.
Bemutattuk: 1925-ben.

A magyarázó rajz képeit a szinpadon készítették el a növendékek s a kész rajzról az alábbiakat mondták el.

- Piri: Ha tányérba vizet töltök, elpárolog az könnyen.
Sanyi: De nem párologhat el a dugós, lezárt üvegben
Ottó: Folyó, tenger, tó vízből is mindig száll a pára
Ezt a szemünk fönt az égen, már csak mint felhőt látja.
A szél kergeti a felhőt, el a szárazföld felé
Mig ott lehül s átváltozik apró kis vízcseppekké.
Lepotyog. És neve: eső, melyből a patak leszén,
Vagy a szomjas föld beissza és kijön forrásképen.
Piri: Zivataros nyári eső üdítő és szükséges.
Jegyezd meg, hogy a viharban a fa alatt veszélyes.
Frici: A jégeső szörnyü csapás! Ezt ne adja az Isten
Sanyi: Biztosító-intézetbe iratkozz a jég ellen.
Ottó: A szivárvány akkor támad, mikor a nap sugara
Megtörik a hulló esőn s azt hét színre bontja.
Piri: Így tanultuk, el is mondtuk. Pontot tesztek végére.
Lerajzoltuk. Készen vagyunk. Ez az eső meséje.

VII. RAJZ.

Tanította, s a kiállításokat rendezte Füzesi Árpád.
Bemutattuk 1924. és 1925-ben.

Növendékeink az évzáró ünnepélyen kétféle módon mutatták be a rajzolásban elért ügyességüket, jól iskolázott készségüket 1. a szinpadon fehér és fekete rajzpapírosra rajzolt színes magyarázó rajzaik-

kal, 2. a tanév folyamán készített tanmenetszerű kész rajzok kiállításával.

1. A színpadon mindnyájunk szemeláttára készített növendékrajzok könnyen érthető, magyarázó kiegészítői voltak a később elmondott verses tananyagnak vagy tréfás mesének.

Egy-egy versike, mese stb. illusztrálását egyszerre 8—10 gyermek végezte a színpadon, az egyik az alak körvonalát, a másik a ruházatot, majd egy gyermek az eget, másik a napot, s újabb és újabb növendékek a fűvet, fát, virágot, stb. stb. rajzolták meg. Lélegzetet visszafojtva gyönyörködtek vendégeink a szokatlanul színes és mozgalmas látványban. Két-három darab egész íves rajzlapnak megfelelő nagyságú rajz 6—8 perc alatt készült el s a csendben rajzoló fűrgé mozgásait alkalmoszerű harmoniumjáték kísérte.

2. A tanév folyamán készített rajzok az alsó, középső és felső fokú rajzcsoportok szerint csoportosítva úgy voltak kiállítva, hogy a leggyengébb rajztól a legjobbig a rajzfejlődés fokozatai könnyen szemlélhetőek voltak. Egy tanterem egész falát betöltő tanmenetszerű rajzok között tekintélyes száma természet után készült, ösztönszerű, magyarázó és gyermektanulmányi rajzot is láttunk.

Egyes ügyesebb fiúk rajzaiból egyéni kiállítás volt.

VIII. KÉZÜGYESSÉG.

Tanították: Faragó G., Horváth F., Pánczél J. és Vajda Lajos.

Bemutattuk: 1924. és 1925-ben.

A fiúk kézügyességi munkáit a kiállított papír- és agyagkészítmények képviselték, a háziipari oktatás eredményességéről pedig a kefé-, kosár- és szakajtó-munkák számoltak be.

A papírmunkák a legegyszerűbb hajtogatástól a nehezebb és bonyolultabb hajtogatásokig sorozatosan voltak egybeállítva.

Az agyagmunkák között a tanmenetbe fölvetett kézügyesítő kész munkák mellett ott láttuk az ösztönszerű mintázások ezámos szép példányát is.

Sok kefe, több szakajtó és kisebb-nagyobb kosár képviselte a kiállítás háziipari részét.

IX. NŐI KÉZIMUNKA.

Tanította: Perné Valéria, Bemutattuk 1924. és 1925-ben.

A leány gyermekek gondosan készített női kézimunka darabjait izléses elrendezésben láttuk kiállítva. A női kézimunka minden csoportjától a legkönnyebb és legnehezebb készítésű munkák között majdnem minden átmenet képviselve volt. A horgolt munkákból nemcsak könnyebb lánc és egyszerűbb csipkemunkákat láttunk, hanem nehezebb készítésű nyakkendő, vállkendő, télszoknya, ágytakarókat is. Az igen sok és szép szál- és keresztöltésű készítmény a leánygyermekek ügyességéről adott bizonyosságot.

X ÉNEK.

Betanította: Horváth Frigyes. Bemutattuk 1924 és 1925-ben.

Az éneklésben elért szép haladásról a növendékek a műsorba illesztett változatos énekanyaggal tettek tanubizonyosságot. Az előadott

magán és páros énekeket ép úgy mint a vallásos, hazafias és tréfás tárgyú egy- és kétszólamu karénekeket a közönség nagy tetszéssel fogadta.

Az előadott énekek (a szöveg és dallam a Zöld—Hoppe-féle énekeskönyvben) címei:

a) Magánénekek: 1. A bátor katona. 2. Megérett a cseresznye és meggy. 3. Beültettem kis kertemet. 4. Nyuszi-nyuszi. 5. Kis állat a hangya. 6. Hová, hová Palikám.

b) Kezdő csoport énekei: 1. Volt nekem egy kis madaram. 2. Jertek haza libucskáim. 3. Süssünk-süssünk. 4. A lúd. 5. Virágszedő leányok. 6. Matyi huszár.

c) Haladó csoport énekei: 1. Dal a hazáról. 2. Zöld csalitok közt. 3. Hej, ha nékem. 4. Nem marad a nap az égen. 5. Ne szállj kedvem. 6. Majálisi induló.

d) Kétszólamu énekek: 1. Kis harangnak édes ajka. 2. Tarka lepke. 3. Zöld erdő pázsitján. 4. Árvalányhaj. 5. Kis madár zeng. 6. Ahol csak egy magyar szív van. 7. Madár az ágon.

e) Közös énekek: Himnusz, Híszkegy.

XI. TORNA.

Tanították: Karnay Á. és Révész K. Bemutattuk 1924—25-ben.

Egy-egy 14—15 tagu tornász csapat vonult fel induló hangjaira a színpadra, itt hármas oszlopba fejlődve, kar és láb gyakorlatokból összetett szabad gyakorlatokat mutattak be több változatban. Úgy ezeket, mint a bemutatott zászlógyakorlatokat és a leánykáknak rithmikus tornagyakorlatait a vendégek nagy tetszéssel fogadták. Minden torna-gyakorlatot harmóniumjáték kísért.

Az ünnepélyeinken jelen voltak általános tetszés nyilvánítása és nevesebb szakférfiaink véleménye alapján meglelégedéssel állapíthatjuk meg, hogy jó útra léptünk s ha ezen az úton tovább haladunk, oktatás-ágazatunknak mind több és több jóbarátot szerzünk.

Kedves kötelességet teljesítek akkor, amikor ezúton is hálás köszönettel adózom Berkes János intézetünk most már nyugalmazott igazgatójának azon előzékenységeért, mellyel ünnepélyeink tervezetét elfogadta s a kivitelhez szíves hozzájárulását megadta.

Az ünnepélyek anyagának verses feldolgozásában, betanításában és művészi megrendezésében kiváló öröknek bizonyult Füzési Árpád és Horváth Frigyes kartársaim értékes munkásságairól a legmelegebb hálával emlékezem meg s úgy nekik, mint a siker érdekében önzetlenül fáradozó kartársaimnak is, hálás köszönetet mondok.

Nemes cél elérése érdekében kifejtett önzetlen munkásság mindig csak az ügy javát szolgálja.

Dolgozzunk mindnyájan a fogyatékos gyermekek javának meg-alapozásán!

Pánczél Imre.

A fogyatékosok védelme a Magyar Gyógypedagógiai Társaság II. Országos Értekeztén.

Írta: Tóth Zoltán.

A fogyatékosok kérdéseivel foglalkozó szakembereknek két feladat megoldására kell vállalkozniok: az egyik a fogyatékosok megelőzése, a másik a fogyatékosok védelme.

A Magyar Gyógypedagógiai Társaság keretében működő szakemberek is ezt a két célt tekintik feladatuknak. E két feladat azután ki is meríti a Társaság egész munkakörét, mert e kettős célkitűzésben a fogyatékosági kérdés megoldásának összes részletcéljai bennfoglaltatnak és megvalósításuk a gyógypedagógia összes eszközeinek alkalmazását szükségessé teszi.

A megelőzés és védelem kérdései tehát a mi célkitűzéseink és a célok elérése érdekében felhasználható pedagógiai és gyógypedagógiai eszközeink tartalmát teljesen kimerítik; ezek a célkitűzések és pedagógiai, valamint gyógypedagógiai eszközök azonban a legkevésbé sem elégségesek arra, hogy velük a fogyatékosok megelőzésének és a fogyatékosok védelmének kérdései minden vonatkozásaikban eredménnyel szolgálhatók legyenek.

A Magyar Gyógypedagógiai Társaság első országos értekezlete már tanubizonytságot szolgáltatott arra, hogy ily fontos közegészségügyi, társadalompolitikai és közgazdasági kérdések, mint amilyen a fogyatékosok megelőzésének kérdése is, csak akkor érthetők meg minden vonatkozásukban, ha a különböző területeken működő szakemberek a maguk nézőpontjából, — egymás támogatására, — a felferült kérdéseket megvilágítják.

Amint tudjuk, a Magyar Gyógypedagógiai Társaság I. országos értekezletén, de azóta már a müncheni gyógypedagógiai kongresszuson is az orvos, gyógypedagógus és jogász, egymást támogatva iparkodtak előadásaik és felszólalásaik keretében ezt a kérdést megvilágítani. Hogy mily sok értékes adatot szolgáltatott ezek a három nézőpontból elhangzott vélemények és komoly tanulmányokkal kapcsolatban felsorakoztatott adatok a további gyógypedagógiai feldolgozás számára, azt azok tudják leginkább, akik a fogyatékosok megelőzésének kérdéseit úgy az irodalom terén, valamint a szakemberek, nagyközönség és tanulóiifjúság számára tartott előadásaikkal kapcsolatban szolgálják. Ezek az előadások már nem egyoldalú nézőpontból tárgyalják a megelőzés gondolatát, hanem azokban a különböző szakcsoportok irányító gondolatai egyöntetűen érvényesülhetnek.

A fogyatékosok védelmének problémája is csak úgy oldható meg eredményesen, ha az egyoldalúságnak még a látszatát is kerülni kívánjuk és e kérdéssel kapcsolatban is arra az álláspontra helyezkedünk, hogy a többoldalú megvilágítás minden egyoldalúságnál jobban hivatott szolgálni ezt a nagyon fontos közös érdeket.

Ez pedig azt jelenti, hogy sem az orvos, sem a társadalompolitikai és közgazdasági kérdésekkel foglalkozó szakember, sem pedig a gyógypedagógus nem vállalkozhatik a védelem kérdéseinek egyetemes megoldására. Az egyoldalú meglátás és az egyes szempontokból végzett munka pedig csak az esetek enyhítését eredményezheti, de sohasem szolgálhatja a fogyatékosok védelmének egységes érdekeit. Ez az egységes érdek pedig az, hogy a fogyatékosok védelmének minél többoldalú megvilágítása és meglátása, a megoldás eszközeinek

42
tökéletesebb megismerését teszi lehetővé és a gyakorlati megoldásnál a legnagyobb erőmegtakarítást eredményezi.

Ezekből a szempontokból vizsgálva a fogyatékos gyermekek védelmével foglalkozó szerveinket, intézményeinket és a fogyatékos gyermek védelme érdekében történő intézkedéseinket, sajnálattal kell megállapítanunk azt, hogy ezek igen egyoldalúak. Még az egy területen működő szakemberek sem akarnak egymásról tudomást szerezni, annál kevésbé található összehangzott együttműködés a különböző irányban képzett szakemberek között. A legtöbb csoport a maga munkáját tartja legértékesebbnek és a védelem fontossága szempontjából majdnem kizárólagosnak. Igen gyakran tapasztalható az a fogyatékosok különböző területein, hogy szubjektív érdekeket helyeznek még a fogyatékosok védelmében is előtérbe, a védelem kérdésének rovására. A fogyatékosok intézetei, intézményei és szervei elég gyakran magukon viselik az erősebb befolyás eredményét.

Láthatunk olyan szerveket és intézményeket, ahol a fogyatékosok védelmének kérdésében a pedagógiai vagy gyógypedagógiai szempontokat tartják kizárólagosoknak. Az orvos és gazdaságilag képzett szakember, valamint a társadalompolitikus munkássága pedig vagy egészen vagy részben hátraszorul, jóllehet mindegyik igen szép eredménnyel vehetne részt a védelem szolgálatában.

Viszont találkozunk oly intézetekkel, ahol a pedagógia és gyógypedagógia érvényesülése lenne az elsőrendű feladat, itt azonban a gazdasági érdekek, a védelemnek ezt a fontos eszközét, a gyógypedagógiát sehogysem engedik érvényesülni.

Az orvostudománynak meg éppen sok jogosult panasza van e kérdéssel kapcsolatban.

A szakemberek különböző csoportjai ugyanis még ma sem fogadják az orvos közreműködését azzal a megértéssel, amely mértékben ezt a közreműködést a védelem fejlődése érdekében fogadni kellene.

Azok a szakemberek, akik a fogyatékosok védelme területén nem nagyon lelkesednek az orvos munkásságáért, eme álláspontjukat azzal igyekeznek alátámasztani, hogy pl. a vakság, siketség és értelmi fogyatékoság befejezett állapot, ahol az orvostudomány már nem segíthet.

Én magam is elismerem és azt hiszem, hogy az orvosi kar sem tesz e megjegyzésem ellen kifogást, hogy az orvostudomány a fogyatékosokkal szemben nagy mértékben a problémák kutatására van még utalva. De viszont tudomást kell vennünk arról, hogy a fogyatékosági kérdés pedagógiai, gyógypedagógiai, társadalompolitikai és közgazdasági vonatkozású meglátásában is mily nagy segítségünkre lehet az a természettudományi irányú gondolkodás, amit főképpen az orvostudománynak a védelem területén való haladása erősíthet. Mivel pedig nagyon jól tudjuk azt mindnyájan, hogy a gyógyító pedagógia fejlődése éppen a hibásságok javítása területén főleg az orvostudomány ily irányú haladásától függ, elsőrendű érdeknek kell tekintenünk azt, hogy az orvos a fogyatékosok védelmében a maga helyét elfoglalhassa.

A védelem kérdésének szolgálatánál igen nagy szükség van a jogász közreműködésére is. Hiszen úgy az orvos, mint a gyógypedagógus munkássága igen sok vonatkozásában hiábavaló fáradság volna, ha a jogász-karból nem vállalkoznának egyeseek arra, hogy munkás-

ságukkal a fogyatékosok ügyét szolgálják. Igen nagy baj lenne az, ha a fogyatékosok területén működő jogászok nem vehetnének tudomást az orvostudománynak és a gyógypedagógiának a védelem területén elért eredményeiről és elfoglalt álláspontjáról. Csak akkor várhatunk a fogyatékosok területén működő jogászoktól célszerű intézkedéseket és munkásságunkat támogató rendeleteket, törvényeket, ha gondolkodásukban a fogyatékosügyi kérdés többoldalú megvilágításban érvényesül. Viszont tagadhatatlan az, hogy a fogyatékosok ügyének társadalmi hátterét a kérdéssel szakszerűen foglalkozó jogász munkássága nélkül összefüggő részleteiben nem ismerhetnők meg, e kérdés ismerete nélkül pedig a fogyatékosok társadalmi védelme meg nem valósítható.

Mindezeket figyelembe véve, igen szerencsés gondolatnak tartom a Magyar Gyógypedagógiai Társaság Elnökségének azt a határozatát, amely a fogyatékosok védelmének kérdését a fogyatékosügyi terület egységes megjelölésében és a különböző irányban dolgozó szakemberek bevonásával kívánja a II. Országos Értekezletén szolgálni. E gondolatmenet alapján igen helyesen arra az álláspontra helyezkedett a Magyar Gyógypedagógiai Társaság, hogy a fogyatékosok védelmét saját kebelében megszervezni nem kívánja, mert ily egyoldalú szervezést célszerűnek nem tart.

Oly értelmű határozatot hozott tehát a Társaság Elnöksége, hogy a szervezés munkálataiba a gyermekvédelem intézményeit, szerveit és szakembereit is bevonja.

Ehhez képest felhívást intéztünk a gyermekvédelemmel foglalkozó intézményekhez, tudományos társulatokhoz és kiváló szakemberekhez, hogy a II. Országos Értekezlet megszervezésében vegyenek részt.

Örömmel kell megállapítanom azt, hogy már eddig is számosan jelentették be csatlakozásukat és azon reményünknek adhatunk kifejezést, hogy akik eddig még e fontos mozgalomhoz nem csatlakoztak, a közel jövőben szintén bejelentik csatlakozásukat.

A Társaság belső tagjain kívül a következő intézmények és szakemberek kívánnak részt venni a szervezés munkájában. (A jelentkezés sorrendjében):

Vakokat Gyámolító Országos Egyesület képviselőiben *sipeki Balás Béla* dr. nyug. főispán, elnök és *Vitár Rezső* főtitkár, a Budapesti Állami Gyermekekmenhely képviselőiben *Barabás Zoltán* dr. igazgató-főorvos; a Nyomorék Gyermekek Országos Otthona képviselőiben *Hegedüs Lajos* igazgató; a Fiatalkorúak Felügyelő Hatósága képviselőiben *Wiedorn Adolf* dr. kir. főügyész; a Magyar Elmeorvosok Egyesülete képviselőiben *Décsi Károly* dr. vezető főorvos; a Budapesti Angyalföldi Állami Elmegyógyintézet képviselőiben *Naményi Lajos* dr. orvos; az Országos Gyermekvédő Liga képviselőiben *Székely Vilmos* titkár; az Országos Stefánia-Szövetség képviselőiben *Keller Lajos* ügyv. igazgató, *Klug Péter* orsz. szakfelügyelő, a gyógyped. intézetek szakfelügyelőisége képviselőiben, a Magyarországi Munkások Gyermekbarát Egyesülete képviselőiben *Szöllős Henrik* dr. orvos, főtitkár és *Korányi Dezső* dr. titkár; a Lipótmezői Állami Elmegyógyintézet képviselőiben *Bakody Aurél* dr. főorvos; a Magyar Szemorvos-Társaság képviselőiben *Blaskovits László* dr. egyetemi tanár; a Szombathelyi Állami Gyermekekmenhely képviselőiben *Niedermayer Gellért* dr. igazgató-főorvos; a m. kir. Gyógypedagógiai pszichológiai Laboratórium képviselőiben *Ranschburg Pál* dr. egyetemi tanár; ezenkívül *Petko*

Szandtner Aladár dr. h. államtitkár, *Grosz Emil* dr. egyetemi tanár, *Sarbo Artur* dr. egyetemi tanár, *Krepuska Géza* dr. egyetemi tanár, *Benedek László* dr. egyetemi tanár, *Ruffy Pál* dr. nyug. államtitkár, *Révész Margit* dr. igazgató főorvos, *Horváth Mihály* dr. egyetemi tanár, *Angyal Pál* dr. egyetemi tanár, *Deutsch Ernő* dr. igazgató-főorvos, *Szondi Lipót* dr. ideg orvos, *Győry Tibor* dr. miniszteri tanácsos, *Zinner Nándor* dr. főorvos; a Magyar Ifjúsági Vöröskereszt Egyesület képviselőjében *Szokováthy Imre* dr. egészségügyi tanácsos, a Testnevelési Főiskola igazgatója; a Veszprémi Állami Gyermekmenhely képviselőjében *Szakál Lajos* dr. orvos és a Magyar Gyógynevelési Társaság képviselői.

Öszinte örömmel állapíthatjuk meg, hogy a szervező bizottságban már eddig is képviselve van az a gondolat, amit a védelemre vonatkozólag kifejtettem. A kérdés iránt érdeklődő szakemberek már most is biztosítékot nyújtanak arra, hogy a fogyatékosok védelme területén felmerülő gondolatokat a különböző területek szakemberei fogják tárgyalni.

Az Országos Értekezletre vonatkozó javaslatainkat is a fentvázolt szellemben kívánjuk a szervező bizottság elé terjeszteni.

A társaság Elnökségének az a terve, hogy bevezető előadások formájában első sorban is a fogyatékosok védelmének orvosi, gyógynevelési és társadalomtudományi vonatkozású kérdéseit kívánja tárgyalni. Majd részletes előadások és referátumok keretében a testi és érzéki fogyatékosok orvosi, gyógynevelési és társadalmi védelmével kíván foglalkozni. A harmadik sorozat keretében az értelmi fogyatékosok védelméről kívánja az orvos, gyógynevelési és jogász szempontjából tárgyalni. Míg a negyedik sorozatban az erkölcsi fogyatékosok orvosi, gyógynevelési, jogi és társadalmi védelmével óhajt foglalkozni.

Már e helyen is kérjük a szervező bizottság tagjait, hogy javaslatainkat kizárólag a kitűzött cél érdekeinek figyelembe vételével méltóztassanak tárgyalni és minden munkásságukkal támogassanak bennünket abban, hogy a fogyatékosok védelme tárgyában tartandó II. Országos Értekezletünk, a fogyatékosok megelőzése tárgyában tartott I. Országos Értekezletünkhöz méltó lehessen.

A Magyar Gyógynevelési Társaság szakülései.

A Magyar Gyógynevelési Társaság folyó évi január 27-én tartott szakülésén „Az újabb magyar orvospszichológiai irodalom gyógynevelési vonatkozásai” címen *Tóth Zoltán* és dr. *Révész Margit* tartottak előadást.

Folyó évi február hó 18-án és március hó 19-én dr. *Kiss Károly* orvos „Új szempontok az erkölcsi képesség vizsgálatára, különös tekintettel az erkölcsi fogyatékosokra és annak okaira” címen értekezett. Előadását folyó évi április havában tartandó szakülésünkön fejezi be.

A fogyatékosok megelőzése tárgyában folyó évi február hó 13-án a VII. kerületi Polgári Kaszinóban tartott a Társaság előadást. Ugyancsak január hó 31-én *Tóth Zoltán* főtitkár Orgovány község ifjúsága és nagyközönsége részére két előadást tartott.

Eddig megtartott népművelési előadásaink száma: 161. (III. 31.)

Tóth Z.
főtitkár.

Népszámlálás adatai szerint az érzéki és értelmi fogyatkozásban szenvedő népesség eloszlása törvényhatóságonként 1920-ban.

Duna jobb partja.	vak	sn.	elmeb.	hüllye	összes,	jut tizezerre
Baranya vármegye	223	256	158	309	946	39.4
Pécs tjv.	38	33	311	41	423	88.9
Fejér vármegye	148	264	167	435	1014	45.4
Székesfehérvár tjv.	31	31	29	47	138	35.3
Győr vármegye	69	186	69	206	530	58.3
Győr tjv.	30	42	37	60	169	33.8
Komárom vármegye	56	140	52	184	432	41.2
Komárom-Ujv. tjv.	1	9	2	13	25	41.9
Moson vármegye	42	122	37	224	425	82.2
Somogy „	281	503	409	507	1.700	46.1
Sopron „	90	202	137	317	746	53.8
Sopron tjv.	21	35	29	37	122	34.6
Tolna vármegye	192	312	321	380	1.205	45.8
Vas „	184	268	243	370	1.065	39.8
Veszprém „	167	362	247	491	1.267	54.5
Zala „	236	501	366	568	1.671	48.2
Összesen	1.809	3.266	2.614	4.189	11.878	47.4
Duna bal partja.						
Esztergom vármegye	36	85	46	125	292	52.3
Hont „	17	33	17	26	93	34.2
Nógrád „	111	196	256	213	776	43.8
Pozsony „	1	9	24	28	62	405.0
Összesen	165	323	343	392	1.223	46.8
Duna-Tisza köze.						
Bács-Bodrog vm.	75	99	75	129	378	39.4
Baja tjv.	21	20	179	15	235	121.3
Csongrád vm.	139	148	144	175	606	42.6
Hódmezővásárhely	63	57	94	102	316	51.9
Szeged tjv.	128	126	117	153	524	44.0
Heves vármegye	196	330	680	318	1.524	51.2
Jász-N.-Szoln. vm.	266	337	346	482	1.431	37.0
Pest-P.-S.-Kisk. vm.	852	1.284	729	1.544	4.409	38.0
Budapest székesf.	586	810	3.271	503	5.170	55.6
Kecskemét tjv.	74	73	68	119	334	45.7
Összesen	2.400	3.284	5.703	3.540	14.927	45.4
Tisza jobb partja.						
Abauj-Torna vm.	59	110	42	106	317	36.9
Bereg „	13	39	10	48	110	43.5
Borsod „	174	296	143	304	917	36.6
Miskolc tjv.	53	45	125	42	265	46.5
Gömör és K.-Hont vm.	9	13	7	13	42	26.3
Ung vármegye	1	9	3	9	22	157.5
Zemplén „	84	166	258	232	740	54.3
Összesen	393	678	588	754	2.413	42.2
Tisza bal partja.						
Békés vármegye	264	304	542	434	1.544	49.6
Bihar „	132	185	94	227	638	39.6
Hajdu „	141	206	130	228	705	41.9
Debrecen tjv.	63	105	69	85	322	31.2
Szabolcs vármegye	201	415	312	399	1.327	39.8
Szatmár vármegye	94	145	83	184	506	46.2
Összesen	895	1.360	1.230	1.557	5.042	42.5
Tisza-Maros szöge.						
Arad vármegye	22	20	19	22	83	38.2
Csanád vármegye	87	101	95	125	408	31.4
Torontál „	12	3	8	22	45	28.5
Összesen	121	124	122	169	536	32.0
Mindössze	5.783	9.035	10.600	10.601	36.019	45.1
<i>Ebből</i> } vármegyék	<i>4.674</i>	<i>7.649</i>	<i>6.269</i>	<i>9.384</i>	<i>27.976</i>	<i>43.4</i>
} tj. városok	<i>1.109</i>	<i>1.386</i>	<i>4.331</i>	<i>1.217</i>	<i>8.043</i>	<i>52.2</i>

III. Nemzetközi Gyógypedagógiai Kongresszus Münchenben 1926. nyarán.

Írta: G. Cserna E.

Érdekes, nagy jelentőségű meghívást kapott a Magyar Gyógypedagógiai Társaság, amely tudományos munkásságával már régen bekapcsolódik abba a mozgalomba, amely a modern nevelést az orvostudománnyal hozza szoros kapcsolatba. Ez év nyarán tartják meg a III. Nemzetközi Gyógypedagógiai Kongresszust Münchenben és a világ legkiválóbb gyógypedagógusai jelentették be már eddig is részvételüket. Dr. *Theodor Heller*, a kiváló bécsi gyógypedagógus most arra szólította fel a magyar gyógypedagógusokat, hogy a müncheni kongresszuson való részvételre külön magyar bizottság alakuljon és így Magyarország *bizottságilag* vegyen részt a nemzetközi összejövetelen. Heller a legmélyebb sajnálkozását fejezi ki levelében afölött, hogy *Ranschburg Pál* professzor, akinek neve és működése közismert külföldön is, — másnemű elfoglaltsága miatt nem tud résztvenni a müncheni kongresszuson, mert távolmaradása nagy vesztesége lesz a kongresszuson elhangzó előadásoknak és vitáknak, de szeretné, ha Ranschburg iskolája tanítványai által képviselve volna. Ezért kéri fel a propaganda szervezésére Dr. *Révész Margitot*, hasson oda, hogy minél több magyar szerző működjék közre a kongresszuson. A tavasszal Budapesten rendezendő „Embervédelmi kiállítás“ és a Társaság által rendezendő II. országos értekezlet minden valószínűség szerint alkalmat fog nyújtani arra, hogy a magyar gyógypedagógia eddigi eredményeiről beszámolhasson és egyben megfelelő propagandát fejtsen ki a Münchenben tartandó kongresszuson való részvétel irányában, mert az országnak is érdeke, hogy a magyar tudományos munka ismertté és elismertté legyen olyan fórum előtt, amely a világ minden részéből összeseregülő legtekintélyesebb tudósokból áll. Mihelyt a kongresszus előkészületeire vonatkozó nyomtatványok megérkeznek, Dr. Révész Margit megkezdi propaganda munkáját és remélhető, hogy lelkes, odaadó munkájának meg is lesz a kívánt, sőt nagyon kívánatos eredménye.

A számfogalom fejlődése egyik gyengeelméjű növendéknél.

Egyik mongol típusu, gyengeelméjű tanítványunknál, aki 6 éves korában került a kisegítő-iskolába s akit 4 éven át figyeltem meg, számolásban az alább leírt fejlődést tapasztaltuk.

A számok (mennyiségek) felfogása, amint az a lottójáték (megkülönböztetés és egyeztetés) segítségével megállapítható, négy évi tanítás után nem lépte át a 4-et (egyenes sorba rakott tárgyakkal.) És ez annál meglepőbb, mert az első három számot már néhány hónapi iskolabajárás után meg tudta különböztetni. Az iskolában szerzett ismeretei abból állnak, hogy a 3-at a 4-től, azonkívül néha — de nem mindig hiba nélkül — a 4-et az 5-től meg tudja különböztetni. Ép úgy sikerül neki 2, 3 vagy 4 egy sorban fekvő tárgyat lerajzolni; de ha magára hagyjuk, csak ritkán sikerül ez neki 5 tárggyal. Számképek segítségével több tárgyat is ki tud rakni, ha a minta előtte van ::|:: .|:::|, de a számszókat már nem tudja hozzáfűzni.

Ritmus érzéke igen hiányos; alig tud 3 ütést ismételni; előfordult, hogy mikor 3 ütést kellett ismételnie, velem együtt számlálva mondta „egy, kettő“, a két első ütést meg is csinálta, ki is mondta „három“, de a 3-ik ütést elhagyta. Mindez nyilván hiányos ütenyérzékre és gyenge hallási emlékezetre mutat; a ritmusos tornagyakorlatoknál is igen gyengének bizonyult; nem tudja az ütenyt megtartani, sem bizonyos számú gyakorlatot parancsra elvégezni.

Ami a mennyiségek és azok különböző megjelöléseinek társítását illeti, legeredményesebb volt az ujjak és a számszók társítása. Ha a számokat 1—7-ig kimondani hallja, rögtön rá mutatja a megfelelő számú ujjat; sőt ezeket a helyes mozgási reakciókat elvégzi akkor is, ha 1, 2, 3 tárgyat mutatnak neki (a 4 tárgynál ez már ritkábban sikerül) vagy ha 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 tárgyat megszámlált. Sajátságos számtalálgatásai, miközben ujjait is mindig mutatja (az 5-öt 4-nek, a 7-et 6-nak, 23-at soknak mondja), szintén kívül esnek azon a körön, amelyen belül biztosan számol.

Ami a számszónak a megfelelő mennyiséggel való társítását illeti, megjegyzendő, hogy a gyermek már az első hónapokban tudott egy vagy két tárgyat adni, ha ezeket a számszókat mondották neki; sőt a három meg a négy is sikerült néha, de nem mindig.

Ami a számjegyeket illeti, már az első évtől kezdve helyesen és jól összekötötte az 1-nek és 2-nek a jegyét az 1- és 2-nek a fogalmával, a 3-nak, 4-, 5-nek a jegyét néha ráteszi a megfelelő mennyiségre, de nem biztos benne. Lassanként megtanulta a számjegyeket 1—5-ig le is írni. Ha előírom neki, 1—4-ig lerajzolja a vonalakat is a számok mellé, de amikor a számjegyeket előre leírja, csak ritkán tud az 1 vagy 2 mellé, még ritkábban a 3 vagy 4 mellé megfelelő számú tárgyat kirakni.

Gyógypedagógusnak ez a gyermek két nézőpontból is érdekes:

a) pszichológiai szempontból ez a gyengeelméjű azon a határvonalon állt meg, mely a 3 első — a gyengeelméjűek értelmének még hozzáférhető — számot elválasztja a következőktől, amelyek már meghaladják képességeiket. Bármily leleményes és változatos eljárást követünk is a számok szemléltetésénél, a gyermek e három első számnál többet alig tud felfogni. Az említett esetben a gyermek a mozgás segítségével jutott a legtovább — t. i. a számszónak és az ujjaknak 7-ig való helyes társításáig — anélkül azonban, hogy a számot (mennyiséget) teljesen felfogta volna. Nagyon érdekes lenne, ha nagyobb számú gyengeelméjűnek megrajzolnók a számolási körvonalát, hogy abból a számok lélektanára következtetést vonhatnánk le a különböző típusú gyengeelméjűeknél.

b) Gyógypedagógiai szempontból talán még sokkal fontosabb ez az eset. Az itt vázolt megfigyelésből nyilvánvaló, hogy ennél a gyermeknél a számtanítás eredményre nem vezetett. Mindenkép célszerűbbnek látszik, ha sem a gyermek, sem a gyógypedagógus idejét és erejét nem pazaroljuk el csak azért, hogy öt év múlva teljes eredménytelenséget állapítsunk meg. Ha tehát az osztályban ilyenek, azonkívül fejlődésképes gyengetéhségűek ülnek egymás mellett, legjobb erőnket és tudásunkat azoknak kell szentelnünk, akik a tanításból hasznot tudnak húzni. E. esetéből ezt megállapíthatjuk. Lehetséges, nem tagadom, hogy E. — bizonyos mértékben — áldozata az alkalmazott módszereknek; lehetséges, hogy kitaró gondosság mellett vihette

volna-e valamivel többre is. De az is bizonyos, hogy négy éven át naponta végzett számolási műveletet, hogy ezen idő alatt megfigyelés és beszéd tekintetében sokat fejlődött, hogy könnyű olvasmányt el tud olvasni, hogy a tulajdonképeni számolási órákon kívül kapott sok számolási alkalom és gyakorlás dacára is alig lépte át a három első számot.

Tekintetbe kell venni, hogy a típusok mellett ma még kevés pontos és teljes megfigyelés áll rendelkezésünkre, amiből a gyengeelméjűek iskolai és társadalmi képességeire lehet következtetni, ép azért ma még talán korai lenne kimondani azt, hogy a gyengeelméjűek bizonyos kategóriáival (az imbecillisekkel) szemben minden fáradozásról le lehet és le kell mondani. Ezt a végleges véleményünket későbbi időre kell tartogatnunk, amikor nagyobb számú megfigyelés áll majd rendelkezésünkre, amelyek alapján határozottan kimondhatjuk, hogy az imbecillis képtelen rá, hogy a három első számnál tovább mehessen. Erre való tekintettel ma még minden egyes gyengeelméjű gyermeknél alkalmaznunk kell mindazokat a gyógypedagógiai eljárásokat és módszereket, amelyek remélni engedik, hogy segítségükkel a számfogalmakat, még a legalacsonyabb fokon álló gyengeelméjűeknél is kifejlesztjük és megerősíthetjük.

Annyit talán megállapíthatunk, hogy vannak gyengeelméjűek, akiknél a számolást nem érdemes tanítani és akik ezt az időt hasznosabb foglalkozással is eltölthetnék. Nagy előny volna, ha ezt már az iskolába lépéskor meg tudnók egész biztossággal állapítani a gyermekről. Reméljük, hogy a fentiekhez hasonló több eset megfigyelésével és a pszichológiai laboratórium támogató közreműködésével idővel ezt is megoldhatjuk. (A. Descoedres nyomán)

SZAKIRODALOM.

Balogh Géza: *Gyógypedagógiai probléma.*
Gyógyászat 65. évfolyam 25. szám.
593-tól 596 oldalig. — 1925.

A szerző a pszichiátriai intézetben elhelyezett ifjúkorúakat két fő osztályba sorozza és pedig: 1. a képezhetőkre, s 2. a nem képezhetőkre, illetve azokra, kiknél minden fáradság reménytelen. Az első csoport képzése szerinte a pszichiátriai intézetekben a gyógypedagógia feladata, ahol azonban nem a pedagógus, hanem az orvos játszaná a főszerepet. A szerző ezen beállítással meglehetősen lebecsüli a gyógypedagógiai munkát, s egyben pedig az orvosra oly feladatot ró, melyet viszont az gyógypedagógiai képzettség nélkül megoldani nem képes. Viszont igen helyes az a felfogása, hogy a pszichiátriai intézetekben a gyógypedagógiának feladati köre van. Így, szerintem, hogy néhányat említsek, a megfigyelés egy része, a beszéd megfigyelése, íráspróbák, célszerű foglalkoztatás stb. Természetesen helytadok azon felfogásnak, hogy gyógypedagógiai esetekben mindig orvosra is szükség van, de csak oly intencióval, hogy egymást segítik, kiegészítik s nem pediglen az egyik a másíknak alárendeltje és az utasításainak a végrehajtója.

Horváth Kálmán.

**Intelligenzprüfung nach Binet-Simon-Bo-
bertag** (1914.) Herausgegeben von der
Forschungsinstitution, Gesellschaft und
Kongress für Heilpädagogik München,
Klenzestrasse 48.

Németországban nagy elterjedésnek örvend *Binet* és *Simon* ér-
telmességmérő módszere, amelyet *Bobertag* alkalmazott német gyer-
mekekre. A müncheni gyógypedagógiai társaság most még egyöntetűbbé
akarván tenni ezeket a vizsgálatokat, kérdőíveket szerkesztett az intelli-
gencia vizsgálatokhoz. A kérdőíveken új dolgot nem találunk, de a
Bobertag-féle próbák ügyes elrendezésben, áttekinthetően kerülnek a
vizsgáló elé, akinek a vizsgálatoknál más útmutatóra nincs is szüksége.

De Vasconcellos Faria: Une école nouvelle
en Belgique. Neuchatel. Delachaux et
Niestlé.

Szerző Brüsszel közelében alapított egy iskolát, mely teljesen más
rendszer szerint kívánja a növendékeket nevelni és tanítani, mint a
mai iskola. Ennek a szervezetét, az intézet életét írja le munkájában és
pedig a testi, értelmi (ez utóbbiról általánosságban és részleteiben) és
erkölcsi nevelés szempontjából. A műhöz Ferrière Adolf a Rousseau-inté-
zet tanára írt előszót, melyben 30 pontban állapítja meg az új iskola
feladatát. 9 pont a testi nevelés, 11 pont az értelmi nevelés és 10 pont
az erkölcsi nevelés feltételeit sorolja elő. A testi nevelés céljából in-
ternátust tart szükségesnek, külön épületekkel a lakó-, iskola és mű-
helyek számára. A lakóház a családot pótolja és a gyermeknek meg-
lehetősen nagy szabadságot biztosít, hogy otthon érezze magát, de egy-
ben önállósághoz szokjék és egyuttal a társadalom tagjának tekintse
magát. Nagy súlyt helyez az állandó elfoglaltságra s ezért a kevés el-
méleti órán kívüli időt a növendékek a műhelyben, a kertben, mezőn,
az állatok gondozásával való foglalkozásban töltik, közös akarattal
megállapított s mindenki számára kijelölt munkával. Kis köztársaságot
alkotnak önmaguk által választott vezetők alatt, a tanár inkább csak
tanácsadó, de nem intéző szerepet tölt be. A tantárgyak nem órákra
felosztva taníttatnak, hanem egész délelőtt, vagy egész napon át ugyan-
azon tárgy taníttatik, természetesen minden oldalról megvilágítva. A törté-
nelem csak a földrajzzal együttesen ad tiszta képet az események-
ről, viszont a földrajz elválaszthatlan a természetrajztól, útleírásokról
stb. A növendékek mindent, amit lehet, megtekintenek, megfigyeléseiket
leírják, a tanár itt sem előadó, hanem inkább figyelmeztető. Ezuton
kívánja az öntevékenységet, a megfigyelést, a találékonyságot a gyer-
mekben felkeltetni és szilárdítani. A testi nevelés, amint ők értelme-
zik, számtalan alkalmat nyújt a szociális érzés felkeltésére s egyben
az erkölcsnek helyes irányban való fejlesztésére is. Ezek a főbb
elvek, amiket az új iskola, vagy amint Ferrière nevezi: a jövő
iskolája követ. Ezeknek az elveknek gyakorlati kivitelét írja le Faria,
amint az a Bierges-i intézetben meghonosított. Az intézet számára
Faria olyan helyet választott, hogy a növendékek okszerű mezei gaz-
dálkodást, ipart láthassanak, de egyben a nagy város nyújtotta ismer-
eteket se nélkülözzék. Szelid emelkedésű dombok erdővel, sík terület,
patak, tó veszi körül az intézet 3 épületét. A testi nevelés céljait, a
fürdés, a helyiségek, ruházat tisztán tartása, játék, sport, torna, séták,
kirándulások gyalog és biciklin szolgálják, továbbá a kézügyességi ok-
tatás, mely teljesen gyakorlati irányú s azt célozza, hogy a gyermek

minden szükségletét maga készítse el, legyen az papirdoboz, vagy fából gyalult ládika. Az anyagot megveszi a gyermek s saját magának készíti, saját tervei szerint a kívánt dolgokat. A nagyobb növendékek az asztalos műhelyben készítik el az építkezéshez szükséges minden előállítható anyagot. Istállót építettek saját maguk, amelyhez a tégián kívül mindent maguk állítottak elő. Előzetesen megbeszélés folyik, tervek készíttetnek, azok megbíráltatnak, az anyag beszerzését is ők végzik, hogy így az árak, mennyiség, minőség tekintetében is gyakorlottságot szerezhessenek. A kivitelben mindenki résztvesz testi erejének és ügyességének mértéke szerint. A műhelyek, a szertár egy-egy növendék felelősségére van bízva. A pótlások beszerzése, kiegészítése a szertárnak, az anyagnak, a szerszámnak szintén az ő gondjuk. Ily módon szereznek önállóságot s életrevalóságot. A munka nem a munkáért történik, hanem valamely gyakorlati cél érdekében. Ugyanigy történik az állatok gondozása és nevelése, a mezei munkák elvégzése, szántás, vetés, aratás, zöldség termelés. A szükséges pénzt a növendékek adják össze, de övük a nyereség is. Az értelmi nevelés a gyermekből indul ki. Azt tanítják, ami a gyermek szükséglete, amit megfigyel vagy amit egyes alkalmakkor szemlél. Ezt mondatják el vele vagy iratják le a füzetbe, ehhez kapcsolódik azután a tanítás, a hiányokra figyelmeztetés stb. Tehát mindent a nyert szemlélethez kapcsolnak, a szemlélt esemény vagy tárgy okainak, készítésének, anyagának stb. felsorolásával. Az egyes egyedek szemlélete után a fajok kiemelése, közös tulajdonok, különbségek. Az ipar mai állapotától kiindulva, a különböző találmányok, a feltalálók küzdése és sikere stb. hogy a gyermek lássa és érezze, hogy csak komoly, kitartó munka ad sikert. Az osztályban kevés számú növendék foglal helyet, inkább egyéni tanítás folyik, ami csak oly módon vált lehetségessé, hogy 25 gyermeket 17-en tanítottak és vezettek be az ismeretekbe. Szorosan véve nincsen egyes tantárgyak tanítása, hanem a történelemmel kapcsolatban földrajzi és irodalomtörténet is előfordul, minden olyan tantárgy, mely a főtantárgy azon részének alaposabb megvilágításához alkalmas. Ezt a célt szolgálják a sűrűn ismétlődő ismeretterjesztő előadások és pedig a növendékek és tanáraik részéről. Ily módon nemcsak ismereteket gyűjtenek, de a növendéket ahhoz is szoktatják, hogy gondolatait kifejezni tudja a nyilvánosság előtt is, hogy az életbe kilépve, ne jöjjön zavarba, ha beszélnie kell. Minden tárgynál ez a cél, hogy a növendék maga tanulmányozzon és kísérletezzon. A mértan, a fizika arra való, hogy a gyermek önmaga tudjon mérni vagy önmaga vegyíteni, nem a szabály, hanem a gyakorlat s az ebből szabály. Különösen nagy gondot fordítanak az anyanyelv kiművelésére. De itt sem a szabályok, hanem az az irányadó, hogy a gondolatokat szabatosan tudja kifejezni és leírni. A történelem tanításnál a jellem fejlesztése a főcél s nem az évszámok tudása. Utalnak arra, hogy a régebbi időkben más volt az élet, mások a célok, más a tudás, hogy így a gyermek az események okait és következményeit is megértse. Az erkölcsi nevelés nem szabályokon alapul, hanem a gyakorláson. Ennek feltételei az egészséges test és a példa. Az új iskolában mindakettő megvan. Ha néha fordul elő olyan kilengés, mely az összesség szempontjából elítélendő, annak csak természetes ellenszerét szabad felhasználni. A lustával a dolog elvégzése, a feledékennyel a feladat ismétlése a legjobb mód.

Röviden vázoltam Fáriának mindenestre igen érdekes munkáját. Hogy egész oktatásügyi rendszerünket nem lehet ilyen alapokra fek-

tetni, nyilvánvaló. A nevelés és tanítás csak ott vihető így keresztül, ahol kevés, teljesen normális gyermeket majdnem ugyanolyan számú tanár tanít, akik tehát aránylag kevesebb időt töltenek el a gyermekkel foglalkozva, akik tehát nem merülnek ki testileg és szellemileg, nem idegesek, hanem megtartják higgadtságukat minden körülmények között. De a munkában sok megszívlelni valót találunk mi gyógypedagógusok is. Mindjárt az a körülmény, hogy Biergesben mindent szemléltetnek s a gyermek szemléleteit egészítik ki, igen követendő eljárás a mi intézeteinkben, ahol bizony sajnos közvetlen szemlélet ritkaság, de még a követett szemlélet is csak szórványos. A gyermek csak összképpel bír mindenről, annak a figyelmét a részletekre rá kell terelni, de nem úgy, hogy az emlékezetére támaszkodják, hanem előtte legyen a tanulandó tárgy. Iskoal-szobában ez nehézségekbe ütközik, de nem lehetne úgy állapítani meg a tanórákat, hogy egyes osztályok a fáról künn a kertben tanuljanak, a tehénről pedig az istállóban? Nem lehetne a tantárgyakat is úgy csoportosítani, hogy a nyert szemlélet után, annak gyakorlati kihasználása is beszéd tárgyát képezze? Ez is egyik titka a tudásnak. Miért kell a beszédértelem gyakorlat után számtanok következnie, holott mennyire kézen fekvő, hogy az előző órán tanultak írásban is megrögzíttessenek, tehát miért ne következzenek utána fogalmazás? Miért kell a gyermeknek úgy megtanulnia a történelmet, földrajzot, amint az a könyvben van leírva s miért nem úgy, mint a hogy az lelkében a szemlélet után kialakult? Fária nem új iskolát létesített, hanem visszatért a görög és római korba, amikor az ifjúságot a természetben nevelték és tanították a gyakorlati élet számára, talán helyesebb Ferrière elnevezése, hogy ez az iskola a jövő iskolája. Nem az a jó tanító, akinek a növendéke legjobban felel betanult szavakkal, hanem az, aki a gyermek énjét engedi megnyilatkozni, még ha ez a megnyilatkozás nem is szónoklat, csak dadogás.

—s.

Qudfasel Fredy: Die Methode Fernald-Jacobsohns, eine Methode zur Prüfung der moralischen Kritikfähigkeit, und nicht des sittlichen Fühlens. Eine experimentelle Untersuchung an 770 Jugendlichen. Arch. Z. Psychiatrie u. Nervenkrankh. Bd. 74. H. 1. 1925.

A munka címe eleve kifejezésre juttatja azt, hogy a szerző vizsgálatai mire is irányulnak. Jacobsohn ugyanis a Fernald módszerről irt munkájában F. módszerét alkalmasnak tartja az erkölcsi állapot megítélésére és vizsgálatára. A szerző viszont nincs teljesen ezen a felfogáson, (Fernald módszere: bizonyos számú bűncselekményt kell nagyság szerint rendezni) s ezért azt a feladatot tűzi ki, hogy vajjon a Jakobsohn-féle módszer kielégítő e? A J. által megjelölt 7 történetet különböző okok miatt nem találja kielégítőnek, sőt alkalmatlannak mondja; ezért az eredeti Fernald-módszert vizsgálja kísérleteken keresztül, s pedig ebből is csak ötöt. Ezek: egy ember a vak kalapjából pénzt vesz ki; valaki bedobja az ablakot; valaki a rabolni szándékozóra, ki már menekül, rálő; a hivatalnok megvesztegetteteti magát; valaki más gyümölcsöséből 2-3 almát szakít le. A kísérleti személyek ezt az öt bűncselekményt nagyság szerint rendezték, s egyben a rendezés okát is megjelölték. A kísérleteket a szerző javítóintézeti növendékekkel, népiskolai, gimnáziumi tanulókkal, felnőttekkel, sőt akadémiát végzettekkel is végeztette. Emellett gyermekeknél s fiatalokruaknál, hogy az intelligencia foka is nyilvánvaló

legyen, még intelligencia-méréseket is végzett. A különböző gyermekek, ifjúkorúak s felnőttek vizsgálati adataiból végül a következő összeredményt szűrte le: 1. A normális érzület hatása és befolyása a tést és vizsgálatok megoldásánál nem nyilvánult meg, 2. a tést inkább az erkölcsi belátást (Kritikfähigkeit) s az összehasonlító képességet vizsgálja, 3. mindez viszont teljesen függ az intelligencia fokától.

Horváth K.

Kiaulehn : Was habe ich als Hilfsschullehrer von der Blinden-Unterrichtsanstalt gelernt? Die Hilfsschule Jahrgang 18. Heft 8. 1925.

A szerző azon a felfogáson van, hogy nemcsak kívánatos, hanem egyenesen szükséges, hogy az abnormisok valamely ágazatánál működő tanerők egyben az abnormis oktatás minden ágazatában is teljesen képzetek legyenek. A vakok oktatási módszeréből, mint kisegítő-iskolánál működő pedagógus különösen a következőket tanulta:

1. *A tantervet illetőleg:* az anyagtúlterheléstől való óvakodást; a kötelező óraszám kisebb beállítását; az előkészítő munkában való nagyobb körültekintést s a kézügyességi gyakorlatok fontosságát.

A tanmódot és a taneszközöket véve: a lényegest megkapóan és feltűnően kell nyújtani; a mindenféle modellel és szemléltető-eszközzel ellátott szekrényt (Allerleikasten) a kisegítő-osztályokban is fel kell szerelni és állandóan használni; a vakok dombornyomású térképeit — bizonyos változtatásokkal — a kisegítő-iskolákba is be kell vezetni, mert ez úgy az általános áttekintést, mint a szemléletet erősíti; továbbá az agyagmintázás rendkívüli fontosságát.

3. *A metódikát és a didaktikát illetőleg:* ha a speciális pedagógia szükségszerűség a vakoknál, ez ép ily szükségszerűség a szellemi abnormis gyermekeknél, mert pszihéjük egész más, mint a normálisoké. A vakok oktatásából átveendő ez az elv: „A gyermekeket sajátosságaik dacára oly tökéletessé nevelni, amint csak lehet“.

4. *A vakok oktatásának* történeti fejlődését nézve: a különböző abnormis gyermekekkel foglalkozó tanerőknek közös tábora s így közös képzésbe való egyesítésének szükségességét.

Horváth K.

Schuhmacher W. : Kann die Hilfsschule Arbeitsschule im Sinne Kerscheneinsteiners sein? — Hilfsschule. Jg. 18. H. 7. 1925.

A cikk azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy vajjon a kisegítő-iskola lehet-e egyáltalában a Kerscheneinsteiner-féle értelemben vett munkaiskola. Eleve leszögezi, hogy ez teljesen lehetetlen. Indokai és érvelései ezt illetőleg a következők: 1. a gyengekészségűek, gyengeelméjűek oly súlyos kiesésekben és defektusokban szenvednek, hogy teljesen kizárt az, miszerint ily növendékek munkaközösségeket alkothatnának. 2. Önálló alkotómunkára, továbbá munkavezetésre egyetlen kisegítő-iskolai növendék sem alkalmas.

Mindamellett természetesen a tanulók valamely hivatásbeli kiképzését a szerző is a kisegítő-iskola főfeladatának tartja, de semmiesetre sem a Kerscheneinsteiner-féle felfogás értelmében, mert ezt illetőleg hiányzik a növendékeknél úgy a szellemi, mint az erkölcsi feltételek.

Horváth Kálmán.

Fischer Siegfried: Die Intelligenz und ihre Prüfung bei leichten Schwachsinnformen. Zeitschr. f. d. ges. Neurol. u. Psychiatric. Bd. 97. H $\frac{1}{2}$ 1925.

A szerző munkájában a könnyű gyengeelméjűség megállapítására vonatkozó módszerét közli. Vizsgálati módszere, mellyel az intelligencia s a gyengeelméjűség fokát állapítja meg, a következő: 1. Absztrakciós kísérletek (Grünbaum, Koch és Habrich szerint.) Hasonló figurák felismerése és lokalizációja. A vizsgálatnál mindig két figura-csoport alkalmazandó; az egyik szolgál a bemutatásra, a másik csoport pedig a felismerésre és a lokalizációra 2. Definíciós módszer. (Teljesen Gregor szerint) 3. A kombináció képesség vizsgálata. (Az úgynevezett háromszavas tészttel.) 4. Blumenfeld-féle kiválasztási módszer. (Az egymásután közölt szópárokból kikeresendők azok a fogalmak, amelyek bizonyos általános, vagy magasabb szempontot véve összeköthetők. (Oberbegriff.) 5. A kritikai képesség vizsgálata. (Különböző erk. cselekmények rendezése révén, avagy különböző kérdések által.)

Az intelligencia értékelését a szerző pontokkal jelöli s pedig olyképpen, hogy minden egyes rész 10 kísérletből áll s így a maximális teljesítmény 10 pont. Normálisoknál a korreláció 0·9-től 0·76. A közép-eredmény normálisoknál 0·83. A módszer egyszerű, igen alkalmas s a könnyű gyengeelméjűség különböző formáit qualitative is elhatárolja.

Horváth Kálmán.

Natorp Paul: Sozialpädagogik. Theorie der Willenserziehung auf der Grundlage der Gemeinschaft. 6. Aufl. Stuttgart: Fr. Frommans Verl. 1925. 400 Seite. G. Mark: 7·80.

Ezen történeti híresség s általánosan ismert, újabb kiadást megért könyv méltatása felesleges. A VI. kiadása a munkának teljes biztositéka annak, hogy a tudományos pedagógiával foglalkozók számára, mint jelent e könyv. A VI. kiadás különben az V. kiadásnak változatlan lenyomata.

Horváth Kálmán.

A. Descoedres: L'éducation des enfants anormaux. Delachaux et Niestlé Neuchâtel. Collection d'actualités pédagogiques.

A *torna* fontossága, előnyei. E tantárgynak a gyengeelméjű gyermekek iskoláiban sokkal nagyobb a jelentősége, mint az elemiben, mert ott gyógyító feladata is van. Mindenki tudja, hogy még a normális gyermek testi fejlődésére is kedvezőtlen hatással van az iskola, azért szükséges a torna, hogy ezt ellensúlyozza náluk; a gyengeelméjűeknél ez még elengedhetetlenebb, mert köztük sokan vannak, akiknek egyik vagy másik szerve fejletlen, emellett vérszegények, betegesek. A torna azért is értékes, mert a belső közérzést és annak mozgásban való megnyilvánulását gyakorolja. Ez tán az egyetlen az iskolai tantárgyak közt, mely feladatául tűzte, hogy a gyermek egészségét javítsa, fokozza.

Számos előnye közül felemlítjük, hogy a torna 1. a gyermek testének harmonikus fejlődését előmozdítja, fejleszti a mellkast és a tüdőt, az erős lélegzés által gyorsítja a vérkeringést, erősíti a hasizmot, a járást könnyűvé és szabályosabbá teszi, arra törekszik, hogy a hátgerinc elgörbüléseit kiegyenesítse.*)

*) Lásd: Demoor: Die anormalen Kinder 192—193. old.

2. A szellemi élet fejlődésére is nagy fontossága van a tornának. *Dubois-Reymond* bebizonyította, hogy a testgyakorlás nemcsak az izmokat fejleszti, mint ezt egyik-másik felületes megfigyelő tévesen állítja, hanem a központi idegrendszer szürke állományát is gyarapítja.

A legfontosabb agykéregi központokra egyedül a mozgás által tudunk úgy hatni, hogy az által az ideg rendszer kifejlődését és annak morfológiai teljességét előidézük. (Demoor.)

Minden kétségen kívül áll, hogy mozgékonyságunk általában hatással van az intelligencia emelkedésére s hogy az utóbbit a rendszeres érzék- és izomgyakorlatokkal előnyösen fejleszthetjük. Mindezt számos kísérlet igazolja. Ha fiatal kutyának egyik szemét bevarrják, ez a szem embrionális állapotban marad, míg a másik kifejlődik; másrészről: a jobbkez mozgásával, gyakorlásával kezelik azokat a gyermekeket, akiknél a beszéd (baloldali) középpontja elpusztult. Ezek a gyakorlati eljárások bizonyítják az összefüggést a mozgás és a beszéd között; másszóval a mozgás az értelem fejlesztésének egyik legfontosabb tényezője.

3. A gyengetehetségűeknél nemcsak az értelem fogyatékos, hanem a mozgási képesség is, amint ezt egyes vétagok vagy az egész test mozgása, a járás, a testtartás korlátozott vagy nehézkes mozgása mutatják. *Heller* szerint a fiatal gyermekeknél az abnormitás legelső jele, ha nem tud megfogni valamely tárgyat. Ha ilyen tehetetlenségről van szó, passzív mozgást kell végeztetni a gyermekkel s bizonyos idő múlva a gyermek a mozgást magától is el fogja végezni: a mozgás aktívvá lesz. A torna itt is hasznosnak bizonyul.

4. Erkölcsi szempontból a torna gyakorolja az elhatározást, az akaratot, fejleszti a kitartást, a társaival való érintkezést, könnyebb modort ad a gyermeknek, társadalmivá teszi, önbizalmat önt belé.

5. Sok gyermeknél oktalan félelemmel találkozunk pl. ha lépcsőn, vagy lejtőn kell felmennie vagy leszállania, a mászaskor vagy ha sötétben kell járnia. Alkalmos tornagyakorlatok segítségével sokszor legyőzik ezeket a hibákat.

6. A gyakorlati életben a gyengetehetségű feltűnik mosakodásával, öltözködésével, evésével, lassúságával, rendszertelen mozdulataival; a rendszeres tornával itt is tagadhatatlan eredményeket érünk el.

7. Előnyei nem kisebbek az iskolai munkára való előkészítésnél (kézügyesség, rajz, írás); e tárgyaknál sokszor azért oly siralmas az eredmény, mert a szükséges kézi ügyesség hiányzik náluk: rendszeres tornagyakorlatok útján egyengetik a szabatos mozgásoknak; a kézügyességnek, a beszédnek s így az értelmi fejlődésnek.

8. Ha a játék szempontjából vizsgáljuk a tornát, a tornának itt is igen nagy jelentősége van. A játék uralkodik a kis gyermek minden tevékenységén, de a gyengetehetségűeknél a figyelem, az utánzás, a képzelő tehetség, az okszerűség, szóval mind az, ami a játék ösztönének alapját képezi, fogyatékos; fel kell nála kelteni a játék kívánását. Ha a gyermek passzive néz meg valamit, úgy vesz részt a tanításban: lelkében nem marad vissza semmi, de ha utánoztatjuk vele a cselekvést, öntudatába azonnal átmegy és meg is marad a cselekvés. Az ily mozgással egybekapcsolt gyakorlatok kiragadják a gyermeket egocentrikus hajlamaiból és más tárgyakra irányítják az érdeklődését.

9. A gyengetehetségűek jövője szempontjából is fontos a jól átgondolt torna-oktatás, mert helyes cselekvésre vezeti őket.

I. *A tornázás különféle módja.* A természetes torna: a szabad idő és a játék (futás, lapda, bujóciska stb.) énekes játék, fürdés, zuhany (utóbbira különösen azért van szükség, mert sok szegény gyermek jár oda, akik az iskola közvetítése nélkül talán sohasem fürödhetnének) némajáték zenével vagy anélkül.

Kirándulások, melyek a gyermek szemlélet körét tágitják, egészségére fontosak, különösen városi gyermekeknél. Ide tartoznak a gyakorlati megbízások az iskolai életben. Sok gyengetehetségűnél az akarat és bátorság nagy fokára vall, ha felül kocsira, becsukja az ablakot, letörli a lábát, fel és lemegy a lépcsőn vagy elvisz egy butort. Egy vagy két széket, asztalt hoz, felveszi a levelet, kitépi a gyomot, nehéz tárgyat elhord, esetleg többek segítségével, felemeli kellő óvatossággal elesett barátját, elviszi a létrát, felmászik rá többfélekép, hátrafelé jön le a lépcsőn, különféle akadályt átugrik, hintázik, gyümölcsöt, virágot szakít le magasabb fáról, megtanul úszni. Ezek és hasonló gyakorlatok igen alkalmasak a testi fejlődés előmozdítására.

Ide tartozik a kertészkedés, ahol a gyengébbek egyszerűbb munkákat végeznek: tisztogatják az utakat, gyomlálnak stb., a fejlettebbek komplikáltabb munkákat végeznek.

II. *A rendszeres torna.* a) Svéd torna. A lélektan és a pedagógia kívánalmainak legjobban megfelel a svéd rendszerű tornázás. Nagy jelentőséget tulajdonít a légzési gyakorlatoknak, a gyakorlatokat a testi fejlődésre való tekintettel választja ki, elhagyja mindazt, ami a szervezetet túlságosan megerőltetné, a tornát a gyermek erőinek kifejlesztésére használja, a lehető legkülönbébb mozgásokat alkalmazza. Ezek az alapelvei. Természetesen a gyengetehetségűeknél sokat kell egyszerűsíteni, egyénivé tenni, a gyermek erőihez mérten alkalmazni, nem szabad erőltetni, hanem inkább rábeszélés által hatni, sokszor bátorítani s itt különösen vigyázni kell azokra a gyengetehetségűekre, akik szédülni szoktak.

Vigyázni kell, hogy olyan gyakorlatokat ne vegyünk elő, amelyekről a gyermek irtózik, mert idegzavart idézhetünk elő, a nehézségeken inkább könnyítsünk, lépésről-lépésre haladjunk előre, így aztán az előbb nehéz gyakorlatokat is megbírná: általában, ha a gyermek látja előrehaladását, nagy örömet fog mutatni.

A legegyszerűbb gyakorlatokon kezdjük: mondjuk a gyermeknek üljön le (a padra, a földre) feküdjön le, keljen fel, térdeljen le gyorsan, menjen előre, hátra, oldalt, a lábai hegyén, a sarkán, csukott szemmel, apró gyors lépésekben, hosszú lépésben, babák közt, mindig kisebbedő körben, vonalón, stb. fusson, ugorjon, aztán egyen; később komplikáltabb gyakorlatokat is végeztetünk karokkal, lábakkal, a törzsrel, ujjakkal. Mindezek alkalmával megállapíthatjuk a gyermek különféle fogyaktkozásait.

b) Ritmikus torna. A gyengetehetségűeknél két egymással ellentmondó jelenséggel találkozunk: izom-gyengeségük a tornát felette szükségessé teszi, másrészt akaratuk gyengesége miatt annak tanítása szinte lehetetlenné válik s itt egyetlen segítség van: a ritmikus torna. Ezt a tornát Dalcroze találta fel és fejlesztette ki, előnye, hogy az izomérzékeny a többi érzékek segítségével fejleszti és viszont. Az agykéregben a mozgási képzetek a gyakran ismétlődő mozgások által rendeződnek, kapcsolódnak, könnyebben felújulnak, mert más középpontok munkájával együtt mennek végbe (itt a hallási középpontéval). Ezek a

gyakorlatok meggyorsítják a vérkeringést — ami igen fontos, mert a gyengétehetségűeknél a vérkeringés és a táplálkozás meglassult — s jobban kifárasztják a gyermekeket, mert több és energikusabb mozgásra van szükség. Vigyázni kell, erőiket meg ne haladják a gyakorlatok, mert a zene mellett a kedv és a lelkesedés könnyen elragadhatják az embert a határok átlépésére.

S z i v v e r é s		D i n a m o m é t e r	
egyszerű torna után 116.32	muzsikás torna után 129.52	egyszerű tornaóra után 104.87	muzsikás torna után 98.59

hibák és kihagyások diktálás után

Z e n e n é l k ü l		Z e n é v e l	
torna előtt 44	torna után 28	tanítás előtt 28	tanítás után 56

A ritmusos torna által a gyermekek megszokják a kitartást, a pontosságot, az erősebb és gyengébb mozgásokat, az ügyetlen testtartás és mozgás előnyösen javul: mindezt számos szakember elismeri. Ahogy a siketnémát megtanítják beszélni ajakmozgás segítségével, ép-úgy megtanulja a ritmust az, akinek nincs, ha testét rendszeres mozgásra szoktatjuk.

Ha a ritmusos vagy más tornáról van szó, csak a legegyszerűbb gyakorlatokat vegyük elő. Különösen Dalcroze gyakorlatai között nehéz a választás, mert a gyermekek képességeit meghaladják.

Klvihetőknek bizonyultak, különösen a kiségitő iskolában a következők:

1. Ütenyes járás, gyors vagy lassú ütenyre.
2. Járás az üteny változtatásával; sietnek vagy lassan járnak a zene hangjai szerint; a gyermekek nagyobb része ezt szinte automatikusan is képes elvégezni.
3. Váltakozva 4 (3, 6, 8) ütenyre mennek, vagy 4 (3, 6, 8) tapsolásra megállnak.
4. Járás megállással, pl. megállj-ra vagy „hopp“-ra, vagy mihelyt a zene megáll, megállnak ők is, amíg az el nem kezd.
5. Járás előre és hátra. 8 lépés előre, 4 hátra, 10 lépés előre, 5 hátra.
6. Járás a Dalcroze módszere szerint 2, 3, 4, 6, 8 ütenyre.
7. Ütenyeznek felváltva a jobb- és balkézrel vagy mind a két kézzel.
8. Járás és futás váltakozva.
9. Járás 4 ütenyre váltakozva, kézzel ütjük az ütenyt.
10. Gyakorlatok (járás, megállás, ütenyezés, tapsolás) az üteny változtatására 4 és 3 üteny; 4, 4, 2, 2; 4, 4, 3, 3 stb.
11. Több gyakorlat összekapcsolásával (ha a figyelem eléggé gyakorlott) járás 8, tapsolás 4, járás 8, megállás 4, aztán újra kezdjük.
12. Nem járnak csak az első ütenyekre 2 (3, 4, 5) ütenyre, a többit számlálják vagy kézmozdulattal jelzik.
13. Mikor a gyermekek jól begyakorolták különösen a 2, 3, 4 ütenyt és az egymással váltakozó ütenyeket, a zongora pl. játszik 3 ütenyt s a gyermekek hallgatják csendben és mozdulatlanul „hopp“

szóra ütenyezni kezdenek a zene taktusára, ha a 2, 3, 4 ütenyt már jól ismerik, lehet változtatni a zene ütemezését, pl. 2, 3, 2, 3; 2, 2, 4, 4. Csak a jobbák képesek erre. A gyengék, akik a hallott ütenyt nem tudják megszámlálni, rendszeren az első ütenyre ütnek nagyot, a többit összezavarják. (L. Demoor euritmikus torna gyak.)

c) *Figyelem- és akaratgyakorlatok.* Binet ajánlja, hogy egy állásban hosszú ideig mozdulatlanul maradjanak a gyerekek pl. a pihenő állásban „hopp” szóra mindenki abban az állásban marad mozdulatlanul, amelyben van. Vagy komolyan kell nézniök egyik társukra, aki arc-fintorgatással, nevetéssel és grimaszokkal nevetésre akarja őket rábírní. Vagy könyvet adunk a gyermek kezébe s azt neki mozdulatlanul kell tartania, később krétát állítunk a könyvre s úgy kell tartania. Vagy jobb kezével felemelve tartja a jobb lábát (a bal szabadon nyugszik), aztán változtatva, egyik kezével a lábát emeli, a másikkal a nyakát fogja. Ezt lehet gyakorolni sok változatban.

Másik gyakorlat abból áll, hogy vízzel telt edényt (5 cm-nyire a szélétől) vitetünk a gyermekekkel 8 m. távolságra. Érdekes jellemvonásokat lehet e gyakorlat közben a gyermekeken megfigyelni. Össze lehet ezt kapcsolni a zenével is, ami még érdekesebb képet ad a gyermekek viselkedéséről.

d) *Kéz-gimnasztika.* Különös fontossága van a gyengetehetségűek iskoláiban. Kinyújtani a jobb és a bal kezét. Felemelni és leereszteni a kezét. Kör és kettős kör: 8; 8 és előbb ∞ a jobb majd a bal kézzel, aztán mind a kettővel mindakét irányban. Középkart felemelni és leereszteni. Az ujj első ízületét kinyújtani és behajlítani. Az ujj második ízületét kinyújtani és behajlítani. Kiterjeszteni és összecukni az ujjakat. Kiterjeszteni, összecukni a hüvelykujjat. Igen gyengék részére ajánlható gyakorlatok: a kinyújtott kéz az asztalon van: behajlítjuk a kis ujjat a 4.-iket, a 3.-ikat stb.

A hüvelykujj minden ujjat megérint. Mindegyik ujj hegyével megérintjük a szomszéd ujj hegyét.

Az ujj hegyét a szomszéd ujj hátára tesszük.

Ezeket a gyakorlatokat elvégeztetjük különféle kartartásban.

Ugyanezeket a gyakorlatokat becsukott szemmel is elvégezhetjük.

*

II. Rákóczi Ferenc harmadfélszázados születése évfordulója alkalmából a Magyar Nemzeti Szövetség kiadásában most hagyta el a sajtót *Lampérth Géza*: Kurucok Csillaga. II. Rákóczi Ferenc. Élete és szabadságharca című műve.

A négy iv terjedelmű mű II. Rákóczi Ferenc életén kívül régi kuruc és a Rákóczi ünnepek alkalmából szavalásra alkalmas verseket tartalmaz.

E mű bolti ára 12.500 korona.

Ugyancsak most jelent meg Farkas Dezső: Első regős könyve, amely 20 énekre és zongorára alkalmas regős dalt tartalmaz. E gyűjtemény a szerző ama irredenta dalait is tartalmazza, amelyeket Duca román külügyminiszter 1924 augusztus havában a genfi konferencián szóvá tett.

E kötet bolti ára 75.000 korona.

A megrendelések a Magyar Nemzeti Szövetség könyvterjesztő osztálya címére küldendők: Budapest, V., Géza-utca 4, félemelet. Telefon 74—90.

VEGYES.

A **gyógypedagógiai pszichológiai m. kir. labororium** vezetésében változás állott be. A miniszterium elfogadván *Ranschburg Pál dr.* egyet. tanárnak, a labororium eddigi vezetőjének azt a megváltozhatatlan elhatározáson nyugvó óhaját, hogy a labororium vezetése alól felmentessék, annak vezetésével *Schnell János dr.* orvostudort, okl. gyógypedagógiai tanárt és a gyógypedagógiai tanárképző előadó tanárát bízta meg. Ez a változás különösképen azért is nevezetes, mert a miniszterium egyidejűleg felkérte *Ranschburg Pál dr.-t* a gyógypedagógiai pszichológiai laboratóriummal kapcsolatban fogyatékosági ügyi gyógypedagógiai labororiumok szervezésére, irányítására és valamennyinek tudományos főfelügyeletére. Addig is, amíg *Ranschburg Pál dr.* érdemeit külön méltathatjuk, örömkünknek adunk kifejezést, hogy sikerült az ő működését a fentebb jelzett minőségben a gyógypedagógiai oktatásügy részére biztosítani.

Klis Lajos kitüntetése. Abból az alkalomból, hogy 25 évi igazgatói és 40 évi tanári működés után az intézet vezetésétől visszalépett és saját kérelmére nyugalomba helyeztetett, a Kormányzó Úr Öfömméltósága legmagasabb elismerését nyilvánította Klis Lajos áll. siketn. int. igazgatónak. Ez alkalomból az intézet tanári testülete, Istenes Károly igazgatóval az élén, gyönyörűen sikerült ünnepet rendezett szeretett igazgatója tiszteletére. Az ünnepség február 6-án folyt le. Dél előtt az intézet tornatermében gyűltek össze az ünnepelt tisztelői s ekkor nyújtotta át a miniszter képviselőjében dr. Bernáth Géza min. oszt. tanácsos a kormányzói elismerést az ünnepelt igazgatónak. Utána az üdvözlő beszédek egész áradata következett. Különösen megható volt két iskolás és egy kilépett siketnéma üdvözlő beszéde, akik tiszta kiejtéssel, messze hallható hangon köszöntötték szeretett volt igazgatójukat. Este kedves vacsorára gyűlt össze az ünneplő közönség az intézet tornatermében. Egyik kimagasló pontja volt az ünnepnek Klis Lajos arcképének leteplezése. A ritka művészi készültséggel megrajzolt gyönyörű olajfestmény a megszólalásig hűen ábrázolja Klis igazgatót. Örömkünkre szolgál megírni, hogy a gyönyörű festményt Füzessy Árpád készítette.

Miniszteri elismerés a budapesti áll. kiségitő-iskolának. Az 1924–25. tanév végével töltötte be a budapesti áll. kiségitő-iskola fennállásának 25-ik esztendejét. Más iskola ilyenkor ünnepet szokott ülni, meghívja az iskola volt növendékeit, akik hálás szívvel, szép beszédekkel szokták köszönteni azt az intézményt, amely őket az életbe bevezette. A kiségitő-iskola e tekintetben is eltér a többi iskolától. Vannak ugyan ennek is növendékei, akikkel szép eredményt ért el és akik jobb társadalmi elhelyezkedést találtak, de egyik sem dicsekedhetik avval, hogy ő valamikor a gyengeelméjűek iskolájába járt. A kiségitő-iskola akkor jár el helyesen, ha intenzíven, de minden feltűnést kerülve, zajtalanul működik közre a gyengeelméjűek megmentésén. A testület tagjainak egyetlen őszinte elismerése és jutalma lehet csupán a becsülettel teljesített munka tudata. Ezekkel a gondolatokkal haladt át az iskola gyógypedagógiai tanári testülete a negyedszázados évlordulón. A növendékek bevonásával házi ünnepet tartott, Istentiszteleten vett részt az iskola, azonfelül a testületi évváró ülés jegyzőkönyvében is megemlékezett az ünnepről. A lefolyt 25 év alatt 1154 gyengeelméjű

gyermek vétetett fel az iskolába, akik közül 974 kimaradt. A kiléptettek a legkülönbözőbb foglalkozási ágakon keresik meg kenyerüket. Az eddigi adatokból is megállapítható, hogy a *kiléptett növendékek 65—70%-a teljesen keresőképessé lett az életben*. Ez az eredmény vetekedik a külföldi hasonló célú intézmények eredményeivel. Vagy 120-an vettek részt a kisegítő-iskola volt növendékei a világháborúban egy közülök hősi halált halt. A nagyméltóságú m. kir. vallás- és közoktatásügyi Miniszter Úr értesülvén az iskola ezen nevezetes évfordulójáról, leiratot intézett az igazgatóságához mely a többek közt a következőket tartalmazza: „Örömmel állapítom meg ez alkalomból, hogy az iskola e negyedszázad alatt mindenkor teljes megelégedésemre töltötte be hivatását és buzgalommal igyekezett elérni azt a célt, amelyért létesült. Ennélfogva úgy az iskola igazgatójának, aki 25 éve vezeti azt, valamint a tanári testület tagjainak buzgó működésükért elismerésemet fejezem ki.“ A tanári testület a magas rendelet tartalmát hálás köszönettel vette tudomásul és ezzel kapcsolatban elhatározta, hogy a rendelet tartalmát mindazokkal a kartársakkal közli, akik e 25 év folyamán az áll. kisegítő-iskolánál működtek.

Új nevet kapott a vakok intézete. A *Vakok Budapesti Kir. Országos Intézete* ez év tavaszán ünnepli meg fennállásának százéves évfordulóját. Az intézetet a dicső emlékezetű *József* nádor alapította Pozsonyban 1825-ben, néhány hónapi működés után az intézetet 1926-ban Budapestre helyezték át. Az intézet kezdetben az Üllői-uti Donnerféle házban kezdte meg működését, majd a Kemnitzer örökösöktől megvásárolt Király-utcai épületben szolgálta a vakok nevelés-oktatásügyét. Az 1838-iki árvízveszedelem az épületet elsodorta s *József* nádor fáradozása folytán helyére, az akkori viszonyoknak teljesen megfelelő, modern épületet emeltek. Az intézeti épület 1901-ig szolgálta a vakok oktatásügyét, melyet a magyar kir. Zeneművészeti Főiskola megvásárolt és a helyére teljesen modern épületet emeltetett. Az országos intézet a Városliget délkeleti sarkában levő *Fischof*-féle telekre vonult és a VII. kerület *István-út* 95. sz. alatt modern és a kívánalmaknak teljesen megfelelő házat építettek a számára. Ebben az épületben közel harmadfél-száz vak gyermeket részesített nevelésben az intézet a trianoni békéig és a növendékek létszáma most is meghaladja a kétszázat. A növendékeket gyógypedagógiailag képesített tanárok részesítik oktatásban, míg a nevelés és háztartás a *Pauli Szent Vincéről* nevezett irgalmas nővérek kezében van. Az intézet 5—7 éves kora gyermekek részére óvót tart fenn s a 8—18 éves gyermekeket ipari és zenei oktatásban részesíti, a szellemi képességek egyidejű kifejllesztésével. A gyermekek csaknem kivétel nélkül ingyenesek s a mai nehéz gazdasági viszonyok között a vallás- és közoktatásügyi minisztérium megfelelő anyagi támogatásban részesíti az alapítványi intézetet. Az intézet hálával viseltetik a nagynevű nádor működése iránt és *József* kir. herceg hozzájárulásával a kultuszminisztérium megengedte, hogy 1926 január 1-től az intézet *Vakok József Nádor Királyi Orsz. Intézete* címet használhassa. A centenárium alkalmával az intézet tervbe vette egy emlékkönyv megírását és kiadását, az alapító mellszobrának az intézet telkén való felállítását és *vakságügyi ktállítás* rendezését. A centenárium alkalmából az emberbarátok figyelmét felhívják az intézetre.

Széchenyi ünnepély a tanárképzőn. A gyógypedagógiai tanárjelöltek f. évi március hó 7-én az áll. kisegítő-iskola tornatermében,

Széchenyi-émlékünnepélyt tartottak. A szépen sikerült ünnepély keretei között Csonka Magyarország jövőért küzdő ifjúsága, lángoló lelkesedéssel áldozott, hazaszeretete és reménysége oltárán a „Legnagyobb magyar“ glóriás szellemének. A műsor a Himnusszal kezdődött. Utána Demjén Antal mondott prologót; Kiricsi Lajos Széchenyi méltóságát olvasta fel; Kovács Irén magyar dalokat énekelt, Szabó Gyula zongora kísérete mellett; Tinschmidt Ernő v. Nagy Géza „Széchenyi“ című versét szavalta; Bauer Ferenc a „Magyarok imáját“ énekelte Szabó Gyula zongora kísérete mellett; Végh Ferenc Harsányi Kálmán „Légy büszke ifjúság“ című versét szavalta; Weninger Berta Liszt F. „Rigoletto Paraphrase“-át adta elő. Tóth Zoltán a Gyógyped. Tanárképző Intézet igazgatója meleg szavakban üdvözölte az ünneplő ifjúságot s rámutatott, hogy a gyógypedagógiai tanárt is a Széchenyi akaratának, céljának nemzetnevelő gondolatvilága kell, hogy vezesse. Ez az ünnepély egyébként azért is nevezetes, mert a gyógypedagógiai tanárjelölteknek ez volt az első nyilvános ünnepélye. A szép számú illusztris közönség a Szózat eléneklése után oszlott szét.

A budapesti kir. Orvosegyesület elme- és idegkórtani szakosztályának jubiláris ülése. 1896-ban alakult meg a szakosztály s a lefolyt 30 év alatt 200 ülést tartott. Ezuttal jubiláris ülésre jöttek össze a szakosztály tagjai. Az igen népes jubiláris ülésen dr. *Ranschburg Pál* egyetemi tanár elnökölt. Elnöki megnyitójában rámutat a különbségekre az ország állapotában a szakosztály megalakulásának időpontja között, mely a nemzet fennállásának ezeréves évfordulójával esett egybe, szemben a maival, midőn az ország területi megcsonkításával együtt kulturális egzisztenciájú és épségét veszélyeztető tengődésre ítéltetett. Helyreállításunkig ökonomiára van szükség s csakis valóban életerős tudományos intézményeknek van létjogosultságuk. A magyar pszichiátria és neurológia adta az orvosi tudományoknak *Jendrassik, Moravcsik, Donáth, Pándy, Sarbó, Schuster, Schaffer, Richter* tanulmányait, vizsgálatait, kutatásait és közléseit, míg más képviselői a lues kongenitalis, a gyengeelméjűség ok- és tünettana, a periferiás idegrendszer kór- és gyógytana s a fiziológiás és patológiás pszichológia területén szolgáltattak nagyszámú új, jórészt alapvető megállapítást, törvényt, vizsgálati eszközöket, diagnosztikai módszereket, melyek egytől-egyig megtermékenyítőleg hatottak a külföld tudományos kutatásaira. Kiemeli *Lechner* és tanítványai (*Benedek, Szabó*) pszichiátriai jelentőségét, majd a szakosztály elhált elnökeiről — *Laufenauer, Niedermann, Konrád, Salgó, Epstein, Moravcsik*, — emlékezik meg rövid jellemzés formájában, úgyszintén *Schwarzer Ottó báróról*. Felemlíti *Balogh Jenőnek, Tóth Lajosnak, Moravcsik* kiváló barátainak és munkatársainak előkelő szerepét az elmebetegügyi törvénytervezés, illetőleg a pszichiátriai oktatás fejlesztése körül. A magyar pszichiátria multjában és jelenében legszigorúbb bírálattal is megtalálja a jövő élet jogosultságát és biztosítékait. Harminc év a magyar pszichiátria és neurológia történetéből című előadásában ismerteti az elmekórtán fejlődését az utolsó három évtizedben, mely fejlődést a szakosztály működése hiven tükrözi vissza. Kezdetben az elmeegógyintézetek, az elmebetegek védelme, a büntetett elmebetegek és az u. n. korlátolt beszámíthatóságúak ellen való védekezés, az alkoholizmus ellen való küzdelem köti le a pszichiáterek java energiáját. Később egyre előtérbe lép a klinikai szellem a kóroktani kórszövettani, diagnosztikai, szerológiai s kórvegytani, legkevésbé a

sajátképeni terápiás kutatás. Az elmebetegügy terén főleg az *Epstein-Oláh-Fabinyi* által kiépített mozgalmat tekintti jelentősnek, mely az elmeógyógyintézetekben az önként jelentkező neurozis- és agybetegeknek felvehetőségét az intézetből kikerült erre rászoruló, szegénysorsú betegek további otthoni ellenőrzését illetőleg kezelését s pszichiátriai ámbulanciák létesítését célozza. Végül a szakosztály három évtizedes sajátképeni elmekórtani munkájának tagadhatatlan jelentőségét méltatja, ahogy ezt az ülési jegyzőkönyvek anyaga, másrészt a külföldi tan- és kézi könyvek bizonyítják. — Az idegkór- és gyógytan valamennyi fejetének történetében mindenütt rábukkanunk szakosztályunk tagjainak hol járulékos, hol vezető szereplésére, mai tudásunk megteremtésében. Végkövetkeztetése, hogy a magyar neurológiai kutatásnak s vele a szakosztálynak a jövőbeli életjogosultságát, multja s jelene egyaránt fényesen igazolja. A szakosztály tagjai meleg ünneplésben részesítették dr. Ranschburg Pált a szakosztály elnökét, aki annak kezdettől fogva tagja.

A III. Egyetemes Tanügyi Kongresszus Előkészítő Bizottságának elnöki tanácsa április 8-án tartotta *Kornis* Gyula dr. egyetemi tanár elnöklésével harmadik ülését. Megjelentek: *Rákos* István kir. tanácsos és *Maday* Gyula dr. h. elnökök, továbbá *Böhm* Dezső dr., *Csontea* Győző, *Dengl* János dr., *Édes* Jenő, *Galla* Endre, *Herodek* Karoly, *Holló* Károly, *Jovicza* Ignác, *Molnár* János, *Nagy* Pál dr., *Novágh* Gyula, *Osztie* Béla, *Ósz* Béla dr., *Papp* Gyula, *Simon* Lajos, *Schichtanz* Ármin, *Sziebelt* János, *Tóth* Árpád és *Wagner* János.

Elnök örömmel állapította meg az általános figyelmet, érdeklődést, melyet a kongresszus gondolata országszerte keltett. A harminchat országos tanügyi szervezetből eddig már tizennyolc jelentette csatlakozását. Tagdíjakból pedig 5 millió korona folyt be. Hálával emlékezett meg a vallás- és közoktatásügyi miniszterről, ki a kongresszus céljaira egyelőre 15 milliót folyósított, valamint a főváros vezetőségéről, mely irodahelyiséget és munkaerőt bocsájtott rendelkezésre. A vitatételeknek júniusra való beküldésével még élénkebbé válik a kongresszus mozgalma. Felkéri az összes tanügyi lapokat, hogy nyissák meg hasábjait a kongresszus céljaira és fejtsenek ki propagandát a siker érdekében.

Simon Lajos főtitkári jelentésében a beérkezett javaslatokat adja elő. *Saskeőy* Béla dr. ny. kir. járásbíró a kriminálpedagógia bevonását, *Ispánovits* Sándor polg. isk. igazgató pedig a Budapesten megtartandó III. Finn-ugor Kulturkongresszusnak a III. Egyetemes Tanügyi Kongresszussal való kapcsolatba hozását javasolja. Az előkészítő bizottság megbízta az elnökséget, hogy a kriminálpedagógiai szakosztály felállításának szüksége érdekében érintkezésbe lépjen az illetékes szakörökkel. A III. Finn-ugor Kulturkongresszusnak bevonását az országos jellegű Tanügyi Kongresszus keretébe ezúttal nem tartja keresztülvihetőnek.

Rákos István kir. tanácsos indítványára hozzájárult az elnöki tanács az ügyrend 7. pontjának olyan módosításához, hogy az Elnöki Tanácsnak 14 helyett 21 tanácstagja legyen. Ennek alapján beválasztották *Dobó* Sándort, a Ref. Tanítók Orsz. Egyesületének, *Galla* Endrét, az Áll. Tanítók Orsz. Egyesületének, *Krúg* Lajost, az Ev. Tanítók Orsz. Egyesületének, *Ólveczky* Pált, a Budapesti Tanítóttestület, *Óveges* Kálmánt, a Kath. Tanítók Orsz. Szövetségének, *Schichtanz* Ármin, az

Izr. Tanítók Orsz. Egyesületeinek elnökeit az előkészítő bizottság elnöki tanácsába. A rendezőbizottság megüresedett társelnöki helyeire *Benedek Ábrahám*, *Harmath Ferenc*, *Ispanovits Sándor* és *Jovicza Ignác* választották meg.

Herodek Károly javaslatára a siketnémák és vakok oktatásügyének szakosztályát összevonták, továbbá egy új szakosztályt, az értelmileg és erkölcsileg fogyatékosok oktatásügyének szakosztályát állították fel.

Elhatározták, hogy a még nem jelentkezett tanügyi egyesületekhez újabb felszólítást intéznek.

Végül megállapították a Rendezőbizottság ügyrendjét, melynek alapján 120 fővárosi és 80 pestkörnyéki tagja lesz a bizottságnak.

Kornis Gyula dr. elnök záró szavaiban a legközelebbi elnöki tanácsülés tárgyául a szakosztályok elnökeinek kijelölését, a rendezőbizottság teljes kialakítását és a vitatételek rendezését jelölte ki.

Tehetségvédelmi és pályaválasztási kongresszus. A Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság a legnemesebb hivatást teljesíti akkor, amikor a legjobbak kiválasztását, védelmét és fokozott kiképzését tűzi első feladatává. Ezen eszmék propagálására f. évi február hó 2-án és 3-án kongresszust is tartott a Társaság.

A program szerint az első napon „A tehetségvédelem“-ről tárgyaltak. *Kenéz Béla dr.* egyet. tanár, nemzetgyűlési képviselő, a Társaság elnöke, az egész kérdéssorozatot áttekintő magas szárnyalású beszéddel nyitotta meg a kongresszust. Utána *gróf Klebelsberg Kunó dr.* m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter „A tehetségvédelem és a pályaválasztás kulturpolitikai és gazdaságpolitikai jelentősége“ című nagyszabású előadásában megállapította, hogy ösztöndíjalapítványaink, pénzünk elértéktelenedése folytán szinte megsemmisültek. Ezek az alapítványok és ösztöndíjak szolgálták régen a tehetséges ifjak támogatását, de hivatásuknak ma megfelelni nem tudnak, mert egy-egy ösztöndíj összege a kérvényre ragasztott bélyeg árára sem elegendő. Ezen úgy kíván segíteni, hogy az államra szálló gr. Károlyi-féle birtokból a középosztály tehetséges gyermekei részére ösztöndíjakat alapít az állam. *Huszár Károly*, a nemzetgyűlés alelnöke, saját küzdelmes életéből vett példákkal illusztrálta, mily keserves küzdelmen kell a tehetséges, de vagyonatlan ifjúnak átvergődnie. Nem csoda, ha nagyrésztük a küzdelemben kifárad, elkallódik és elvész a nemzet számára. *Ozorai Frigyes dr.* a f. v. Pedagógiai szeminárium főigazgatója „A tehetségesek nevelése és oktatása“ című, mély lélektani tanulmányokon alapuló és a kérdés óriási irodalmát áttekintő, rendkívül tartalmas előadásában világította meg a kérdést. Véggonkluziója szerint az elemi iskola negyedik osztályának elvégzése után intelligencia-vizsgálat alá kell vetni minden tanulót és ennek alapján kell eldönteni, hogy inkább elméleti, vagy inkább gyakorlati pályákra alkalmas-e az illető. A 14 éves korban pedig minden gyermeket a pályaválasztás szempontjából kellene vizsgálat alá vetni és tanáccsal ellátni, hogy melyik életpályára látszik leginkább alkalmasnak.

Ozorai Frigyes dr. főigazgató bátor kezdeményezését üdvözljük, erős akaratát ismerve nem kételkedünk, hogy sikerül azt meg is valósítania,

de mi — bár a kezdő lépést nagyra becsüljük — ezzel az igen mérsékelt javaslattal nem elégedhetünk meg. Rá kell mutatnunk, hogy a *törvény*, amikor elrendeli, hogy a 6 éves gyermek iskolába járjon és a *tanterv*, mikor előírja, hogy a gyermeknek 6-7-8-9-10 éves korában bizonyos meghatározott mennyiségű tananyagot kell magába fogadnia és tudnia: csak a betöltött naptári éveket veszi figyelembe, de feleli azt a fontos körülményt, — amire az intelligenciavizsgálat élesen rávilágít, hogy a gyermek életkorával nem halad mindig párhuzamosan annak testi-lelki fejlődésére is. Igaz ugyan, hogy az egykorú gyermekek nagy átlaga eléri a korának megfelelő értelmi fejlettségét, de igen jelentékeny azok száma is, akik ettől átlagtól különböző örökítő vagy szerzett okok miatt elmaradnak. Viszont vannak nem kis számban olyanok is, akiknél a szellemi fejlettség megelőzi, elhagyja az életkort. Ezeket amazokkal egyenlő elbírálásban részesíteni, tőlük egyenlő feladatokat és teljesítményeket várni nem lehet. Elmondhatjuk tehát, hogy amikor a tanítási kötelezettséget kimondó törvény s az elvégzendő tanítási anyagot megszabó tanterv a naptár szerint betöltött életkorokra van tekintettel, igazságtalan a gyermekek nagy részével szemben. Az intelligencia vizsgálatbizonyosága szerint kb. 25%-tól olyasmit követel, aminek azok, anélkül, hogy erről tehetnének, megfelelni nem tudnak; viszont csaknem 25% előtt, akik a többiekkel szemben, a sors különös kedvezéséből előnyben vannak, elzárja a boldogulhatás útját, mivel ők az átlagosnál többre lennének hivatva. Ezért kívánjuk mi, hogy az iskolába kerülő, minden kis gyermeket vizsgáljunk meg intelligencia tekintetében és válasszuk szét őket tehetség szerint. A közepes tehetségűek kerüljenek — mondjuk — a mai iskolai osztályokba, de a jobb képességűeket már ne tegyük ezek közé, hanem részükre külön osztályokat kell nyitni. A gyengébbeket, a hibás gyermekeket pedig a részükre alapított külön iskolákba utalják át. E rövid sorokban csak jelezni akartuk álláspontunkat, a dologról lesz még alkalmunk bővebben is beszélni.

Majd ha ezeken a belátásokon rendelik el a tanítási kötelezettséget, — állapítják meg a tanítás anyagát, — és igazságosak leszünk gyermekeink iránt, akiknek lelkét eddig, fejlődésükre való tekintet nélkül, naptári évek szerint akartuk egy mintára formálni, ahelyett, hogy értelmi képességük szerint csoportosítottuk volna őket: akkor alapítjuk meg igazán a gyermekek iskoláját. És miután ez irányban teendő nagy lépésnek tartjuk a Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság kongresszusát, de különösen *Ozori Frigyes dr.* főigazgató kezdeményezését, azért meleg üdvözlötünket küldjük az érdemes kezdeményezőknél.

A Magyar Gyógyypedagógiai Társaság elsősorban a fogyatékosok, a vakok, a siketnémák, az értelmi és erkölcsi fogatkozásban szenvedők, a nyomorékok, szóval a gyámolításra szoruló gyengék megmentését és támogatását tűzte ki célul maga elé, erre fordítja minden erejét. De ugyanekkor tisztán áll Társaságunk előtt az is, hogy a rossz irányban érvényesült, az elzüllött zsenik érdekében is tenni kell valamit, mert ezekben a társadalomnak óriási vesztesége, sőt veszedelme rejlik. A normálisnál jobb képességekkel rendelkező okos kis ember a társadalom nagy lendítő kerekévé válhat, a költségvetésben nagy bevételi tételként szerepelhet, hatalmas kamatozó tőkévé válhat. Helyes gondolat és a társadalom nemes, humánus érzéséről tesz tanubizony-

ságot, ha a hibás gyermekekről gondoskodik, ezzel a maga biztonságáról is gondoskodik a társadalom, de az is bizonyos, hogy mielőbb olyan iskolákat is kellene létesíteni, ahol a rendesnél külön tanulóknak nyernének elhelyezést, mert ezekben több társadalmi érték kallódik ma el, mint amennyit a hibás gyermekekben meg tudunk menteni.

A koránál fejlettebb gyermeknek kínzó taposómalom a mai iskola, kínzó malom megtestesülése a mai tanítási módszer, mely körülményesen, didaktikailag elaprózva, 10 hosszú hónapon keresztül akarja rávezetgetni arra, amit ő előre tud. A mai iskolarendszer és abban dívó módszer spanyol-csizma az ilyen jobb tehetségű gyermek szellemére, melyben a növekvő erők kínzó elferdülésekre hajlandók és többnyire el is ferdülnek,

A kongresszus második napját „A pályaválasztás“ kérdése töltötte ki, amelyről *Huszár Károly*, *Földes Béla* és *Andor Endre* mondtak értékes dolgokat.

Végeztül a javaslatokat egyhangúlag elfogadták és egy bizottságot választottak.

Elvadult gyermek. M. Lapos 1794. Dec. 24. „Az elmúlt Novemberben itt a' mi nevezetes Cibles havasaink alatt, a' juhászok, egy ide harmadik helységbeli Pestétszegi, mintegy 14 vagy 15 esztendő oláh gyermekre találtak, a' ki a' mint értették, néminemü megtébolodásában, a' sivatag és setét erdőekben 's fenyvesekben olly hosszú ideig tébolgott, hogy ruháitól meg fosztatva, a' kemény éhség által arra szoktattatott vala, hogy földbéli gyökerekkel és geesztákkal hosszabíttja vala nyomorúlt életét. Ide helységünkbe, némelly zsiros juhászi köntösbe fel öltöztetvén, bé' küldetett, a' hol a' gazdájától és körülötte levőktől semmi rendes eledelt el nem vett, hanem a földből és ganéjból magának csak geesztákat kívánt adatni, a' melyeket egy tsuporból leg jobb appetitussal szaggatott, ett, és egészenként botsátgatott szájába.

A' szelédségre teremtett emberi tekintete is, már nagyon irtóztatóvá kezdet lenni. Innét szüleihez küldetett“. (Magyar Kurir. 1795. I. félév 5. sz. 78—79. l.)

Halálozás. *Varsányi* Ferenc a vakok kir. orsz. intézetéhez beosztott III. éves gyógy. tanárjelölt folyó évi január hó 4-én 26 éves korában elhunyt, 6-án temették. A ravatalnál az orsz. intezet tanárai nevében *Schreiner* Ferenc, a tanár jelöltek nevében pedig *Demjén* Antal búcsúztatta el korán elhunyt kartársunkat. Nyugodjék békében!

„A bibliai rém“ cím alatt a Budapesti Hirlap ápr. 18.-iki számában „Barang“ álnévü, de nemesszívü és emberbaráti meleg szeretettől áthatott szerző újból síkra száll a szerencsétlen epileptikusokért, akiknek hazánkban nincs otthonuk, nincs megfelelő nevelőintézetük. Pedig a rászorultak száma nagy és amellet a baj is olyan, hogy lehet enyhíteni, ha ahoz értő emberek kezelik. Sok érdekes dolgot mond még az illusztris szerző. Vajha minél előbb siker koronázná derék törekvését!

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, VIII., Mosonyi-utca 6. sz. alatt van.
